

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA INNOCENTII III (ANNO 1216) PRO LATINIS
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT.

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM
DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS
MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET
TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATE-
RIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO
AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;
DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS,
STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE,
LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆ-
SERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS. ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO,
QUIQVE NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM
OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ
SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM
SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO
GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM
NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM
IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE
PERTINENTIBUS COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
A S. BARNABA USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ

SIVE CURSuum COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS V

S. IGNATIUS, S. POLYCARPUS, PONTIFICES ROMANI SÆCULI II, S. MELITO SARDENSIS; ALII.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,

IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 208

—
1894

SÆCULUM II.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

S. P. N. IGNATII

EPISCOPI ANTIOCHENI

EPISTOLÆ

CUM GENUINÆ, TUM DUBIÆ ET SUPPOSITIÆ

*cum missa Dissertatione de integritate textus recepti Epistolarum S. Ignatii, auctore H. DENZINGE
in Universitate Virceburgensi Theologiæ Professore.*

ACCEDUNT

ROMANORUM PONTIFICUM SÆCULI II, S. POLYCARPI MARTYRIS, S. MELTONIS SAR-
DENSIS, S. PAPIÆ HIERAPOLITANI, S. QUADRATI ATHENIENSIS, S. CLAUDII APOLLINARIS
HIERAPOLITANI, MAXIMI HIERSOLYMITANI, POLYCRATIS EPHESINI,
S. THEOPHILI CÆSAREÆ PALÆSTINÆ, S. SERAPIONIS ANTIOCHENI, ARCHÆI AFRICANI,
EPISCOPORUM, ARISTIDIS APOLOGISTÆ CHRISTIANI, CASTORIS, ARISTONIS
PELLŒI, S. HEGESIPPI, PANTÆNI, RHODONIS, APOLLONII, PLURIUM ANONYMORUM.

EPISTOLÆ, OPUSCULA, FRAGMENTA.

ACCURANTE ET RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE

Bibliothecæ Cleri universæ

SIVE CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE

TOMUS UNICUS.

PARISIIS

UD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 202

1894

EPISTOLÆ SUPPOSITIÆ.

ΜΑΡΙΑΣ ΠΡΟΣΗΛΥΤΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΝ (29).

MARIÆ PROSELYTÆ EPISTOLA AD IGNATIUM

Ἰγνατίῳ Μαρία ἐκ Κασσοβήλων (30).

Μαρία προσήλυτος Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰγνατίῳ Θεοφόρῳ, μακαριωτάτῳ, ἐπισκόπῳ Ἐκκλησίας ἀποστολικῆς τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν, ἐν Θεῷ Πατρὶ, Ἰησοῦ ἀγαπημένῳ, χαίρειν καὶ ἐβρῶσθαι, πάντες τὲ σοι εὐχόμεθα (31), τὴν ἐν αὐτῷ χαρὴν τε καὶ ὑγίαν.

I. Ἐπειδὴ θαυμασίως παρ' ἡμῶν ὁ Χριστὸς ἐγνωρίσθη γιῶς εἶναι τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ ἐν ὑστέροις

(29) Quamvis hæc epistola sit commentitia, non tamen indignam judicavi, quæ lucem videret; tum quod hactenus esset inedita, tum ut fucus interpolatoris in eo etiam appareret, quod ex hac epistola petierit, quæ illi ad Magnesios inferciret. Sed et hinc dilucet, quid illis præbuerit occasionem errandi, qui arbitrati sunt Mariam Deiparam Ignatio scripsisse, et illum vicissim Mariæ. Procul dubio enim verum est, homines istos, cum inaudiissent aliquid de hac epistola, putavisse eam esse Mariæ Virginis, inde vero arripuisse occasionem fingendi et aliam; quia hæc, quam damus, ad istorum manus non pervenisset. Atqui nunc apparet, quam falsi isti fuerint, cum non Hebræa, sed Cilissa fuerit hæc mulier; si tamen unquam talis fuerit, cujus nemo veterum, quod sciam, meminerit. Ita autem feceramus titulum, ductu polissimum magni Casauboni; cujus istam conjecturam fuisse, aliquando ex rev. Armachano intellexi. Ille enim pro eo, quod est in vulgatis, Κασσοβόλιτην, legebat Κασσοβόλιτιν, a Castabalis, nota satis Ciliciæ urbe. Florentinus liber exhibebat: Ἰγνατίῳ Μαρία ἐκ Κασσοβήλων. Veteres autem interpretes quidam habent *Chassoobolorum*, vel *Chasabolorum*. Putet forsitan aliquis, hujus loci meminisse Hesychium ex Eschylō, Κασωλάδα οἱ μὲν πόλις, οἱ δὲ κόμη. Facile enim corrigi possit Κασωβάλα. Nihil tamen ausim affirmare. Et quis sane aliquid certi possit statuere de illis urbium appellationibus, quibus non additur locus, ubi sitæ sint? Quam solemne istud sit grammaticis, ut nominibus propriis virorum, mulierum, urbium et regionum, nihil aliud addant, quam ὄνομα κῆριον, ὄνομα ἔθνους, ὄνομα πόλεως, et similia, nemini ignotum est. Ideoque plurimum eos falli puto, qui similitudine talium vocabulorum adducti, aliquid de illis certi decernere satagunt. Sed neque Cassipolis Plinii, quam in Cilicia recenset, locum hic habere potest. Ausim ego contendere, vocabulum istud non recte sese habere. In omnibus scriptis codicibus legitur « Cassiponis, » unde Hermolaus finxit id, quod in vulgatis passim apparet. At quam bene, alibi videbimus. Aut itaque vera est lectio Casauboniana, aut hic rescribendum, Μαρία ἐκ Καταβόλων. Nec ab eo multum abeunt veteres quidam interpretes, qui « Chasabolorum » habent pro « Catabolorum. » Catabolum autem op-

A Ignatio Maria, quæ ex Cassobelis.

Maria proselyta Jesu Christi, Ignatio Theophoro, beatissimo, episcopo apostolicæ Ecclesiæ Antiochenæ, in Deo Patre et Jesu dilecto, gaudere et salvere, omnes tibi optamus, gaudium et salutem in ipso.

I. Quoniam mirabiliter apud nos innotuit, Christum esse Filium Dei vivi, et seris temporibus per-

pidum statuunt omnes prope Alexandriam κατ' Ἰσσον, sive Alexandriam Scabrosam; id enim verum esse ejus loci nomen, alias ostendam. Memoratur hoc oppidum Antonino, *Itinerario Hierosolymitano, Tabulis Peutingeri, geographo veteri anonymo. Inde ἐρηϊκόν « Catabolensis. » Κατάβολα autem Græcis dicuntur ἐπίβεια, navium stationes et emporia. Inde quoque κατάβολος, pro ἔμπορος. Voss. — In epistola proxime subsequente, quæ ad hanc responsum continet, Anacleti papæ tempore Romæ Mariam istam fuisse auctor significat. Unde opinatus est primum Hieronymus Vairlenius, postea vero asseveravit Petrus Halloixius, eandem hanc esse, quam in postremo capite *Epistolæ ad Romanos* salutavit Paulus his verbis: *Salutate Mariam, quæ multum laboravit in vobis; vel erga nos potius, ut Græcus habet contextus. De quo amplius inquireremus, si genuinas has esse constaret epistolas, et non ab exercitatore aliquo confictas; qui ut in proxima epistola Mariam suam velut πάνσοφον γυναῖκα, « feminam sapientissimam, » ita etiam in *Epistola ad Heronem diaconum* (nam et eam ex eadem officina prodisse minime dubitamus) sicut πολυμαθεστάτην et « eruditissimam » nobis commendat. USSER.**

(30) Ἐκ Κασσοβήλων. Placet ἐκ Κασταβήλων. Et postea, Κασταβαλίτιν. Cot. — Ἐκ Κασσοβήλων. « Chassoobolorum. » in nostri interpretis legitur codicibus. In Græco Ignatianarum epistolarum Elencho, quem Parisiensi editioni Guilielmus Morelius, et Antuerpianis suis præfixit Christopporus Plantinus, proxima epistola (huic, ut dictum est, respondens) Πρὸς Μαρίαν Κασσοβόλιτην est inscripta: quod epitheton etiam in veteris versionis Latinæ editionibus vulgatis (in iis enim quibus nos usivimus mss. non invenimus) adjectum legitur. Ita vero appellatam eam fuisse, « quod omnia sæculi ornamenta, ut Deo perfectius inserviret, projecit » (ἀκίω, quod *ornare*, et βάλλω, quod *projicere* significat), Martialis Mæstræi jocularis est conjectura, cum patronymicum

(31) Πάντες τὲ σοι εὐχόμεθα. Malim legere, πάντοτὲ σοι εὐχόμεθα, ut fuit in codice interpretis. In eo hæc verba erant segregata ab epigraphe ad quam necessario pertinent. Voss. — Πάντες τὲ. Πάντοτὲ, « semper, » noster legit interpret. USSER.

Virginem Mariam, ex semine Davidis et Abrahamæ factum esse hominem, juxta oracula de ipso ac per ipsum prædicta a prophetarum choro; eapropter deprecamur atque obtestamur, ut a prudentia tua mittantur nobis Maris familiaris noster, episcopus nostræ Neapoleos, quæ prope Zarbum, et Eulogius, Sobelusque presbyter; ne præsidio divini verbi antistitum ac administratorum simus destituti: quemadmodum et Moyses dicit: « Provideat Dominus Deus hominem qui ducat populum hunc; et non erit Synagoga Domini sicut oves quibus non est pastor ¹⁷. »

II. Quod autem prædicti, juvenes sint; ne ideo quidem timeas, o beate. Te namque scire volo, eos supra carnem sapere, illiusque affectus nihili reputare, ipsos in seipsis, nupero ac juvenili in sacerdotio, canitie gloria fulgentes. Perscrutare autem atque in mentem tuam revoca, per datum tibi a Deo per Christum spiritum ipsius; et intelliges quod Samuel cum parvulus puer esset, Videns est ap-

¹⁴ f. ζκ. ¹⁵ interpr. ἡμῶν. ¹⁶ Vossius ἡμεδαπῆς. ¹⁷ Num. xxvii, 16, 17. ¹⁸ f. τὸν λογισμὸν.

patronymicum illud esse nullum sit dubium: sive a *Castabalis* deductum, urbe ex Strabone, Ptolemæo, Stephano Byzantio et aliis satis nota; sive a *Catabolis*, juxta Issum oppido, Antonino, *Itinerario Hierosolymitano*, *Tabulis Peutingeri*, et geographo anonymo veteri memorato; quorum prius Isaacus Casaubonus, posterius Isaacus Vossius, uterque antiquæ geographiæ peritissimus, nobis indicavit. Utrumque vero locum ad Ciliciam pertinere constat; quam Mariæ, Hebraici nominis proselytæ, patriam datam fuisse nemo mirabitur, qui ipsum Paulum Hebræum ex Hebræis (*Philipp.* iii, 5) indidem prodiisse ex Act. xxi, 39; xxii, 3, et xxiii, 24 meminert. USSER.

(32) Κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ὑπ' αὐτοῦ προῤῥηθείσας φωνάς. Non potest consistere hæc lectio; quamvis et illam vetus interpretes sit secutus. Lego: Κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ προῤῥηθείσας φωνάς παρὰ τοῦ τῶν προφητῶν χοροῦ. Voss.

(33) Ὑπ' αὐτοῦ. Sic et noster interpretes: « ab ipso, » quod hic redundare tamen Vossius observavit. USSER.

(34) Μάριν τὸν ἐταῖρον ἡμῶν, ἐπίσκοπον τῆς Ἡμεδαπῆς Νέας πόλεως. Cum ita quoque sit in translatoris codice, apparet, vulnus istud non heri, aut nuper esse inflictum. Quis vero non videat, lectionem hanc esse absurdissimam? Quis simile unquam urbis nomen audivit, atque illud Hemiapes Neapoleos? Scribe, Μάριν τὸν ἐταῖρον ἡμῶν ἐπίσκοπον τῆς Ἡμεδαπῆς Νέας πόλεως. Nihil certius. Neapoleos in Cilicia meminit geographus quidam Ravennas, quem habemus ms. Is eam ponit ad Celerin. Sed cum hæc longius absit ab Catabolo, sive etiam, si mavelis, a Castabala, verius omnino esse puto, Neapolim τὴν πρὸς τῷ Ζαρβῷ esse illam quæ Ptolemæo est *Κασάβεια* πρὸς Ἀναζάρβω. Zarbus enim et Anazarbus, idem plane est. Nam et qui conditor civitatis est Anazarbus, ab aliis Zarbus appellatur. Voss. — Μάριν τὸν ἐταῖρον ἡμῶν, ἐπίσκοπον τῆς Ἡμεδαπῆς, Νέας πόλεως τῆς πρὸς τῷ Ζαρβῷ. Quia, hujus epistolæ scriptoris tempore, sub Antiocheni patriarchæ ditione ecclesiasticaerat Cilicia; Mariam Cilicensem fingit is ab Ignatio Syriæ (ut in *Epistola ad Romanos* seipsum appellat) episcopo expectere, ut ad ipsam mittat Marim Neapoleos, non procul Castabalis in Cilicia sua civitatis,

ἄ χρόνοις ἐνηθρωπηκέναι διὰ Παρθένου Μαρίας καὶ ¹⁴ σπέρματος Δαβὶδ καὶ Ἀβραάμ, κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ὑπ' αὐτοῦ (32) προῤῥηθείσας φωνάς (33) παρὰ τοῦ τῶν προφητῶν χοροῦ. τούτου ἕνεκεν παρακαλοῦμεν ἀξιούντες ἀποσταλῆναι ἡμῖν παρὰ τῆς σῆς συνέταξ Μάριν τὸν ἐταῖρον ἡμῶν ¹⁵, ἐπίσκοπον τῆς Ἡμεδαπῆς ¹⁶ Νέας πόλεως (34) τῆς πρὸς τῷ Ζαρβῷ, καὶ Εὐλόγιον, καὶ Σόδηλον πρεσβύτερον, ὅπως μὴ ὦμεν ἔρημοι τῶν προστατῶν τοῦ θεοῦ λόγου. Καθὰ περ καὶ Μωϋσῆς λέγει: Ἐπισκεψάσθω Κύριος ὁ θεὸς ἄνθρωπον ὃς ὀδηγήσει τὸν λαὸν τοῦτον (35), καὶ οὐκ ἔσται ἡ συναγωγή Κυρίου ὡσεὶ πρόβατα οἷς οὐκ ἔστιν ποιμήν.

II. Ὑπὲρ δὲ τοῦ νέου εἶναι τοὺς προγεγραμμένους, δείσεις μηδὲν, ὦ μακάριε. Γινώσκων γὰρ σε θέλω ὡς ὑπερφρονουσιν σὰρκός τε καὶ τῶν ταύτης παθῶν ἀλογουσίην, αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, προσφάτω νεότητι ἱερωσύνης ἀστράπτοντες πολιάν. Ἀνακάλεσον δὲ τῶν λογισμῶν ¹⁸ σου διὰ τοῦ δοθέντος σοι παρὰ τοῦ θεοῦ διὰ Χριστοῦ πνεύματος αὐτοῦ, καὶ γνώση ὡς Σαμουὴλ μικρὸν παιδάριον ὦν (36), ὃ βλέπων ἐκλήθη· καὶ τῷ χορῷ

Num. xxvii, 16, 17. ¹⁸ f. τὸν λογισμὸν.

antistitem. Quomodo et alibi, ab eodem artifice, Hero Antiochenus in Syria diaconus Tarsenses primum in Cilicia sæpius visitare, deinde Marim hunc Neapoleos prope Anazarbon episcopum et litteratissimam Mariam hanc, Ignatii nomine salutare jubetur. Pseud-Ignatii verba, in illa ad Heronem epistola hæc sunt: Τῶν ἐν Ταρσῷ μὴ ἀμέλει, ἀλλὰ συνεγέστερον αὐτοὺς ἐπίβλαπτε, ἐπιστηρίζων αὐτοὺς εἰς τὸ εὐαγγέλιον. Μάριν, τὸν ἐν Νεαπόλει τῇ πρὸς Ἀναζάρβω ἐπίσκοπον, προσαγορεύω ἐν Κυρίῳ. Πρόσπειρε δὲ καὶ τὴν σεμνοτάτην Μαρίαν, τὴν θυγατέρα μου τὴν πολυμαθεστάτην. « Eos qui Tarsi sunt ne negligas, sed studio magis continuo eos respice et visita, confirmans eos in Evangelio. Marin episcopum Neapoleos quæ est prope Anazarbum, saluta in Domino. Saluta quoque pudicissimam Mariam, filiam meam eruditissimam. » Ubi pro *Anazarbo*, apud utrumque veterem Latinum interpretem *Zarbo*, ut in hac Mariæ tributa epistola, legitur, *Zarbum* enim et *Anazarbum* idem esse constat. Pro voce vero illa nihili, Ἡμεδαπῆς (quam noster etiam retinet interpretes) ἡμεδαπῆς rescribit Vossius. Cui correctioni favet sequentis epistolæ inscriptio, in codice Mediceo: Πρὸς Μαρίαν, εἰς Νεάπολιν τῆς (lege τῆν) πρὸς τῷ Ζαρβῷ Ἰγνάτιος. *Ad Mariam, Neapolin quæ est prope Zarbum, Ignatius* Unde et Mariæ huic a Turriano (*Pro Epistolis pontificum*, lib. ii, cap. 10), eumque secuto Bellarmino (*de Romano pontif.* libro ii, cap. 5 et 31) Zarbensis cognomen est attributum: quam tamen Castabalensem potius fuisse, præsentis epistolæ titulus indicaverat. USSER.

(35) Ὁς ὀδηγήσει τὸν λαὸν τοῦτον. Lege ὀδηγήσει. Postea pro eo, quod sequitur, τὸν πρεσβύτερον Ἡσεί, vetus interpretes legit, τὸν πρεσβύτερον. Voss.

(36) Σαμουὴλ μικρὸν παιδάριον ὦν. Hæc et ex sequentibus complura, sed multis brevitatis causa prætermittis, sub Ignatii nomine, ab Antonio monacho producuntur in Melissa lib. ii, serm. 19, quod simul cum Ignatianis etiam hæc epistola compingi soleret. Fallitur enim P. Halloixius, qui (in fine capituli 3 *Agologie* pro scriptis Ignatii) ex *Epistola ad Magnesianos* ista desumpta fuisse credit. Græca vero Antonii, cum Latinis hujus epistolæ conjuncta, pag. 128 et 129, Oxoniensis nostræ editionis videre licet. USSER.

τῶν προφητῶν ἐγκαταλεχθεῖς, τὸν πρεσβύτερον (37) ἤλει παρανομίας ἐξελέγχει, ὅτι παραπλήγας υἱεῖς, θεοῦ τοῦ πάντων αἰτίου προτετιμῆσει, καὶ παίζοντας εἰς τὴν ἱερωσύνην, ²⁰ εἰς τὸν λαὸν ἀσελγαίνοντας εἰσεν ἄτιμωρήτους.

III. Δανιὴλ δὲ ὁ σοφὸς, νέος ὢν (38), ἔκρινεν ὠμογέροντάς τινας (39) δείξας ἐξώλους αὐτοὺς, καὶ οὐ πρεσβυτέρους εἶναι, καὶ τῷ γένει Ἰουδαίους ὄντας, τῷ τρόπῳ Χανααίους ὑπάρχειν (40). Καὶ Ἰερεμίας, διὰ τὸ νέον παραιτούμενος τὴν ἐγγχειριζομένην αὐτῷ πρὸς τοῦ θεοῦ προφητείαν, ἀκούει· Μὴ λέγε, νεώτερός εἰμι. Διότι πρὸς πάντας οὓς ἐὰν ἐξαποστελῶ σε, πορεύσῃ· καὶ κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαί σοι, λαλήσῃς· ὅτι μετὰ σοῦ ἐγὼ εἰμι. Σολομῶν δὲ ὁ σοφὸς, δυσκαίδεκα τογχάνων ἐτῶν (41), συνῆκε τὸ μέγα τῆς ἀγνωσίας τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοῖς σφετέροις τέκνοις ζήτημα· ὡς πάντα τὸν λαὸν ἐκαστῆναι ἐπὶ τῆ τοσαύτῃ τοῦ παιδὸς σοφίᾳ, καὶ φοβηθῆται οὐχ ὡς μετράκιον, ἀλλ' ὡς τέλειον ἄνδρα. Τὰ δὲ αἰνίγματα τῆς Αἰθιοπῶν βασιλίδος, φορὰν ἔχοντα ὡς περ τὰ τοῦ Νείλου ρεύματα, οὕτως ἐπελύσατο ὡς ἕξω ἐαυτῆς γενέσθαι τὴν οὕτως σοφίην.

IV. Ἰωσίας δὲ ὁ θεοφιλῆς, ἄναρθρα σχεδὸν ἔτι φθγγόμενος (42), ἐλέγχει τοὺς τῷ πονηρῷ πνεύματι κατ-

¹⁹ I Reg. iii, 20 et ix, 9, 19; Anton. Meliss. ii, 19, citat. ²⁰ f. inscr. καὶ ²¹ l. Ignat. interpol. ad Magn. iii. Ant. ibid.; Dan. xiii. ²² Jer. i, 7. ^{23, 24} III Reg. iii, x.

(37) Πρεσβύτερον. Πρεσβύτερον noster habet interpres. USSER.

(38) Δανιὴλ δὲ ὁ σοφὸς νέος ὢν. De eodem agens Basilius, in oratione Περὶ τιμῆς γονέων. Danielei nobis proponit παιδάριον ὄντα καὶ νεώτερον κατὰ τὴν αἰσθητὴν ἡλικίαν, τὴν δὲ νοητὴν πολιὰν ἐπὶ τῆς φρονήσεως ἄγοντα. Id.

(39) Ἐκρινεν ὠμογέροντάς τινας. Ridicule vertit interpres, « crudeles senes, » pro « crudos. » ὠμογέροντας autem, sive crudos senes, accipi pro illis qui viridi utuntur senecta, satis notum versu Virgiliano. Tales Græci vocant τοὺς μέπω πεπνυθέντας τῷ γήρῳ, ἀλλ' ἄρτι παραλλάξαντας τὴν ἀκμάζοντα ἡλικίαν. Nec tantum ita appellantur, qui nuper τὴν ἀκμάζοντα supergressi sunt, sed etiam isti, quibus in suprema licet senectute versentur, supersint tamen vigor ac vires. Ita intelligendum illud Senecæ, « durus senior navita crudus. » Sæpius tamen in altera significatione accipitur de eo quod recens est; uti cum dicimus « crudum vulnus, » pro eo, quod noviter inflicto est. Et in Anthologia inedita Salmasiana quidam, cujus - apilli recenter incanuerant, ad puellam ait:

Βόστρυχον ὠμογέροντα τί μέμφει; . .
Sed et Martiali vox illa reddenda est; cujus epigramma (xii, 43) ita ex optimis codicibus refingendum est,

*Hædina tibi pelle contegenti
Nudæ tempora verticemque calvæ:
pestive tibi, Phæbe. dixit ille,
Crudum qui caput esse calceatum.*

Id est. Festive dixit ille, qui dixit, caput tuum recenter factum calvum, esse calceatum. Sexcentis in locis subintelligitur « dixit, inquit; » uti quoque apud Græcos τὸ φασί, etiam apud elegantissimos auctores. Si qui tamen ita molliculi sint, et delicati, ul talia in Martiale ferre non possint. ii Martiam, non me reprehendant, qui veterem illi lectionem restituo. Verum non in eo, sed in eorum

pellatus; atque in numerum prophetarum allectus, senem Elim violatæ legis arguit; quoniam vesanos filios Deo rerum omnium auctori prætulera^t, eosque sacerdotio illudentes ac erga populum insolenter se gerentes dimiserat impunitos ¹⁹.

III. Sapiens vero Daniel, juvenis cum esset, iudicium in quosdam crudos et crudeles senes tulit; ostenditque eos exitiales ac perditos, neque presbyteros seu seniores esse; et qui genere Judæi erant, moribus esse Chananæos ²¹. Jeremias quoque, quia propter juventutem, quod ipsi a Deo committebatur prophetiæ ministerium recusabat, hæc audit: *Ne dicas; Junior sum. Quoniam ad omnes ad quos miserero te, ibis; et juxta omnia quæ mandavero tibi, loqueris: quia tecum ego sum* ²². Solomon autem ille sapiens, anno ætatis duodecimo, magnam de mulieribus, quarum liberi non dignoscebantur, controversiam dijudicavit: ita ut omnis populus super tanta pueri sapientia obstuperet; cumque non ut adolescentulum, sed ut virum consummatum revereretur. Reginæ autem Æthiopum ænigmata, instar Nili fluentorum reciprocos æstus habentia, sic dissolvit, ut adeo sapiens mulier extra seipsam præ admiratione esset ^{23, 24}.

IV. Josias autem Deo charus; cum fere adhuc inarticulate loqueretur, eos qui malo spiritu corri-

C auribus est vitium. Voss. — ὠμογέροντας. Verti, « crudos et crudeles senes, » quia ad immanitatem, sicut ad ætatem respexisse epistolæ parentem vero simile est. In Regula solitariorum, cap. 18: « Senissimi (ita Holstenii editio, Acheriana vero « sævissimi « minus bene) etiam erant sacerdotes illi, qui Susannam violare conati sunt; et Daniel adhuc paerulus erat, qui eos ore suo condemnavit. » Ex Admonitione Basili cap. 17, ubi habetur: « Vetustissimi jam erant presbyteri qui Susannam violare conati sunt: quos Daniel adhuc parvulus detecto eorum scelere condemnavit. » Cor. — ὠμογέροντας. Antonius ὠμογέροντας habet, « crudeles senes » interpres noster, de quo Vossii notæ sunt consulendæ. USSER.

(40) Τῷ γένει Ἰουδαίους ὄντας, τῷ τρόπῳ Χανααίους ὑπάρχειν. Respicit ad verba illa Dan. xiii, 56: *O semen Chanaan, et nos Juda.* Τῷ τρόπῳ autem intellige, Chananæos « moribus, » quomodo apud Chrysostomum, in sermone *De utilitate lectionis Scripturæ* (tomo VIII, edit Savil., pag. 111), Britannicarum nostrarum insularum incolæ, σολοικίζουσι μὲν τῷ φθόγγῳ, εὐσεβοῦσι δὲ τῷ τρόπῳ, « solæcismos faciunt sono, sed pietatem moribus colunt. » Id.

(41) Σολομῶν δὲ ὁ σοφὸς δυσκαίδεκα τογχάνων ἐτῶν. Vide Prolegomena nostra Ignatiana, cap. 11. Id.

(42) Ἰωσίας δὲ ὁ θεοφιλῆς ἄναρθρα σχεδὸν ἔτι φθγγόμενος. Bene ad hunc locum notavit vir summus D. Blondellus, annos natum fuisse 26, anno nimirum regni 18, qui cum ætatis 26 concurrebat. Paulo post lege, βωμούς τε αὐτῶν ἀναστρέφει. Sed hæc hactenus. Tædium enim obreperet, si ulterius in quisquiliis istis excutiendis tempus perderem. Et tamen illas qualescunque multo meliores reddidimus ope codicis Florentini. Quod si quis sequentem *Epistolam ad Mariam Catabolensem*, et illam *ad Tarsenses*, cum vulgatis contulerit, verum esse fa-

piebantur arguit, ostenditque esse falsiloquos ac populi seductores; dæmonum quoque detegit fraudem, et falsos deos traducit; atque in infantia, deorum sacerdotes jugulat; eorumque aras evertit, altaria mortuis reliquiis contaminat, templa destruit, lucos excindit, columnas conterit; et impiorum sepulcra effodit. ut nullum amplius improborum monumentum existeret ²⁵. Tantis erat pietatis æmulator, ac impiorum punitor, dum adhuc lingua balbutiret ²⁶. David vero, propheta simul et rex, quique Salvatoris secundum carnem radix et origo fuit, adolescentulus a Samuele in regem ungitur ²⁸. Ipse enim alicubi [dicit: *Parvus eram in fratribus meis et junior in domo patris mei* ²⁹.

V. Ac deficiet me tempus, si eos omnes persequi voluero, qui in juventute Deo complacuerunt, et prophetia, sacerdotio, regnoque a Deo donati sunt. Memoriae autem causa sufficiunt quæ diximus. Verum te quæso, ne tibi vana quædam atque ostentatrix esse videar. Non enim te docens, sed quo meus in Deo pater recordetur, hos apposui sermones. Cognosco quippe meum modulum; neque cum viris tantis vobis me comparo. Saluto sanctum tuum clerum, tuumque Christi amantem populum; qui sub tua cura pascitur. Omnes qui apud nos sunt fideles te salutant. Salvare me secundum Deum, ora, beate pastor.

²⁵ IV Reg. xxii et xxiii. ²⁶ Anton. Mess. II, 19. LXX.

tebatur. Voss. — Ἰωσίας δὲ ὁ Θεοφιλῆς, ἀναθρα σχεδὸν ἔτι φθειρόμενος. II Paralipomen. xxxiv, 3: *Octavo anno regni sui, cum adhuc esset puer, cepit quærere Deum patris sui David: et duodecimo anno postquam regnare cœperat, mundavit Judam et Jerusalem ab excelsis et lucis, simulacrisque et sculptilibus. Destruitque coram eo aras Baalim, etc.* Octo vero erat annorum, cum regnare cœpisset: ideoque 16, cum adhuc puer (et pater tamen) Deum cœpit quærere; 20 cum anno regni duodecimo reformationem est aggressus, et 26, cum anno regni decimo octavo eandem perfecit. Ut quod de inarticulata illius locutione dicitur, plane sit hyperbolicum. USSER.

(43) Βωμούς τε αὐτῶν ἀνατρέπει. Vossins, re non satis attente considerata, ἀνατρέφει, legendum notat. Id.

(44) Φησὶ γὰρ που αὐτός. In Psalmo cxi, apocrypho, cui titulus: Οὗτος ὁ ψαλμὸς ἰδιόγραφος τοῦ Δαβὶδ (καὶ ἔξωθεν τοῦ ἀριθμοῦ ἔστι τῶν ρν' ψαλμῶν) ὅτε ἑμονομάχησε πρὸς τὸν Γολιάθ. *Psalmus hic peculiariter Davidi inscriptus est (et extra numerum 150 Psalmorum est), quando singulari certamine cum Goliath congressus est.* Id.

(45) Μικρὸς ἦμην. Chrysostomus, hom. 17, ad populum Antiochenum, paulo ante finem: Μικρὸς ἦν ὁ Δαβὶδ, καὶ βραχὺς τῷ σώματι. De hoc psalmo, præter Apollinaris *Metaphrasin*, Athanasiana *Synopsis* p. 57, A. 87. C. 89, C. 90, D et *Conflictus Arnobii ac Serapionis* pag. 537, illustribus atque notabilibus verbis: « David quoque in suo proprio psalmo sic dicit de Deo: *Ipse misit angelum suum, et tulit me de ovibus patris mei, inivit me unctione misericordiarum suarum.* » in quibus agnoscis ψαλμὸν ἰδιόγραφον τοῦ Δαβὶδ (alio sensu canon Lao-

δους, ὡς ψευδολόγοι καὶ λαοπλάνοι τυγχάνουσιν, δαιμόνων τε ἐκκαλύπτει τὴν ἀπάτην, καὶ τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς παραδειγματίζει· καὶ τοὺς ἱερωμένους αὐτοῖς, νήπιος ὢν, κατασφάζει, βωμούς τε αὐτῶν ἀνατρέπει (43), καὶ θυσιαστήρια νεκροῖς λειψάνοις μιάίνει, τεμένη τε καθαιρεῖ. καὶ τὰ ἄλλα ἐκκόπτει, καὶ τὰς στήλας συντρίβει, καὶ τοὺς τῶν ἀσεβῶν τάφους ἀνορύττει, ἵνα μηδὲ σημεῖον ἔτι τῶν πονηρῶν ὑπάρχη. Οὕτω τις ζηλωτὴς ἦν τῆς εὐσεβείας, καὶ τῶν ἀσεβῶν τιμωρὸς, ἔτι ψελλίζων τῇ γλώττῃ, Δαβὶδ ²⁷, ὁ προφήτης ὁμοῦ καὶ βασιλεὺς, ἡ τοῦ Σωτηρίου κατὰ σαρκὰ ρίζα, μεράκιον χρίεται ὑπὸ Σαμουὴλ εἰς βασιλεία. Φησὶ γὰρ που αὐτός (44), ὅτι Μικρὸς ἦμην (45) ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ νεώτερος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς μου.

V. Καὶ ἐπιλείπει με ὁ χρόνος (46), εἰ πάντας ἀνιχνεύσειν βουλοίμην τοὺς ἐν νεότητι εὐχρηστήσαντας Θεῷ (47), προφητεῖαν τε καὶ ἱερωσύνην καὶ βασιλείαν ὑπὸ Θεοῦ ἐγχειρισθέντας. Ὑπομνήσεως δὲ ἕνεκα αὐτόρηκη καὶ τὰ εἰρημένα. Ἀλλά σε ἀντιβολῶ, μή σοί τις περιττὸς εἶναι δόξῃ καὶ φανητιῶσα (48). Οὐ γὰρ διδάσκουσά σε, ἀλλ' ὑπομιμνήσκουσα τὸν ἑμὸν ἐν Θεῷ πατέρα, τούτους παρεθέμην τοὺς λόγους. Γινώσκω γὰρ τὰ ἑμαυτῆς μέτρα, καὶ οὐ συμπαρακτείνω ἑμαυτὴν τοῖς τηλικούτοις ὑμῖν. Ἀσπάζομαι σου τὸν ἅγιον κληρον, καὶ τὸν φιλόχριστόν σου λαόν, τὸν ὑπὸ τὴν σὴν κηδεμονίαν ποιμαινόμενον. Πάντες οἱ παρ' ἡμῖν πιστοὶ προσαγορεύουσί σε. Ὑγιαίνειν με κατὰ Θεὸν προσεύχου, μακάριε ποιμῆν.

²⁷ f. deest δέ. ²⁸ I Reg. xvi. ²⁹ Psal. ci, 1 apud

C dicenus 59: Οὐ δεῖ ἰδιωτικούς ψαλμοὺς λέγεσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ). et ista: Αὐτὸς ἐξαπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἤρξεν με ἐν τῶν προβάτων τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἔχρισέ με ἐν τῷ ἐλαίῳ τῆς χρίσεως αὐτοῦ, seu potius ἐν τῇ χρίσει τοῦ ἐλαίου αὐτοῦ De Psalmis autem in genere, Latina clausula citate. *Synopseos conferatur cum ἀποσπασματίῳ quod e codice Regio desumptum posui supra, quodque postea editum inveni in Commentariis viri clarissimi Petri Lambecii De bibliotheca Cæsarea lib. III, cod. ms. 19. Locum integrum illius vide: necnon Notas Hæschelii ad Photianæ Bibliothecæ codicem 48, ubi profert fragmentum alterius libri Josephi istius, nisi me mea fallit suspicio. Cot.*

(46) Ἐπιλείπει με ὁ χρόνος. Locutio ex Hebr. xi, 32, desumpta. USSER.

(47) Τοὺς ἐν νεότητι εὐχρηστήσαντας Θεῷ. Ex Græcorum manuscriptorum bibliothecæ Augustanæ catalogo, vol. XXIII, locum restituimus: unde et postremam epistolæ hujus partem Græcam, in editione Oxoniensi (pag. 129 et 130) deprompsimus. Id.

(48) Φανητιῶσα. Utitur hoc verbo Basilus epistola 64, et *De Spiritu sancto* cap. 30. In *Historia Eusebii* lib. I, cap. 7: Τοῦ γοῦν Σωτῆρος οἱ κατὰ σάρκα συγγενεῖς, εἴτε οὖν φανητιῶντες, εἴθ' ἀπλῶς ἐκδιδάσκοντες, πάντως δὲ ἀληθεύοντες, παρέδοσαν καὶ ταῦτα. Quæ sic imitatus est Ambrosius ad Lucæ III, 27: « Fertur enim ab his, qui sive argumentati, sive simpliciter decentes, et (f. at) vere astruentes tradiderunt nobis. » Idem est « argumentati, » ac « ad ostendendam generis sui nobilitatem » novæ interpretationis. Rufino, « studio tanti seminis demonstrandi. » Apud Damascenum orat, 2 Pro imaginibus, initio: Οὐ γὰρ δόξης ἐνε-

ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΑΝ ³⁰ (49)

A

AD MARIAM.

ΕΙΣ ΝΕΑΠΟΛΙΝ (50) ΤΗΝ ΠΡΟΣ Τῶ ΖΑΡΒῶ,
ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἠλεημένῃ χάριτι ³¹
 Θεοῦ (51) Πατρὸς ὑψίστου καὶ Κυρίου Ἰησοῦ
 Χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος, πιστο-
 τάτη, ἀξιοθέῳ, χριστοφόρῳ θυγατρὶ (52) Μαρίας,
 πλείστα ἐν Θεῷ χαίρειν.

I. Κρείττον μὲν γράμματος ὄψις, ὅσα ³² περ μέρους
 οὔσα τοῦ χοροῦ τῶν αἰσθήσεων, οὐ μόνον οἷς μετὰ δι-
 δοῖ τὸ φιλικῶς, τιμᾶ τὸν λαμβάνοντα, ἀλλὰ καὶ οἷς ἀν-
 τιδέχεται, τὸν ἐπὶ τοῖς κρείττοις πόθον πλουτεῖ. Πλὴν
 δεῦτερος, φασὶ, λιμὴν (53), καὶ ὁ τῶν γραμμάτων
 τρόπος ὃν ὡσπερ ἀγαθὸν ὄρμον δεδέγμεθα παρὰ τῆς
 σῆς πίστεως πόρρωθεν, ὡσπερ δι' ἑαυτῶν εἰδόν-
 τες ³³ (54) τὸ ἐν σοὶ καλόν. Αἱ γὰρ τῶν ἀγαθῶν, ὧ

πάνσοφε γύναι, ψυχὰι ταῖς καθαρωτάταις εἰκόμασι
 πηγαῖς. Ἐκεῖναί τε γὰρ τοὺς παριόντας, κἂν μὴ δι-

κεν, ἢ φωνητισμοῦ, πρὸς τὸ λέγειν ὠρμησα. Cot.

(49) De hac epistola, inquit Baronius (ad annum
 93, § 8), « dubitarem, an uno eodemque tempore,
 cum ad leones Romam sub Trajano ducendus esset
 Ignatius, una cum reliquis tunc ad diversas Eccle-
 sias datis (cum ejusdem esse plane videatur argu-
 menti), scripta hæc fuerit, nisi manifeste appareret
 ex verbis ipsius, hanc scriptam esse simulatque
 Clemens est creatus Romanus episcopus; illas vero
 certo constaret datas esse Trajani tempore, cum
 jam Clemens ex hac vita migrasset. » Auget autem
 dubitationem, quod non tantum exsilia, militares
 custodias et vincula sua hic (ut in cæleris episto-
 lis) commemoret; sed etiam idem hoc argumentum
 iisdem ipsis verbis explicet. Illa enim: Ἐν δὲ τοῖς
 ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι, ἵνα Ἰησοῦ
 Χριστοῦ ἐπιτύχω, ὀναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ
 ἡτοιμασμένων, ex Ignatianis illis, in *Epistola ad
 Romanos*, plane sunt expressa: Ἐν δὲ τοῖς ἀδική-
 μασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι, ἀλλ' οὐ παρὰ
 τοῦτο δεδικαίωμαι, ὀναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ
 ἡτοιμασμένων. etc., ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω.
 Et tamen oblitus, qui ista transcripsit, quo tem-
 pore persecutionem eam sustinebat Ignatius, Cle-
 mentem in vivis esse desiisse, Anacleto tunc illum
 successisse committitur. Sed de tota hac epi-
 stola Nicolai Vedelii Admonitionem (ut eunque a
 Jesuita Halloixio tam contumeliose exceptam) hic
 apponere neutiquam pigebit.

« Stylus quam maxime affectatus est, ad mundum
 et aurium delicias, quantum fieri ab auctore potuit,
 compositus. Exordium, quæso, quam id scitulum
 est! ibi enim philosophatur, seu potius ineptit, de
 comparatione conversationis quæ inter amicos co-
 ram est, quæ per litteras inter illos intercedit.
 Præstare quidem visum (quem vocat partem chori
 sensuum) epistolis, ob duplicem usum quem habet;
 sed tamen remedium absentis esse litterarum com-
 mercium, eas esse velut alterum portum, quod
 proverbia dicant, et eas tanquam bonam stationem
 navium excepisse. Sic etiam de virtutis excellentia
 non loquitur more Christiano, sed philosophico.
 Docet animos, bonorum virorum esse similes fon-
 tibus limpidissimis, qui etiam eos qui non siliunt,
 ad haustum pellicunt pulchritudine sua; idem de
 Maria illa fieri; allici enim illius virtutibus quos-
 vis, ut compotes fieri studeant divinatorum fluento-

NEAPOLIM QUÆ EST AD ZARBUM, IGNATIUS.

*Ignatius, qui et Theophorus, misericordiam conse-
 cutæ per gratiam Dei Patris altissimi et Domini
 Jesu Christi pro nobis mortui, fidelissimæ, dignæ
 Deo, Christiferæ filix Mariæ, plurimam in Deo
 salutem.*

I. Litteris quidem melior est aspectus, in quan-
 tum cum sit pars una chori sensuum, non solum
 amicitia testificationem impartiendo, eum qui ac-
 cipit honorat, sed etiam per ea quæ vicissim susci-
 pit, ditescit desiderio rerum præstantiorum. Verum
 secundus, quod dici solet, portus est, epistolarum
 scribendarum ratio; quam velut commodam statio-
 nem a fide tua eminus accepimus; ut qui per litle-
 ras conspexerimus eam quæ in te est honestatem.
 Bonorum namque animæ, o feminarum sapientis-

rum, quæ in animo illius scaturiunt. Vocat etiam
 Mariam πάνσοφον; quod poetæ, non autem aposto-
 lico viro competit, qui scit solum Deum esse πάν-
 σοφον. Dicit Mariam sibi commendasse duos viros.
 Ubi mirum, eos potius a muliere Christiana quam
 a viris Christianis, aut ab episcopo, aut ab Eccle-
 sia commendatos fuisse. Addit sibi placuisse vehe-
 menter, quod Maria in litteris suis diligenter citarit
 loca Scripturæ; et se postquam ea legisset nullo
 modo de ea re dubitasse. Quam id frivolum est!
 Frivolum etiam est et affectatum, quod ubi loquitur
 de papa Cleto addit: « Cui nunc successit beatis-
 simus Clemens. » Sic et alia quædam. Phrasis af-
 fectata et alienissima a stylo Ignatii per se appa-
 ret; ut non opus sit id ostendere. Si autem quidam
 loquendi modi sunt in ea epistola, quæ in genuinis
 Ignatii reperiuntur: ii studiose et callide inferti
 sunt a stellione, ut Ignatii esse genuina epistola
 videatur. * USSER.

(50) Εἰς Νεάπολιν. Codex Medicæus: Πρὸς Μα-
 ρίαν, εἰς Νεάπολιν τῆς (vel τὴν potius) πρὸς τῶ
 Ζαρβῶ, Ἰγνάτιος de quo videnda nota 34 in præ-
 cedentem epistolam. Id.

(51) Τῇ ἠλεημένῃ ὑπὸ Θεοῦ. Codex Medicæus:
 Τῇ ἠλεημένῃ χάριτι Θεοῦ, ut et noster interpres:
 « Habenti propitiationem in gratia Dei. » Vetus
 vero vulgatus: « Misericordiam consecutus et gra-
 tiam Dei; » ad ipsum Ignatium referens, non ad
 Mariam. Id.

(52) Χριστοφόρῳ θυγατρὶ. Noster interpres:
 « Christum ferenti filix. » Vet. vulgat.: « Christi-
 feræ filix. » Sic enim habent mss. non ut editi,
 « Christicolæ, » quanquam filix nomen a codice
 Baliolensi et Petaviano absit. Id.

(53) Πλὴν δεῦτερος, φασὶ, λιμὴν. S. Chryso-
 stomus epistola 27, ad Dominum episcopum: Καὶ
 ἐβουλόμην μὲν κατ' ὄψιν συντυχεῖν τῇ σῇ, καὶ ἐμ-
 φορηθῆναι τῆς ἡδίστης σου διαθέσεως. Ἀλλ' ἐπισιδῆ
 τοῦτο οὐκ ἐνι, οὔτε γὰρ ἡμῖν δυνατόν, οὔτε τῇ τιμιό-
 τητί σου ῥάδιον. διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς αὐτόθι
 πρόνοιαν, ἐπὶ τὸν δεῦτερον ἀναγκαίως ἤλθομεν πλοῦν,
 τὴν ἀπὸ τῶν γραμμάτων παραφυγὴν ἑαυτοῖς χαρι-
 ζόμενοι. A. Basilio epist. 339, δευτέρως εὐχῆς ἀξίον
 dicitur Cot.

(54) Δι' ἑαυτῶν εἰδότες. Medic. δι' ἑαυτῶν εἰδόν-
 τες. Noster interpr. « per ipsas videntes; » ut ad
 γραμμάτων referatur. Morelius vero, δι' αὐτόν

χάριτι. ³² al. ἤπερ. ³³ al. ἰδόντες.

sima, similes sunt purissimis fontibus. Ii enim ipsos transeuntes, etiamsi non sitiant, pulchritudine ad potum hauriendum pertrahunt. Et tua prudentia invitatur jubetque, ut divinorum laticum in anima tua scaturientium participes fiamus.

II. Ego vero, o beata, non tam meus, quam aliorum nunc factus, multorum adversariorum arbitrio exagitor: partim exiliis, partim custodiis, partim vinculis. At nihil eorum curo. Verum illorum injuriis magis discipulus fio, ut Jesum Christum nanciscar. Utinam fruatur suppliciis mihi paratis; quandoquidem non sunt condignae passionibus hujus temporis, ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis.³⁴

III. Quae vero a te per epistolam jussa sunt, libenter perfeci: nihil ambigens de iis, quae tu bene habere probaveris. Novi te divino judicio testimonium viris perhibuisse, et non favore carnali. Admodum vero me delectaverunt et crebrae tuae locorum Scripturae commemorationes; quas ubi legissem, ne cogitatione quidem tenuis de re dubitavi. Neque enim ea mihi oculis percurrenda putavi, quorum certissimam a te haberem demonstrationem. Utinam animae tuae vice sim ego; quia Jesum Filium Dei viventis amas. Quare et ipse tibi dicit: *Ego me amantes diligo; et quaerentes me, invenient pacem*³⁵.

IV. Mihi autem in mentem venit, ut dicam verum fuisse sermonem, quem de te audivi, cum adhuc Romae apud beatum papam Linum esses; cui

³⁴ al. ναμάτων. ³⁵ al. πολλῶν. ³⁶ Rom. viii, 18. 17. ⁴⁰ al. Ἀνεγκλήτω.

(contra Graecorum exemplarium fidem) legendum censet; ut ad ὄρμον referatur; quomodo et vetus vulgatus interpretis reddidit: « conspicientes in eo illud quod in te (has enim duas voculas ex mss. restituimus) est bonum. » USSER.

(55) Τῷ εἶδει ἐφέλκονται αὐτοὺς. Nisi veteris interpretis auctoritate moverer, qui εἶδει « visione » vertit, equidem διεῖδει Inbentius verterem, inquit Jacobus Killius, *Observat. sacr.* libri ii, cap. ult. Noster vero interpretis τῷ εἶδει, « ipsa specie, » rectius reddidit, quam vulgatus, « visione sua, » vel « sui, » ut alii legunt libri. Pro αὐτοὺς autem, Morelium αὐτῶν legendum censuisse, ut πηγῶν hic subintelligatur, male a Mæstræo est adnotatum. In Morelio enim nihil tale invenio. Id.

(56) Ἡ τε σὴ σύνεσις. Rectius codex Medicus: ἡ τε σὴ σύνεσις, consentiente etiam utroque vetere Latino interprete. Id.

(57) Ναμάτων. Vet. vulgat. « liquoribus. » Noster interpretis, « aquis. » Ex Graeco vero Mediceo Vossius, πομάτων edidit. Id.

(58) Ὡ μακρία. In quibusdam veteris vulgatae Latinae versionis editionibus habetur hic, « optavi; » in aliis, « potavi; » pro, « o beata. » Id.

(59) Πολλῶν. Ita etiam vertit uterque interpretis: tum noster, tum vulgatus; licet in editis « publicarum » inepte legatur pro « plurimorum. » Ex codice Mediceo, πολλαῖς, Vossius edidit. Id.

(60) Οὐδενός τούτων ἐπιστρέφομαι. Noster interp. « a nullo horum avertor. » Vet. vulgat. « nihil horum declino, » ut mss., vel, ut editi, « recuso. » Ibid. Legebant ἀποστρέφομαι. Cl.

(61) Ὀναίμην. Vet. vulgat. « Incror enim, » ut mss., vel « ogo, » ut habent editi. Vide not. in Ignatii

Epist. ad Romanos. Id. φῶσι, τῷ εἶδει ἐφέλκονται αὐτοὺς (55) ἀρύσασθαι τοῦ πότου. Ἡ τε σὴ σύνεσις (56) παραγγυῶ, μετασχεῖν ἡμᾶς παρακλεουμένη τῶν ἐν τῇ ψυχῇ σου βλυζάντων θεῶν πομάτων³⁴ (57).

II. Ἐγὼ δὲ, ὦ μακρία (58), οὐκ ἐμαυτοῦ νῦν τοσοῦτον, ὅσον ἄλλων γενόμενος, ταῖς πολλαῖς³⁵ (59) τῶν ἐναντίων γνώμαις ἐλαύνομαι: τὰ μὲν φυγαῖς, τὰ δὲ φρουραῖς, τὰ δὲ δεσμοῖς. Ἄλλ' οὐδενός τούτων ἐπιστρέφομαι (60). Ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Ὀναίμην (61) τῶν δεινῶν τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, ἐπειδὴ οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι (62) εἰς ἡμᾶς.

III. Τὰ δὲ ὑπὸ σοῦ διὰ τῆς ἐπιστολῆς κελευσθέντα, ἀσμένως ἐπλήρωσα: ἐν οὐδενὶ ἀμφιβάλλων, ὡς αὐτῇ καλῶς ἔχειν δεδοκίμακας. Ἐγνων γὰρ σε κρίσει Θεοῦ τὴν μαρτυρίαν τοῖς ἀνδράσι³⁷ (63) πεποιῆσθαι, ἀλλ' οὐ χάριτι σαρκικῇ. Πάνυ δὲ με ἴσαν καὶ αἱ συνεχεῖς σου τῶν γραφικῶν χωρίων (64) μνήμαι: ἅς ἀναγνοὺς, οὐδὲ μέγρις ἐννοίας ἐνεδόλασα (65) περὶ τὸ πρᾶγμα. Οὐ γὰρ εἶχόν τισιν ὀφθαλμοῖς ἐκδραμεῖν, ὡς εἶχον ἀναντιβῆτον ὑπὸ σοῦ τὴν ἀπόδειξιν. Ἀντίψυχόν³⁸ σου (66) γενοίμην ἐγὼ, ὅτι φιλεῖς Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Διὸ καὶ αὐτὸς ἐρεῖ σοι: Ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ: οἱ δὲ ἐμὲ ζητοῦντες, εὐρήσουσιν εἰρήνην (67).

IV. Ἐπέρχεται δὲ μοι λέγειν, ὅτι ἀληθινὸς ὁ λόγος, ὃν ἤκουον περὶ σοῦ, ἔτι οὐσης σοῦ ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τῷ μακαρίῳ πάπῃ Λίνῳ⁴⁰ (68): ὃν διεδέξατο τὰ νῦν

³⁷ al. τοῖς ἀνδράσι. ³⁸ al. ἀντίψυχός. ³⁹ Prov. viii,

Epist. ad Romanos. Id.

(62) Ἀποκαλύπτεσθαι. Εἰς ἡμᾶς est hic addendum ex Mediceo Graeco codice, utroque vetere Latino interprete, ipsoque Apostoli textu, Rom. viii, 18. Id.

(63) Τοῖς ἀνδράσι. Τοῖς ἀνδράσι legitur in codice Augustano, τῶν ἀνδράσι Nydprucciano, τοῖν ἀνδράσι in Mediceo. Nos, ex Mæstræi editione, τοῖς ἀνδράσι retinuimus. Id.

(64) Τῶν γραφικῶν χωρίων. Id est « locorum Scripturae: » ut recte interpretatus est Morelius; nam γραφή simpliciter (ut in *Adversariis* suis notavit hic Casaubonus) sacrae paginae libri Sic γραφικὰ διδάγματα: quae in nupera versione Nicœni concilii male vertitur, et in canone 19 concilii in Trullo, γραφικός λόγος, est tractatio alicujus sacrae Scripturae; et in concilii Chalcedonenis actione v (et apud Evagrium, lib. ii, *Hist. eccles.* cap. 4), indeque in Justiniani imp. lege 7 c. *De summa Trinit. et fide catholica*, γραφικὰ μαρτυρία sunt testimonia ex sacris Scripturis petita. Id.

(65) Ἐνεδόλασα. Ita cum mss. Morelii legit editio; ubi Plantinianæ editiones, eodem sensu, ἐνεδόλασα habent. Id.

(66) Ἀντίψυχός σου. Cod. Medic. Ἀντίψυχόν σου. Vid. Prolegomen. cap. 5 in *Ignatii Epist. ad Ephesios*. Id.

(67) Εἰρήνην. In Graecis Bibliis, Proverb. viii, 17, χάρις legitur; licet Romana editio neutrum substantivum ibi agnoscat. Id.

(68) Ἀνεγκλήτω. Ita, et hic et in *Epistola ad Trullianos*, codex Nydpruccianus. Sic et illic Augustanus, sed hic Ἀναγκλήτω. Vetus vulgatus Latinus, utrobique habet « Anacletum; » licet ms,

ὁ ἀξιωμακαριστος Κλήμης, ὁ Πέτρου καὶ Παύλου ἀκουστής. Καὶ νῦν προσέθηκας ἐπ' αὐτῷ ἑκατονταπλασίως (69), καὶ προσθείης ⁴² (70) γὰρ ἔτι, ὧ αὐτῇ (71)· Σφόδρα ἐπεθύμουν ἔλθειν πρὸς ὑμᾶς (72), ὥστε ⁴³ συναναπαύσασθαι (73) ὑμῖν· ἀλλ' οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ἡ δόδος αὐτοῦ (74). Ἐπέχει γὰρ μου τὴν πρόθεσιν, οὐ συγχωροῦσα εἰς πέρας ἔλθειν, ἢ στρατιωτικῆ φρουρᾶ. Ἄλλ' οὔτε ἐν οἷς εἶμι, ἔρᾶν τι, ἢ παθεῖν οἷός τε ἐγὼ, διὰ δεύταρον τῆς ἐν φίλοις πορκαυθίας τὸ γράμμα λογιζόμενος, κατασπάζομαι τὴν ἱερὰν σου ψυχὴν, παρκαλῶν ⁴⁵ (75) προσθεῖναι ⁴⁶ τῷ τόνῳ (76). Ὁ γὰρ παρῶν πόνος ἀλίγος, ὁ δὲ προσδοκώμενος μισθὸς πολὺς.

V. Φεῦγετε ⁴⁸ (77) τοὺς ἀρνούμενους τὸ πάθος Χριστοῦ, καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν· πολλοὶ δὲ εἰσιν ἄρτι οἱ τούτῃ νοσοῦντες τὴν ἀφρώστικον. Τὰ δὲ ἄλλα ^B σοι παραινεῖν εὐθέως· κατηρτισμένη μὲν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγαθῷ, δυναμένη δὲ καὶ ἄλλους νοθετεῖν ἐν Χριστῷ. Ἄσπασαι πάντας τοὺς ὁμοίους σου ⁴⁹, ἀντεχομένους τῆς ἐαυτῶν σωτηρίας ἐν Χριστῷ (78). Ἄσπάζονται σε οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, καὶ πρὸ πάντων ὁ ἱερεὺς Ἡρώων ⁵⁰ (79). Ἄσπάζεται σε Κασσιανὸς ὁ ξένος μου καὶ ἡ ἀδελφὴ μου ἡ ⁵¹ γαμετὴ αὐτοῦ, καὶ τὰ φίλατατα αὐτῶν τέκνα (80). Ἐφρώμέ-

⁴¹ I, *Const. ap.* v, 46. ⁴² al, πρόσθετος. ⁴³ al. καὶ. ⁴⁴ al. πόνῳ. ⁴⁵ al. Φεῦγε. ⁴⁶ al. σοι. ⁴⁷ al. Ἐφρώων.

Petavianus hic « Anemeletum » legat. Noster interpres « Cletum » hic habet ; quomodo et legendum contendit Baronius, ad an. 69, § 38, et an. 93, § 1, 7. Turrianus vero (*Pro epistolis pontificum*, lib. II, cap. 10), « Linum » hic reponendum esse existimat sive hic error, inquit, ex exemplari Græco epistolarum Ignatii parum emendato fluxerit, sive Eusebium et Irenæum sequens ita Morelius corrigendum esse putaverit : neutrum enim affirmo. Hoc solum admonere volui, in exemplari vetustissimo et emendatissimo bibliothecæ Medicæ Florentinæ non Ἀνακλήτω, sed Ἀήνω esse, quæ lectio (id quod magnam fidem facere debet) cum Clemente convenit, qui in libro VII *De constitutionib. apost.* sic ait in extremo capite in persona Petri : « Post mortem vero Lini Clemens est a me Petro secundus ordinatus. « Verum de Morelii correctione frustra suspicionem ille movet : cum monuerit in notis ipse Morelius, codicem Pacei habuisse Ἀνακλήτω, illum videlicet Augustanæ bibliothecæ veterem ms. ex quo primam harum epistolarum editionem Græcam adornavit Valentius Paccus. Unius vero Irenæi (ut de Eusebio nihil dicam) tanta hic est auctoritas, ut jure merito et Pseudo-Ignatio præferri debeat (Si Florentini codicis lectionem, ut ipsius germanam, admittamus). Et Pseudo-Clementi, ita præsertim sententiam suam, Petri nomine, proponenti : Τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας Αἴνος μὲν ὁ Κλαυδίας πρῶτος ὑπὸ Παύλου, Κλήμης δὲ μετὰ τὸν Αἴνου θάνατον ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου δεύταρος ἐχειροτονήθη. Episcopus « Ecclesiæ Romanorum Linus quidem Claudiæ filius a Paulo primus, post mortem vero Lini Clemens a me Petro secundus ordinatus est. » Haud facile enim concesserint Romanenses, primum se episcopum a Paulo accepisse ; et ut Clementem ipsum a Petro morte jam imminente, ordinatum fuisse fortasse non negaverint ; ita ante illud tempus, Petro non modo vivente, sed etiam œcumenicum pontificatum (ut illi volunt) administrante episcopatum Romanum obtinuisse quod et in I. VI, *Constitut.* c. 8, et hic I. VII, c. 47, Clemens iste innuit) ægre admodum, opinor, admiserint. USLEB.

nunc successit beatissimus Clemens Petri et Pauli auditor ⁴¹. Et nunc adjecisti his centuplum ; atque insuper adjicias, o tu. Vehementer cupivi venire ad vos, ut una vobiscum conquiescerem : verum non est in homine via ejus ⁴⁴. Impedit enim meum propositum militaris custodia, quæ non permittit ultra progredi. Sed nec in statu rerum, in quo versor, facere aut admittere quidquam possum. Quare secundum solatium inter amicos litteras esse ratus saluto sacram tuam animam, obsecrans ut ad vigorem tuum incrementa adjicias. Præsens namque labor, modicus ; merces autem quæ expectatur, magna est.

V. Fugite eos qui negant Christi passionem, ac ejus nativitatem in carne : multi autem jam sunt hoc morbo laborantes. De cæteris vero te admonere stultum esset ; quæ et omnis operis et sermonis boni perfectionem consecuta es, aliosque in Christo exhortari potes. Saluta omnes tui similes, satagentes suæ in Christo salutis. Salutant te presbyteri et diaconi ; et ante omnes sacer Heron. Salutat te Cassianus hospes meus, et soror mea atque uxor ejus et charissimi eorum liberi. Incolumen te corporali et spiritali salute, Dominus sanctificet in

⁴⁴ Jer. x. 23. ⁴⁵ al. παρκαλῶ. ⁴⁶ al. προσθεῖναι. ⁴⁷ al. καὶ ἡ.

(69) Ἐκατονταπλασίως. Ita codex Græcus Medicæus, et Nydruccianus, cum utroque vetere Latino interprete : non ἑκατονταπλουσίως, ut in Augustano, Confer. Matth. XIII, 23, et XIX, 29. Ib.

(70) Πρόσθετος. Medicæus : προσθείης. rectius. Ib.

(71) Ὡ αὐτῇ. Vet. vulgat. « tu ipsa, » ut ex mss. reposuimus : non « teipsam », ut in hactenus editis. Anglican. « o dilecta, » non male, quanquam Græcis etiam idem quod, « eia tu, » hoc valeat. Ib.

(72) Σφόδρα ἐπεθύμουν ἔλθειν πρὸς ὑμᾶς. Paulum imitatur, in Rom. I, 11, 12. Ib.

(73) Καὶ συναναπαύσασθαι, Medicus ; ὥστε συναναπαύσασθαι, quod et noster seculus est interpres. Ib.

(74) Οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ἡ δόδος αὐτοῦ, Ita et noster interpres ; ex Jerem. x, 23 ; sed vetus vulgatus : « non mihi fuit opportunum. » Ib.

(75) Παρκαλῶ. Παρκαλῶν, legit codex Medicæus Græcus, et uterque vetus interpres Latinus. Ib.

(76) Πόνῳ. Codex Medicæus et Augustanus, πόνῳ legit ; Nydruccianus, πόνῳ. Cui favet et quod proxime sequitur : ὁ γὰρ παρῶν πόνος ἀλίγος. Ib.

(77) Φεῦγε. Codex Medicæus : φεύγετε, pluraliter ; quo modo etiam legitur non solum in nostro interprete, sed etiam in Magdalenensi vulgatæ interpretationis exemplari. Ib.

(78) Ἄσπασαι πάντας τοὺς ὁμοίους σοι ἀντεχομένους τῆς ἐαυτῶν σωτηρίας ἐκ Χριστοῦ Pro σοι codex Medicæus habet σου. Tota vero hæc periodus in editione vulgata Latina desideratur. Ib.

(79) Ἐφρώων. Ex Medicæo codice rectius edidit Vossius, Ἡρώων, pro quo in nostro interprete legitur « Eron ; » in Vet. vulgat. « Hyron » vel « Hiron, » sic enim habent mss., non « Hyeron, » ut primi ; multoque minus, « Hieronymus, » ut posteriores editores (prius illud nomen abbreviatum rati) exhibuerunt Non alius autem intelligendus quam « Heron » diaconus, ipsius Ignatii in episcopatu Antiocheno postea successor. Ib.

(80) Τὰ φίλατατα αὐτῶν τέκνα. Ex Græcis sup-

perpetuum : ac videam te in Christo patientem corona. **A** νην σαρκικὴν καὶ πνευματικὴν (81) ὑγείαν ὁ α² Κόριος ἀγιάσει (82) αἰεὶ καὶ α³ ἴδοιμί σε ἐν Χριστῷ τυγχάνουσαν α⁴ (83) τοῦ στεφάνου.

AD TARSENSES

IGNATIUS

Ignatius, qui et Theophorus, salvatæ per Christum Ecclesiæ, dignæ laude, memoria et amore, quæ Tarsi est, misericordia et pax a Deo Patre, et Domino Jesu Christo, multiplicetur semper.

I. A Syria Romam usque cum bestiis depugno; non quod a brutis feris devorer : hæc namque, ut nostis, Deo volente, pepercerunt Danieli α² ; sed a

α² al. σε σαρκὶ καὶ πνεύματι, ὁ. α³ al. ἀγιάσει· καὶ. α⁴ al. τυχοῦσαν. α⁵ al. ἀξιεπαίνετω. α⁶ Dan. vi et xiv.

plenda est nostri interpretis versio : alias hiulca ; « dilectissima ipsorum » [soboles] Filiorum etiam Cassiani mentio fit in *Epistola ad Heronem* (pag. 169) : Ἀσπασαι Κασσιανὸν τὸν ξένον μου, καὶ τὴν σεμνοτάτην αὐτοῦ ἀμόζυγον, καὶ τὰ φίλτατα αὐτῶν παιδιὰ. USSER.

(81) Ἐξζωμένην σε σαρκὶ καὶ πνεύματι. In Mediceo codice legitur : Ἐξζωμένην σαρκικὴν καὶ πνευματικὴν ὑγείαν, ut et in Latino nostro interprete : « Valentem, carnalem et spiritualem sanitatem. » Vet. vulgat. « Incolumen te, carnali et spirituali salute. » Id.

(82) Ἀγιάσει. Al. ἀγιάσει. Cod. Mediceus : ἀγιάσει αἰεὶ. Uterque Latinus interpres, « sanctificet semper. » Id.

(83) Τυχοῦσαν. Mediceus : τυγχάνουσαν. Id.

(84) Epistolæ hujus prima illa verba : Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ (« A Syria Romam usque cum bestiis depugno ») ex Ignatii *Epistola ad Romanos* desumpta sunt ; quæ deinde sequitur θηρίων ἀνθρωπομόρφων appellatio (i. e. « ferarum humanam formam præ se ferentium ») ex *Epistola ad Smyrnæos*, Tum illis, Ἄλλ' οὐδενὸς λόγον ποιῶμαι οὐδὲ ἔχω τὴν φυγὴν τιμίαν ἐμαυτῷ, ex oratione Pauli ad Ephesios (Act. xx, 24) huc translatis ; ad Ignatii *Epistolam ad Romanos* denuo redit hic artifex, et quæ ibi habentur plane flammea [Πῦρ, καὶ σταυρὸς, θηρίων τε συστάσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπαὶ μελῶν, ἀλυσμοὶ ὅλου τοῦ σώματος, καὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου εἰς ἐμὲ ἐρχέσθωσαν, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτόχω· « Ignis, crux, ferarum concursus, ossium discriptiones, membrorum concisiones, totius corporis solutio, et diaboli tormenta in me veniant ; tantummodo ut Jesum Christum nanciscar], satis languide hic expressit. Ἐντοιμός εἰμι πρὸς πῦρ πρὸς θηρία, πρὸς ξίφος, πρὸς σταυρόν· μόνον ἵνα Χριστὸν ἴδω. « Paratum me offero igni, feris, gladio, cruci ; tantummodo ut Christum videam. » Atque ex hisce centonibus consarcinatum est hoc exordium.

In Epistolæ progressu, veritas mortis Christi hoc argumento confirmatur : Ἐπαὶ τίς χάρις δεσμῶν Χριστοῦ μὴ ἀποθανόντος ; τίς χάρις ὑπομονῆς ; τίς χάρις μαρτύρων ; « Quæ enim vinculorum utilitas, Christo non mortuo ? quæ utilitas tolerantia ? quæ utilitas flagrorum ? » quo modo disputavit et Ignatius in *Epistola ad Trallianos* : Τίνος ἐνεκεν ἐγὼ δέδεμαι, καὶ εὐχομαι θηριομαχεῖν ; ὁρῶν οὖν ἀποθνήσκω ; « Cuius rei gratia ego vinculus sum, et opto ut feris objiciar ? Frustra morior itaque ? » Tum absoluta hæreticorum refutatione, et præmisso illo voto, quod (ex Pauli *Epistola ad Philemonem* desumptum) apud Ignatium toties occurrit : Ὁναίμην ὑμῶν ἐν

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΑΡΣΩ

IGNATIUS (84).

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ σεσωσμένῃ ἐν Χριστῷ Ἐκκλησίᾳ, ἀξιεπαίνετω α⁵, καὶ ἀξιωματημονεῶτω, καὶ ἀξιαγαπητῷ (85), τῇ οὔσῃ ἐν Ταρσῷ, ἔλεος, εἰρήνη, ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πληθυνθεῖη διὰ παντός (86).

I. Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ· οὐχ ὑπὸ ἀλόγων θηρίων βιβρωσκόμενος (87)· ταῦτα γὰρ, ὡς ἴστα, Θεοῦ θελήσαντος, ἐφείσαντο τοῦ Δανιὴλ ὑπὸ

Κυρίου. « Fruar vobis in Domino, » ad præcepta ecclesiastica et moralia descendit : quæ in aliis epistolis totidem verbis legi ait Vedelius ; exceptis aliquot quæ a stellione conficta sunt.

Ubi præceptum de episcopi, presbyterorum, diaconorum et populi subordinatione, hoc claudi epiphonemate animadvertit ; Ἀντιψυχὸς ἐγὼ τῶν φυλαττόντων ταύτην τὴν εὐταξίαν, ut in *Epistola ad Polycarpum* : Ἀντιψυχὸν ἐγὼ τῶν ὑποτασσομένων ἐπισκόπῳ, πρεσβυτέρῳ, διακόνῳ (ἀντιψυχὸς enim, et ἀντιψυχὸν promiscue in hisce Ignatianis passim usurpatur ; ut in Prolegomen. cap. 5 videre licet : et reliqua omnia communi hoc epilogo : Ταῦτα οὐκ ἐπ' ἐπιτάτῳ, ὡς ὢν τί· εἰ καὶ δέδεμαι, ἀλλ' ὡς ἀδελφὸς ὑπομιμνήσκω· « Hæc non impero, quasi sim aliquid, tametsi vinculus sum ; verum ut frater commonefacio, » juxta illud alterius *Epistolæ ad Ephesios* : Οὐ διατάσσομαι ὑμῖν, ὡς ὢν τί· εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι διὰ τὸ ὄνομα, οὕτω ἀπίρητισμαί ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ· « Non præcipio vobis, quasi sim aliquid : quamvis enim vinculus sum propter nomen ejus, necdum tamen perfectus sum in Christo Jesu. » Postremum locum salutationes occupant : quarum princeps ista : Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι Φιλιππησίων, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν· « Salutant vos ecclesiæ Philippensium, unde et scribo vobis. » An quia Paulus Philippensium episcopos appellavit pluraliter (*Philipp.* i, 1), Philippensium quoque ecclesias plurali numero auctor hic commemorandas putaverit ; an quod aliæ Philippis, ut metropoli, subjectæ fuerint ecclesiæ, quærant alii. Modus certe loquendi novus est, nec alibi facile obvius. USSER.

(85) Ἀξιεπαίνετω, καὶ ἀξιωματημονεῶτω, καὶ ἀξιαγαπητῷ. Codex Mediceus, ἀξιεπαίνετω, καὶ ἀξιωματῷ... καὶ ἀξιαγαπ. Id.

(86) Πληθυνθεῖη διὰ παντός. Noster interpres, recte : multiplicetur semper. « At vetus vulgatus : quasi legisset in prima persona. Πληθυνθεῖην διὰ παντός, ab hoc incipit ipsum corpus epistolæ, et transfert : « Satiatus sum in omnibus, » quod Jacobus Faber interpretatur : « Saturatus sum, repletus sum malis et crudelitatibus eorum qui me ducunt, per omnia ; » indeque « fervidam martyris pietatem » colligit. In ms. tamen Baliolensi, « sanatus ; » in *Micropresbyterico*, et edit. Colon. ann. 1557, « sauciatus, » legitur. In edit. Colon. ann. 1536, « Sauciatus » in textu, « satiatus » in margine ponitur. Id.

(87) Βιβρωσκόμενος. « Comestus, vertit uterque vetus interpres : licet in vulgato Jacobus Faber substituerit « voratus. » Id.

δὲ ⁵⁷ (88) ἀνθρωπομόρφων (89), οἷς ὁ ἀνήμερος θῆρ
ἐμφωλεύων ⁵⁸ νόττει (90) με ὁσιμέραι· καὶ τιτρώσκει·
ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιῶμαι τῶν δεινῶν (91), οὐδὲ
ἔχω τὴν ψυχὴν τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς ἀγαπῶν ⁶¹ (92)
αὐτὴν μᾶλλον ἢ τὸν Κύριον. Διὸ ἔτοιμός εἰμι πρὸς
πῦρ, πρὸς θηρία, πρὸς ξίφος, πρὸς σταυρόν· μόνον
ἵνα τὸν Χριστὸν ἴδω (93) τὸν Σωτῆρά (94) μου καὶ
Θεόν, τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθνήσκοντα. Παρακαλῶ οὖν
ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος Χριστοῦ, ὁ διὰ γῆς καὶ θαλάττης
ἐλαυνόμενος· στήκατε ἐν τῇ πίστει, ἐδραῖοι γίνεσθε,
ὅτι δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται· γίνεσθε ἀκλινεῖς,
ὅτι Κύριος κατοικίζει μονοτρόπους ⁶⁴ (95) ἐν οἴκῳ.

II. Ἐγνων ὅτι τινὲς τῶν τοῦ Σατανᾶ ὑπηρετῶν ἐβου-
λήθησαν ὑμᾶς ταραξάει· οἱ μὲν, ὅτι Ἰησοῦς δοκίσει
ἑσταυρώθῃ ⁶⁶ (96), καὶ δοκίσει ἀπέθανεν ⁶⁸· οἱ δὲ,
ὅτι οὐκ ἔστιν Υἱὸς τοῦ Δημιουργοῦ· οἱ δὲ, ὅτι αὐτός
ἔστιν ὁ ἐπὶ πάντων Θεός (97)· ἄλλοι δὲ, ὅτι φιλὸς
ἀνθρωπός ἐστιν· ἕτεροι δὲ, ὅτι ἡ σὰρξ αὐτῆ οὐκ ἐγεί-
ρεται ⁶⁸ (98), καὶ δεῖ τὸν ἀπολαυστικόν (99) βίον ζῆν
καὶ μετιέναι ⁶⁹ (1)· τοῦτο ⁷⁰ (2) γὰρ εἶναι πέρας τῶν
ἀγαθῶν τοῖς μετ' οὐ πολὺ φθαρχομένοις. Τοσοῦτων
κακῶν ἐσμὸς εἰσεκώμασεν (3). Ἀλλ' ὑμεῖς οὐδὲ πρὸς
ῥῶσιν εἴξατε τῇ ὑποταγῇ αὐτῶν (4). Παύλου γὰρ
ἔστε πολῖται (5) καὶ μαθηταί, τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύ-
μων καὶ κόλφῃ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικῆ πεπληρωκότας
τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ
σαρκί περιφέροντος.

III. Οὐ μεμνημένοι, πάντως γινώσκετε ὅτι Ἰησοῦς ὁ
Κύριος ⁷³ (6) ἀληθῶς ἐγεννήθη ἐκ Μαρίας, γενόμενος

⁵⁷ al. ἀλλὰ. ⁵⁸ al. ἐμφωλεύει δς. ⁵⁹ Ad Smyrn. ⁶⁰ Act. xx, 24. ⁶¹ al. ἀγαπῶν. ⁶² I Cor. xvi, 13. ⁶³ Habac. ii, 4; Gal. iii, 11. ⁶⁴ al. ὁμοτρόπους. ⁶⁵ Psal. lxxvii, 7. ⁶⁶ al. ἐγεννηθη. ⁶⁷ al. ἑσταυρώθη. ⁶⁸ al. ἐγγεγραται. ⁶⁹ al. βίον μετιέναι. ⁷⁰ al. τοῦτον. ⁷¹ Const. ap. vi, 26. ⁷² Gal. ii, 3. ⁷³ Act. ix, xxi et xxii; Rom. xv, 19. ⁷⁴ Gal. vi, 17. ⁷⁵ al. Χριστός.

(88) Ἀλλ' ὑπό. Medic. ὑπὸ δὲ. USSER.

(89) Ἀνθρωπομόρφων. « Quid enim interest (ait in *Offic. l. iii* Cicero) utrum ex homine se convertat quis in belluam, an in figura hominis immanitatem gerat belluæ? » De θηρίοις ἀνθρωποειδέσι, etiam in *ii Clementinarum Constitutionum lib., cap. 21*, facta reperitur mentio. Vid. not. in *Epist. ad Smyrn.* Id.

(90) Ἐμφωλεύει, ὅς νόττει. Cod. Medicus: ἐμφωλεύων νόττει, et noster interpret: « latitans pungit. » Id.

(91) Ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιῶμαι τῶν δεινῶν. Ex Act. xx, 24. Noster interpret: « Sed de nullo sermonem facio durorum. » Vetus vulgatus: « Sed nulli iniquorum istorum facio sermonem, » longe a scriptoris mente. Id.

(92) Ὡς ἀγαπῶν. Ὡς ἀγαπῶν edidit Mæstræus: quo modo et codex Medicus legit, et noster vertit interpret Id.

(93) Ἴνα Χριστὸν ἴδω. Anglican. « Jesum Christum sciens. » Id.

(94) Σωτῆρα. Cod. Nydrucc. Πατέρα. Ibid.

(95) Μονοτρόπους. Id. ὁμοτρόπους. Id.

(96) Δοκίσει ἐγεννήθη, καὶ δοκίσει ἑσταυρώθη. Cod. Medicus: δοκίσει ἑσταυρώθη καὶ δοκίσει ἀπέθανεν, ut et noster interpret: « opinione crucifixus est, et opinione mortuus est. » Id.

(97) Ὁ ἐπὶ πάντων Θεός. Vid. Prolegomen. cap. 12. Id.

(98) Ὅτι ἡ σὰρξ αὐτῆ οὐκ ἐγείρεται. Cod. Nydrucc. ἐγγεγραται, et vetus vulgatus interpret: « quia caro ejus (αὐτοῦ, Christi sc.) non resurrexit. » Sed ex sequentibus constat, damnari hic eos, qui resurrectionem absolute negabant. Id.

A feris humanam gerentibus formam; in quibus immitis illa fera latitans, me quotidie pungit et vulnerat ⁵⁹: sed nihil horum malorum vereor; nec facio animam meam pretiosiore quam me ⁶⁰, ut eam plus amem quam Dominum. Quare paratus sum ad ignem, ad bestias, ad gladium, ad crucem, dummodo Christum videam, Salvatorem et Deum meum, qui propter me mortuus est. Obsecro itaque vos ego vincetus Christi, qui terra marique exagitor; state in fide ⁶²; este in ea firmi, quia justus ex fide vivit ⁶³; estote immobiles, quia « Dominus inhabitare facit unius moris in domo ⁶⁵. »

II. Novi quod quidam ministrorum Satanæ voverint vos turbare; quorum alii asseverant. Jesum opinione tantum natum esse, opinione crucifixum et mortuum; alii vero, eum non esse Filium Creatoris: nonnulli vero, ipsum esse super omnia Deum; alii merum hominem esse; alii autem quod hæc caro non resurgit, et quod voluptuaria vita vivenda sit, atque amplectenda; hanc enim esse finem bonorum, iis qui paulo post interituri sint ⁷¹. Tot malorum examen petulanter irrupit. At vos « neque ad horam cessistis subjectione ⁷² » erga illos. Pauli enim estis cives et discipuli; qui « ab Hierosolymis per circuitum usque ad Illyricum evangelicam explevit prædicationem ⁷³, et stigmata Christi in carne sua circumtulit ⁷⁴. »

III. Cujus memores, prorsus cognoscitis quod Jesus Dominus vere natus est ex Maria, factus de

C (90) Ἀπολαυστικόν. Vet. vulgat. « fruibilem, » pro quo Jacobus Faber substituit, « terminabilem. » Id.

(1) Μετιέναι. Cod. Medicus: ζῆν καὶ μετιέναι. Id.

(2) Τοῦτο. Cod. Nydrucc. et Florentin. τοῦτον. Id.

(3) Τοσοῦτων κακῶν ἐσμὸς εἰσεκώμασεν. Anglican. « Tantorum malorum multitudo eos inebriavit. » Vet. vulgat. « Qui quidem illis multorum agger cumulatus est, » pro quo Jacobus Faber edidit: « Quibus quidem multorum malorum ager cumulatus est. » Morelius: « Tot malorum examen petulantibus irrupit. » Brunnerus: « Tantumne gregem malorum tam petulanter irrupisse! » Vairlenius: « Tantorum malorum agmen impudenter se ingessit. » Mæstræus: « Tantorum malorum agmen se petulanter ingessit » Siquidem verbum ἐσκωμάζειν (inquit) quo auctor utitur, « lascivire, bacchari et protervia, qualis est comessantium, uti. » Budæo teste, significat. Id.

(4) Οὐδὲ πρὸς ῥῶσιν εἴξατε τῇ ὑποταγῇ αὐτῶν. Ex Galat. ii, 5. Ita et noster interpret: « Neque ad horam veniatis sub subjectionem ipsorum, » ubi vetus vulgatus habet: « Sed vos non intendatis eorum » (hoc enim solum in Babilonensi et Magdalenensi ms. reperio), vel, « mendaciis eorum, » ut alii habent codices. Id.

(5) Παύλου γὰρ ἔστε πολῖται. « Tarsensem » enim fuisse Paulum, ex Act. ix, 11, 21, 36. et xxii, 3, notum est. Vid. Epiphan. *Advers. Ebiοναῶς*, hæres. 30. Id.

(6) Ὁ Κύριος. Ita Cod. Nydrucc., Florentin., Medicus et noster interpret. Augustan. ὁ Χριστός. Id.

muliere : ac revera crucifixus est. *Mihi enim, inquit «absit gloriari, nisi in cruce Domini Jesu⁷⁶.»* Et vere passus est, et mortuus est, ac resurrexit. Si *passibilis enim, inquit. «Christus, si primus ex mortuorum resurrectione⁷⁷. Et : Quod mortuus est, peccato mortuus est semel ; quod autem vivit, vivit Deo⁷⁸.»* Quæ namque vinculorum utilitas, Christo non mortuo ? quæ utilitas tolerantiae ? quæ utilitas flagrorum ? Cur tandem, Petrus quidem crucifixus est ; Paulus vero et Jacobus gladio truncati⁸⁰ ? Joannes autem in Palmo relegatus est⁸¹ ; Stephanus autem lapidibus interemptus fuit a Judæis, qui Dominum trucidarant ? Verum nihil horum temere factum⁸². Revera enim ab impiis crucifixus est Dominus.

IV. Et quod hic ipse qui ex muliere natus est, Filius est Dei : et qui crucifixus est, primogenitus est omnis creaturæ, ac Deus Verbum : et ipse fecit omnia. Dicit enim Apostolus : « Unus Deus Pater, ex quo omnia : unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia⁸⁴. » Et iterum : « Unus enim Deus, et unus mediator Dei et hominum, homo Jesus Christus⁸⁵ : et in ipso condita sunt universa in cælo et in terra, visibilia et invisibilia : et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant⁸⁶. »

V. Et quod ipse non est super omnia Deus et Pater, sed Filius ipsius, dicit : « Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum ; Deum meum et Deum vestrum⁸⁷. Item : Cum subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse subjectus erit ei, qui subjecit ei omnia ; ut sit Deus omnia in omnibus⁸⁸. » Ergo alter est qui subjecit et qui est omnia in omnibus ; et alter cui subjecta sunt, qui etiam cum omnibus subjicitur.

VI. Sed neque homo merus est, is per quem, et in quo facta sunt omnia. Omnia enim per ipsum facta sunt⁹². Quando faciebat cælum, aderam illi ; et

⁷⁶ Gal. vi, 14. ⁷⁷ Act. xxvi, 23. ⁷⁸ Rom. vi, 10. ⁷⁹ al. ⁸⁰ I. Const. ap. viii, 46. ⁸¹ I Cor. viii, 6. ⁸² I Tim. i, 5. ⁸³ al. αὐτός ὁ Υἱός. ⁸⁴ I Cor. xv, 28. ⁸⁵ al. φ. ⁸⁶ Joan. i, 3.

(7) Τίς χρεία δεσμῶν. Imitatio est loci Epistolæ ad Trallianos. Usser.

(8) Πρὸς τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων. Vid. Prolegomen. c. 14. Id.

(9) Ἄλλ' οὐδὲν τούτων εἰκῆ. Anglican. : « Sed nihil horum vane. » Vet. vulgat. : « Sed nec in hoc quidem est victoria, » ac si legisset : Ἄλλ' οὐδ' ἐν τούτῳ νίκη. Id.

(10) Καὶ ὅτι οὗτος ὁ γεννηθεὶς. Anglican. : « Et sic natus, » οὕτως legens, pro οὗτος. Id.

(11) Τὰ πάντα. Post hæc ex Mediceo codice addendum est : Καὶ πάλιν. Noster quoque interpres habet hic : « Et rursus, » vetus vulgatus : « Et iterum. » Id.

(12) Χριστός. Additur in vetere vulgato interprete, ex Coloss. i, 15 : « Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus universæ creaturæ. » Id.

(13) Ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς καὶ Πατήρ. In Anglicano interprete καὶ, in Græco Mediceo et Latino vetere vulgato καὶ Πατήρ omittitur. Vid. Prolegomen. cap. 12. Id.

(14) Τότε καὶ αὐτός ὁ Υἱός ὑποταγῆσεται. Me-

A ἐκ γυναικός, καὶ ἀληθεία ἐσταυρώθη. Ἐμοὶ γὰρ φησί. μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἀληθεία ἔπαθε. καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη. Εἰ παθητός γάρ, φησὶν, ὁ Λυσιπτός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν. Καί. Ὁ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὁ δὲ ζῆ, τῷ Θεῷ ζῆ. Ἐπεὶ τίς χρεία δεσμῶν (7), Χριστοῦ μὴ ἐπιθανόντος⁷⁹ ; τίς χρεία ὑπομονῆς ; τίς χρεία μαστιγῶν ; Τί δήποτε, Πέτρος μὲν ἐσταυροῦτο· Παῦλος δὲ καὶ Ἰάκωβος μαχαίρᾳ ἐτέμνοντο· Ἰωάννης δὲ ἐφυγαδεύετο ἐν Πάτρῳ· Στέφανος δὲ ἐν λίθοις ἀνιέρητο παρὰ⁸² τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων (8) ; ἀλλ' οὐδὲν τούτων εἰκῆ (9). Ἀληθεία γὰρ ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν.

B IV. Καὶ ὅτι οὗτος ὁ γεννηθεὶς (10) ἐκ γυναικός, Υἱός ἐστι τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ σταυρωθεὶς, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, καὶ Θεὸς Λόγος· καὶ αὐτός ἐποίησε τὰ πάντα (11). Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· Εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός (12), δι' οὗ τὰ πάντα. Καὶ πάλιν· Εἷς γὰρ Θεός, καὶ εἷς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός· καὶ ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὄρατά καὶ ἀόρατα καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε.

C V. Καὶ ὅτι οὐκ αὐτός ἐστιν ὁ ἐπὶ πάντων Θεός καὶ Πατήρ (13), ἀλλ' Υἱός ἐκείνου, λέγει· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν. Καὶ ὅταν ὑποταγῆ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ⁸⁸ αὐτός⁸⁹ ὑποταγῆσεται (14) τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾧ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Οὐκοῦν ἕτερός ἐστιν ὁ ὑποτάξας, καὶ ὢν τὰ πάντα ἐν πᾶσι· καὶ ἕτερος, ᾧ ὑπετάγη, ὅς⁹¹ καὶ μετὰ πάντων ὑποτάσσεται (15).

VI. Καὶ οὐτε φίλος ἄνθρωπος, ὁ δι' οὗ (16), καὶ ἐν ᾧ γέγονε τὰ πάντα. Πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἦνίκα ἐποίησε (17) τὸν οὐρανὸν, συμπαρήμην αὐ-

ἀποθανόντος. ⁸⁰ Act. xii, 2. ⁸¹ Apos. i, 9. ⁸² al. πρὸς. ⁸³ Col. i, 16, 17. ⁸⁴ Joan. xx, 17. ⁸⁵ al. ἵνα τότε. ⁸⁶ diceus : ἵνα τότε καὶ αὐτός ὑποταγῆσεται, ubi ἵνα superfluum est : ὁ Υἱός vero, ab utroque vetere Latino interprete æque abest. Id.

(15) Ὅς καὶ μετὰ πάντων ὑποτάσσεται. Ita Cod. Nydrucc. et Mediceus : non φ καί, uti in Augustano perperam legitur. Anglican. : « qui et cum omnibus subjicitur. » Vet. vulgat. : « qui et post hæc omnia subjectus erit illi qui ei subdidit omnia. » Id.

(16) Ὁ δι' οὗ. Ὁ, in Augustano codice omissus, in Mediceo, Florentino et Nydrucciano recte legitur. Id.

(17) Ἦνίκα ἐποίησε. Præmittitur huic testimonio in editione vulgata Latina : « sicut (ita enim habet Baliolensis ms.) et in libro Sapientiæ ipse de seipso refert, dicens. » Ubi nota, locum ex viii Proverbiorum capite productum in libro Sapientiæ repertum hic dici : uti etiam apud Athanasium, in decretis synodi Nicænæ. Sic et in Constitutionib. apostolicis, lib. i, cap. 7 (al. 8) loquitur pseudo-Clemens : Μάθωμεν, ἐν τῇ Σοφίᾳ τί λέγει ὁ ἅγιος λόγος. « Discamus, in Sapientia quid dicat sanctus sermo. » Et in ipso Missali Romano (mens. Jul.) exstat : « Le-

τῷ, καὶ ἐκεῖ ἡμῖν παρ' αὐτῷ ἀρμόζουσα (18), καὶ προσέχαιρέ μοι καθ' ἡμέραν. Πῶς δ' ἂν ὁ ψιλὸς ἀνθρώπος ἴκονσε· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου; Πῶς δὲ καὶ ἔλεγε· Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἶμι; Καὶ Δόξασόν με τῇ δόξῃ σου ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι (19); Ποῖος δὲ ἀνθρώπος ἔλεγεν (20)· Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμφαντός με; Ἡεὶ ποίου δὲ ἀνθρώπου ἔλεγεν· Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον; Πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος, ψιλὸς ἀνθρώπος, καὶ ἐκ Μαρίας ἔχων τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι, ἀλλ' οὐχὶ Θεὸς Λόγος, καὶ μονογενὴς Υἱὸς; Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος (21). Κῆρ ἐν ἄλλοις (22)· Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ· πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με· πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με.

VII. Ὅτι δὲ καὶ ἀνίσταται τὰ σώματα ἡμῶν, λέγει· Ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ (23) τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. Καὶ ὁ Ἀπόστολος (24)· Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. Καὶ ὅτι δεῖ σωφρόνως ζῆν καὶ δικαίως (25) πάλιν λέγει (26)· Μὴ πλανᾶσθε, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοίται (27), οὔτε πόρνοι, οὔτε λοιδοροί, οὔτε μέθυσοι, οὔτε κλέπται, βασιλείαν Θεοῦ πληρονομήσαι (28) δύνανται. Καὶ εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις

⁹³ Prov. viii, 27, 30. ⁹⁴ Psal. cix, 1. ⁹⁵ al. δοξάσεις. ⁹⁶ deest in al. ⁹⁷ Joan. viii, 58. ⁹⁸ al. γενέσθαι. ⁹⁹ Joan. xvii, 5. ¹ al. ἐρεῖ. ² Joan. vi, 38. ³ Joan. i, 9; ⁴ Joan. i, 1. ⁵ Prov. viii, 22, 23, 25. ⁶ Joan. v, 25, 28. ⁷ I Cor. xv, 53. ⁸ al. εὐσεβῶς. ⁹ al. καθὼς Παῦλος πάλιν. ¹⁰ al. οὐ κληρονομήσουσι. ¹¹ I Cor. vi, 9.

etio libri Sapientiae, cap. xxxi: Mulierem fortem quis inveniet? » ut Guilielmum Eysengreineum ratio iugerit: qui in centenario i contra Magdeburgenses (part. vi, distinct 6), Ignatium affirmat citare « multoties Sapientiae librum; cum tamen ille liber in Judaeorum canone non habeatur. » Atqui hoc tantum in loco Sapientiae librum nominatum invenimus; eumque non aliam, quam qui in ipso Judaeorum canone. USSER.

(18) Ἀρμόζουσα. « Componens: » ut habet uterque vetus interpres. Itcet in vulgato, libri editi addant « cuncta, » et ms. Baliolensis « omnino. » Sed quia neque in ms. Magdalanensi et Pelaviano, neque in Graeco, neque in textu ipso originali, Prov. viii, 30, habebatur, additamentum illud omisi. Id.

(19) Δοξάσεις με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι. Codex Mediceus: Δόξασόν με τῇ δόξῃ σου ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι. Textus originalis, Joann. xvii, 5: Δόξασόν με σὺ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί. Noster Ignatii interpres: « Clarifica me, [Pater, in Cantabrigiensi exemplari additur] claritate quam habui, antequam mundus esset, a te. » Vulgatus vero: « Gloria illa glorifica me (Pater, hic etiam in ms. Petaviano adiecitur), quam habui apud te prius quam mundus fieret. » Id.

(20) Ποῖος δὲ ἀνθρώπος ἐρεῖ. Cod. Mediceus ἔλεγεν hic habet, pro ἐρεῖ. A nostro vero interprete

A ibi eram penes illum componens; et edgaudebat mihi quottdie ⁹³. Quomodo autem merus homo audivit: Sede a dextris meis ⁹⁴? Quo modo vero dicebat: Antequam Abraham fieret, ego sum ⁹⁵? Et: Clarifica me claritate tua, quam habui priusquam mundus esset ⁹⁶? Qualis autem homo diceret: Descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me ⁹⁷? De quo porro homine dici potuit: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: in mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit: in propria venit, et sui eum non receperunt ⁹⁸? Quo modo igitur hic, merus homo, ac ex Maria existentiae habet exordium; et non potius Deus Verbum, et unigenitus Filius? In principio enim erat Verbum, et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbum ⁴. Et alibi: Dominus creavit me initium viarum suarum, in opera sua; ante sæculum fundavit me; et ante omnes colles general me ⁵.

VII. Quod autem et resurgunt corpora nostra, dicit: Amen dico vobis, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei; et qui audierint, vivent ⁶. Et Apostolus: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem ⁷. Quodque oportet temperate ac justè vivere, rursum dicit: Nolite errare: neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fornicarii, neque maledici, neque ebriosi, neque fures, possunt regnum Dei possidere ¹¹. Et: Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit; vana est igitur prædicatio nostra; vana autem et fides vestra. Adhuc estis in peccatis vestris. Ergo et qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in

ψιλὸς hic repetitur: « Qualis autem homo nudus, » (vel, « si nudus, » ut est in Cantabrig. ms., « diceret. » Id.

(21) Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. In editione vulgata Latina additur ex eodem capite i Evangelii secundum Joannem: « Omnia per ipsam facta sunt, et sine ipso factum est nihil. » Et paulo post: « Vidimus gloriam ejus, gloriam tanquam Unigeniti a Patre, plenum gratia et veritate; » et iterum: « Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarravit. » Id.

(22) Καὶ ἐν ἄλλοις. Vet. vulgatus: « Qui et per Salomonem refert, dicens. » Id.

(23) Τοῦ Υἱοῦ. Non recte omissum in Mediceo codice. Id.

(24) Καὶ ὁ Ἀπόστολος. Vet. vulgat. « Quod etiam Apostolus confirmat, dicens. » Id.

(25) Καὶ ὅτι δεῖ σωφρόνως ζῆν καὶ δικαίως, καθὼς Παῦλος πάλιν λέγει. Cod. Mediceus: καὶ ὅτι δεῖ σωφρόνως [καὶ] εὐσεβῶς ζῆν, πάλιν λέγει. Noster interpres: « Et quoniam (vel quia) oportet temperate vivere et justè Deo; rursus. » Vetus vulgat.: « Et quia oportet caste ac justè vivere, secundum quod (sic enim habet Magdalenensis et Petavianus ms.) iterum dicit » Id.

(26) Καθὼς Παῦλος. Cod. Nydruccianus: αὐτὸς ὁ Παῦλος. Id.

(27) Ἀρσενοκοίται. Cod. Mediceus: πόρνοι. Id.

(28) Κληρονομήσουσι. Ibid. κληρονομήσαι δύνανται. Id.

har vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Si mortui non resurgunt, manducemus et bibamus, eras enim moriemur¹⁸. Hoc vero modo affecti, quid differemus ab asinis et canibus, qui futurorum nulla cura habita de edendo solum sunt solliciti, in appetentiam quoque eorum quæ sequuntur ingluviem, devenientes? Nescii enim sunt intrinsecus moventis intellectus.

VIII. Fruar vobis in Domino. Sobrie vivite: singuli abjicite omnem malitiam, ferinam exandescientiam, detractionem, calumniam, turpiloquium, scurrilitatem, susurros, fastum, ebrietatem, libidinem, avaritiam, inanem gloriam, invidiam, et quidquid his consonum. *Incluite vero Dominum nostrum Jesum Christum; et carnis curam ne feceritis in desideriis*¹⁸. Presbyteri, subjecti estote episcopo; diaconi, presbyteris; populus, presbyteris et diaconis. Pro animabus eorum qui hunc pulchrum ordinem servant, ego sim: et Dominus sit cum ipsis perpetuo.

IX. Viri, diligite uxores vestras; mulieres, vestros conjuges. Liberi, parentes veneremini: parentes, educate liberos in disciplina et correptione Domini²¹. Eas quæ in virginitate degunt, honorate velut Christo sacratas: viduas in pudicitia permanentes, ut altare Dei. Servi, cum timore dominis ministrare: domini, cum moderatione servis imperare²². Nemo inter vos otiosus sit: mater enim egestatis inertia. Hæc non impero, quasi sim aliquid, tametsi vincetus sum; verum ut frater commonefacio²³. Sit Dominus vobiscum.

X. Utinam consequar orationum vestrarum fru-

¹² al. ἡμῶν. ¹³ I Cor. xv, 13, 14, 17, 18, 19, 32, ms. inseritur μέμφιν. ¹⁷ al. ὑμῶν. ¹⁸ Rom. xiii, 14. ¹⁹ al. ἀντίψυχον. ²⁰ al. αἰνεῖσθε εἰ προσηγείσθε. ²¹ Ephes. vi, 4. ²² I. Epist. Polyc. c. 4; Const. ap. ii, 26 et iii, 6, 14. ²³ Const. ap. ii, 4. ²⁴ ms. ἡμῶν.

(29) Ἡ πίστις ὑμῶν. Ἐτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν, « adhuc estis in peccatis vestris, » recte additum hic legitur tum in Græco Mediceo, tum in utroque vetere Latino interprete, ex I Corinth. xv, 17. USSER.

(30) Ἐἴσιν ὀρεκτικοί. Cod. Medic. φροντίζουσιν εἰς ὄρεξιν ἐρχόμενοι, et noster interpretes: « in appetitum euntes. » Id.

(31) Ἀνεπίστητοι γὰρ εἰσι τὸν νοῦν, τοῦ κινουῦντος ἐνδοθεν. Pro τὸν νοῦν, rectius habet Mediceus codex, τοῦ νοῦ: quo modo noster reddidit interpretes: « Inscii enim sunt moventis intus intellectus, » ubi vet. vulgat. « Inscii sunt quid interius moveatur. » Id.

(32) Τὸν Κύριον ἡμῶν. Ita Cod. Nydpruce. et uterque vetus interpretes: nisi quod ms. Magdalenensis legat « vestrum; » ut Græcus Augustanus et Mediceus, ὑμῶν. Id.

(33) Τοῖς πρεσβυτέροις. Anglican. « Episcopo et presbyteris. » Id.

(34) Τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις Id. « diaconis, » mentione presbyterorum prætermis- sa. Id.

(35) Ἀντίψυχος. Florentin. Ἀντίψυχον. Id.

(36) Διηγερκῶς. Vet. vulgat. « indesinenter, » et mox: « Commendo. » Sic enim habent libri mss. ubi editi: « indeficienter, » et « mando. » Id.

A ὑμῶν¹² (29). Ἐτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν. Ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ, ἀπώλοντο. Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλπιώτεροι ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλασιώτεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμὲν. Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκουμεν. Οὕτω δὲ διακείμενοι, τί διοίσουμεν ὄνων καὶ κυνῶν, οἳ μηδὲν τοῦ μέλλοντος φροντίζοντες, μόνον τοῦ φαγεῖν φροντίζουσιν, εἰς ὄρεξιν (30) ἐρχόμενοι καὶ τῶν¹⁴ μετὰ τὸ φαγεῖν; Ἀνεπίστητοι γὰρ εἰσι τοῦ νοῦ¹⁵, τοῦ κινουῦντος ἐνδοθεν (31).

VIII. Ὁναίμην ὑμῶν ἐν Κυρίῳ. Νήφετε: πᾶσαν ἕκαστος κακίαν ἀπόθεσθε, καὶ τὸν θηριώδη θυμὸν, καταλαλιὰν, συκοφαντίαν, αἰσχρολογίαν, εὐτραπελίαν, ψευδοπισμὸν, φυσίωσιν¹⁶, μέθην, λαγνείαν, φιλαργυρίαν, φιλοδοξίαν, φθόνον, καὶ πᾶν τὸ τούτοις συνωδόν. Ἐνδύσασθε δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν¹⁷ (32) Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιήσθε εἰς ἐπιθυμίαν. Οἱ πρεσβύτεροι, ὑποτάσσεσθε τῷ ἐπισκόπῳ: οἱ διάκονοι, τοῖς πρεσβυτέροις (33): ὁ λαὸς, τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις (34). Ἀντίψυχος¹⁹ (35) ἐγὼ τῶν φυλαττόντων ταύτην τὴν εὐταξίαν: καὶ ὁ Κύριος εἶπεν μετ' αὐτῶν διηγεκῶς (36).

IX. Οἱ ἄνδρες, στέργετε τὰς γαμετάς ὑμῶν: αἱ γυναῖκες, τοὺς ὁμοζύγους (37). Οἱ παῖδες, τοὺς γονεῖς αἰδεῖσθε²⁰ (38): οἱ γονεῖς, τὰ τέκνα ἐκτρέφετε ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου. Τὰς ἐν παρθενίᾳ τιμᾶτε, ὡς ἱερέας Χριστοῦ (39): τὰς ἐν σεμνότητι χήρας, ὡς θυσιαστήριον Θεοῦ (40). Οἱ δούλοι, μετὰ φόβου τοῖς κυρίοις ἐξυπηρετεῖτε: οἱ κύριοι, μετὰ φειδοῦς τοῖς δούλοις ἐπιτάσσετε. Μηδεὶς ἐν ὑμῖν ἀργός: ἔστω: μήτηρ γὰρ τῆς ἐνδείας ἡ ἀργία (41). Ταῦτα οὐκ ἐπιτάττω, ὡς ὢν τι, εἰ καὶ δεδέμαι, ἀλλ' ὡς ἀδελφός ὑπομιμνήσκω (42). Εἶπεν Κύριος μεθ' ὑμῶν²⁴.

X. Ὁναίμην ὑμῶν τῶν προσευχῶν. Προσεύχεσθε,

¹⁴ al. εἰσιν ὀρεκτικοὶ καὶ τῶν. ¹⁵ al. τὸν νοῦν. ¹⁶ in

(37) Αἱ γυναῖκες, τοὺς ὁμοζύγους. Vet. vulgat. « et vos mulieres, diligite compares vestros, » quæ in libris editis hactenus desiderata sunt. Id.

(38) Τοὺς γονεῖς αἰδεῖσθε. Ita Cod. Nydpruce., ubi Mediceus αἰνεῖσθε, Florentinus et Augustanus perperam, προσηγείσθε. Vetus vulgatus, recte: « honorate parentes. » Anglican. « parentes præhonorate. » Id.

(39) Ἱερέας Χριστοῦ. Eusebius De laudibus Constantini, cap. 17, p. 661, γυναικῶν τε ἱερέας. Chrysostomus de Domnina: καὶ ἱερεῖα γέγονε. « Quanto autem magis blasphemabile est, si quæ sacerdotes pudicitia dicimini, impudicarum ritu procedatis cultæ et expictæ? » Tertull. ii De cultu feminarum, 12. Proprie tamen sacerdotium ad mulieres non pertinet, ut diximus alibi. Vide Euseb. Demonstr. evang. iii, 6 Cor.

(40) Ὡς θυσιαστήριον Θεοῦ. Vid. not. in Polycarpi Epist. ad Philippeus. USSER.

(41) Μήτηρ γὰρ τῆς ἐνδείας ἡ ἀργία. Ita in pseudo-Clementinis Constitutionib. lib. ii, cap. 4: Μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀργία τοῦ λιμοῦ. « Mater famis est inertia. » Id.

(42) Ὑπομιμνήσκω. Vet. Latin. « commemoro (ut habet Magdalenensis codex) vel (ut alii) « commoneo. » Id.

ἵνα Ἰησοῦ ἐπιτόχω. Παράθεμαι ὑμῖν τὴν ἐν Ἀντιο-
 χείᾳ Ἐκκλησίαν ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ Ἐκκλησίαι (43)
 Φιλιππησίων, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν. Ἀσπάζεται
 ὑμᾶς Φίλων ὁ διάκονος ὑμῶν, ᾧ καὶ ἐγὼ εὐχαριστῶ,
 σπουδαίως ὑπηρετοῦντί μοι ἐν πάσιν. Ἀσπάζεται
 ὑμᾶς Ἀγαθόπου (44) ὁ διάκονος, ὁ ἐκ Συρίας, ὃς
 ἀκολουθεῖ μοι ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσαθε ἀλλήλους ἐν
 ἀγίῳ φιληματι. Ἀσπάζομαι πάντας καὶ πάσας, τοὺς
 ἐν Χριστῷ. Ἐρῶσθε σώματι καὶ ψυχῇ καὶ πνεύματι
 ἐν ἑνὶ καὶ ἐμοῦ μὴ ἐπιλάθησθε. Ὁ Κύριος μεθ' ὑμῶν.

otum. Orate, ut Jesum adipiscar. Commendo
 vobis Antiochenam Ecclesiam. Salutant vos Ec-
 clesiae Philippensium; unde et scribo vobis. Sa-
 lutat vos Philo diaconus vester, cui et ego gratias
 ago, studiose mihi in omnibus ministranti. Salu-
 tat vos Agathopus diaconus, Syrus, qui me sequi-
 tur in Christo. *Salutate invicem in osculo sancto* 24.
 Saluto universos et universas, qui sunt in Christo.
 Valele corpore, et anima, et spiritu uno: ac mei
 ne sitis immemores. Dominus vobiscum sit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ (45)

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, Ἐκκλησία ἡλεημένη
 ὑπὸ Θεοῦ, ἐκλελεγμένη ὑπὸ Χριστοῦ (46), παρ-
 οικούση ἐν Κυρίᾳ, καὶ πρώτη Χριστοῦ ἐπωνυμίαν Β
 λαβοῦσα, τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Θεῷ Πατρὶ, καὶ Κυρίῳ
 Ἰησοῦ Χριστῷ, χαίρειν (47).

I. Ἐλαφρὰ μοι καὶ κουφα τὰ δεσμὰ ὁ Κύριος πα-
 πόνηκε, μαθόντα 26 (48) εἰρηνεύειν ὑμᾶς, καὶ ἐν
 πάσῃ ὁμονοίᾳ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ διάγειν.
 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δεσμιος ἐν Κυρίῳ,
 ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλησεως ἧς ἐκλήθητε·
 φυλαττόμενοι τὰς εἰσχωμασάσας 28 αἱ εἰσεις τοῦ πονη-
 ροῦ, ἐπ' ἀπάτη καὶ ἀπωλείᾳ τῶν πειθομένων αὐ-

24 I Petr. v, 14. 25 Act. xi, 26. 26 al. μαθόντι. 27 Ephes. iv, 1. 28 al. εἰσχωμασάσας.

(43) Αἱ ἐκκλησίαι. « Electæ, » in vetere vulgato
 interprete additur, vel, « dilectæ, » ut in Magda-
 lenensi ms. legitur. USSER.

(44) Ἀγαθόπου. Desideratur hoc nomen in Græ-
 co Mediceo, et vetere Latino nostro interprete. In
 inscriptionibus vero illud sæpius occurrere, notat
 Vossius, et apud Clementem Alexandrinum, in li-
 bro in *Stromatum*; ubi Valentini hæretici citatur
 epistola πρὸς Ἀγαθόπουδα, sive ad hunc ipsum, sive
 ad posteriorem ejusdem nominis alium. Huic au-
 tem nostro, « Reo Agathopodi » nomen fuisse idem
 existimat. Et quidem in *Epistola ad Philadelphenos*,
 tum codex Græcus Mediceus ἀμὲν Πάπῳ Ἀγαθόποδι,
 tum Latinus noster interpretes « cum Reo Agatho-
 podo, » legit. Sed præterquam quod eo in loco vul-
 gati libri ἀμὲν Γαλίᾳ (vel Γαλιᾳ, ut est in ms. Floren-
 tino et Augustano,) καὶ Ἀγαθόποδι nobis exhibeant;
 in *Epistola ad Smyrναeos*, et nostri interpretis et
 ipsius libri Medicei lectio (ut quidem a Vossio in
 pagina editionis suæ 7. est expressa) Reum habet
 et Agathopum, de quo videnda nota nostra in illam
ad Philadelphenos Epistolam. Id.

(45) Ex hac epistola laudantur in Eclogarum Da-
 masceni Claromoutano ms. duæ sententiæ: quas,
 licet generatim Ignatio tribuantur in Damasceno
 excusa in *Parallel.*, 27, et Antonianæ *Melissæ* lib. 1,
 serm. 14, frustra tamen nunc per editiones Igu-
 tianas quæreret. Πρὸς Ἀντιοχείς. Παρθενίας ζυ-
 γὸν μηδενὶ ἐπιτίθει· ἐπισφαλὲς γὰρ τὸ πρᾶγμα καὶ
 δυσπρόλακτον, καὶ μάλιστα διὰν κατ' ἀνάγκην γίνηται.
 Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Τοῖς νεωτέροις ἐπίτροποις
 γαμειν, πρὶν ἢ διασθαρῶσιν εἰς ἑταίρας. Cot. — In
 prima epistolæ parte congeruntur ex Moyse et pro-
 phetis varia de Christo testimonia: ut in *Constitu-
 tionibus Clementinis*, lib. v. cap. 13 et 19. In iisdem
Constitutionibus, lib. vi. cap. 28 de uxorum officio
 hæc leguntur præcepta: Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε
 τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι καὶ διὰ τιμῆς αὐτοῦ ἔχετε, καὶ

EJUSDEM

AD ANTIOCHENOS.

Ignatius, qui et Theophorus, Ecclesie a Deo miseri-
cordiam consecutus, electæ a Christo, habitanti in-
Syria, et primum Christi appellationem sortitæ,
quæ est Antiochiæ 25, in Deo Patre, et Domino
Jesu Christo, salutem.

I. Levia mihi et portatu facilia vincula Domi-
 nus fecit, ubi didicissem vos pacem habere, ac in
 omni concordia et corporali et spiritali degere.
 « Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne
 ambuletis vocatione qua vocati estis 27; » caventes a
 mali hæresibus, quæ sese impudenter ingesserunt
 ad fraudem et exilium illorum qui credunt ei: at-

φόβῳ καὶ ἀγάπῃ δουλεύετε αὐτοῖς· ὡς ἡ ἀγία Σάρρα
 τὸν Ἀβραάμ ἐτίμα, οὐδὲ ἐξ ὀνόματος αὐτὸν ὑπομέ-
 νουσα καλεῖν, ἀλλὰ κύριον αὐτὸν προσαγορεύουσα.
 C « Uxores, subjectæ estote propriis maritis, eosque
 honorate, ac cum timore et amore eis servite: ut
 Sara femina sancta honorem habebat Abraham,
 quem ne nomine quidem suo appellare sustinebat,
 sed dominum vocabat; » quæ in hac epistola bre-
 viter ita sunt expressa: Αἱ γυναῖκες τιμάτωσαν τοὺς
 ἀνδράς, ὡς σάρκα ἰδίαν· μηδὲ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ
 τολμάτωσαν καλεῖν. « Uxores honorent viros suos ut
 propriam carnem: nec ex nomine eos appellare au-
 deant, » quasi mariti non gauderent, quo gaudent
 alii. « prænomine dici, » inquit Coccius noster, qui
 addit, leviculum esse, sive sic, sive secus, modo
 honesto aliquo nomine uxores compellent viros. In
 salutationibus suis simul conjungit auctor ὑποδικ-
 κίνους, ἀναγνώστας, ψαλτάς, πωλοῦρους, κοπιῶντας,
 et ἐπορευκιστάς, « subdiaconos, lectores, cantores,
 ostiarios, laborantes et exorcistas; » quæ omnia
 officia (unico laborantium excepto) et a pseudo-
 Clemente in *Apostolicis* suis *Constitutionibus* laudata,
 et Clementis atque Ignatii temporibus posteriora
 fuisse, in *Prolegomenorum* cap. 16, indicavimus.
 USSER.

(46) Ἐκλελεγμένη ὑπὸ Χριστοῦ. Vel. διὰ Χρι-
 στοῦ. ut habet Nydpruccianus codex Anglican.
 « dilectæ a Christo, » pro. « electæ. » Vulgatus in-
 terpres neutrum habet. Id.

(47) Χαίρειν. Χαίρειν ἐν ἐπιστολῇ πρώτῃ λέγεται
 γράψαι Κλέων Ἀθηναῖος, μετὰ τὸ λαθεῖν τὸν Πύλον.
 ἐνθεὶ καὶ τὸν Κομικὸν ἐπισκόποντα εἰπεῖν· « Πρώ-
 τος γὰρ ἡμᾶς, ὦ Κλέων, Χαίρειν προσεῖπας πολλὰ
 λυπῶν τὴν πόλιν. » Ita Eumærides Atticista, in Lexico
 suo, quod, ex bibliotheca Cæsarea Viennensi a se
 descriptum, communicavit mihi diffusæ politissi-
 mæque doctrinæ vir Joannes Pricæus. Id.

(48) Μαθόντα. Μαθόντι ex Florentino codice le-
 gendum; ut cum μοί congruat. De pace vero Ec-

tendatis vero apostolicæ doctrinæ, et legi ac prophetis credatis: abjiciatis omnem gentilem et Judaicum errorem: et nec multitudinem introducatis deorum; nec prætextu unius Dei, negetis Christum.

II. Moyses enim Dei famulus fidelis, dicens: « Dominus Deus tuus, Dominus unus est ²⁹; » et unum solumque prædicans Deum; continuo confessus est etiam Dominum nostrum, dicens: « Dominus pluit super Sodomam et Gomorrhæam a Domino ignem et sulphur ³⁰. » Ac rursus: « Et dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem nostram, et ad similitudinem: et fecit Deus hominem; ad imaginem Dei fecit illum ³¹. » Deinde autem: « In imagine Dei fecit hominem. » Et quod futurus esset homo, inquit: « Prophetam vobis suscitabit Dominus de fratribus vestris, tanquam me ³². »

III. Prophetæ autem, dicentes ex persona Dei: « Ego Deus primus, et ego post hæc, et præter me non est Deus ³³, » de Patre aniversorum; dicunt quoque de Domino nostro Jesu Christo: *Filius*, inquit, « datus est nobis, cujus imperium super humerum ejus desuper; et vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, potens ³⁴; » de illius vero incarnatione: « Ecce Virgo in utero concipiet, et pariet filium; et vocabunt nomen ejus Emmanuel ³⁵; » item de passione: « Tanquam ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se mutus ³⁶: et ego quasi agnus innocens ductus ad immolandum ³⁷. »

IV. Tum evangelistæ, dicentes, unum Patrem solum verum Deum ³⁸; etiam quæ Domini nostri sunt non prætermiserunt, sed scripserunt: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est ³⁹. » Et de incarnatione: *Verbum*, inquit, *caro factum est, et habitavit in nobis* ⁴⁰;

²⁹ Deut. vi, 4 cum Marc. xii, 20. ³⁰ Gen. xix, 24. ³¹ ms. Κύριος. ³² add. καὶ καθ' ὁμοίωσιν. ³³ Gen. i, 26, 27; Gen. v, 1 et ix, 6. ³⁴ al. Κύριος ὁ Θεός. ³⁵ Deut. xviii, 13 cum Act. iii, 22 et vii, 37. ³⁶ Isa. xlii, 6. ³⁷ al. φησὶν. ³⁸ Isa. ix, 6. ³⁹ Isa vii, 14; Matth. i, 23. ⁴⁰ Isa. liii, 7 cum Act. viii, 32. ⁴¹ Jerem. xi, 19. ⁴² Joan. xvii, 13. ⁴³ Joan. i, 1. ⁴⁴ Joan. i, 14.

clesiæ Antiochenæ reddita, cujus hic facta mentio, videnda nota in « Epist. ad Philadelphenos. » USSER.

(49) Γῶν πειθουμένων αὐτῷ. Anglican. « persuasorum ab ipso. » Vet. vulgat. « consentientium eis; » αὐταῖς, hæresibus scil. Ib.

(50) Κύριος εἷς ἐστὶ. Vet. vulgat. « Deus unus est. » ut in Marc. xii, 29. Nostri interpretis unum exemplar legit « Dominus, » alterum « Deus. » Ib.

(51) Κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. Vet. vulgat. « ad imaginem et similitudinem nostram. » Anglican. « secundum imaginem nostram et secundum similitudinem. » Ib.

(52) Κύριος. Codex Florentinus: Κύριος ὁ Θεός. Ib.

(53) Ἐγὼ Θεός πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἐστὶ Θεός. Isa. xlii, 6. Eodem modo citatum habes *Recognit.* iii, 6, et in *Expositione fidei* Justino Martyri attributa, necnon apud

A τῷ (49) προσέχειν δὲ τῇ τῶν ἀποστόλων διδασχῇ, καὶ νόμῳ καὶ προφήταις πιστεύειν πᾶσαν Ἰουδαϊκὴν καὶ Ἑλληνικὴν ἀπορρίψαι πλάνην· καὶ μήτε πλῆθος θεῶν ἐπαισάγειν, μήτε τὸν Χριστὸν ἀρνεῖσθαι προφάσει τοῦ ἑνὸς Θεοῦ.

B II. Μωϋσῆς τε γὰρ ὁ πιστὸς θεράπων τοῦ Θεοῦ, εἰπὼν· Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστὶ (50), καὶ τὸν ἕνα καὶ μόνον κτρίξας Θεὸν, ὡμολόγησεν εὐθείως καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν, λέγων· Κύριος ἔβραξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα παρὰ Κυρίου πῦρ καὶ θεῖον· Καὶ πάλιν [Καὶ] εἶπεν ὁ Θεός ³¹, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν ³² (51), καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Καὶ ἐξῆς· Ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὅτι γενήσεται ἄνθρωπος, φησὶ· Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ³⁴ (52) ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ.

C III. Οἱ δὲ προφήται, εἰπόντες ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ Θεός πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἐστὶ Θεός (53), περὶ τοῦ Πατρὸς τῶν ὅλων λέγουσι καὶ περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· Ἰδὸς, φασὶν ³⁷ (54), ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὕμου αὐτοῦ (55) ἐστὶν ἄνωθεν· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλής Ἄγγελος, θαυμαστός, σύμβουλος, Θεός, ἰσχυρός, ἐξουσιαστής· καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ. Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι, τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἐμμανουήλ καὶ περὶ τοῦ πάθους· Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ῥιχθῆ, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος· καὶ ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι.

IV. Οἱ τε εὐαγγελισταὶ εἰπόντες, τὸν ἕνα Πατέρα μόνον ἀληθινὸν Θεόν· καὶ τὰ μετὰ τὸν Κύριον ἡμῶν οὐ παρέλιπον, ἀλλ' ἔγραψαν (56)· Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Ἦνεντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε (57). Καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως· Ὁ Λόγος, φησὶ, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν

D Basilium iv, *Contra Eunomium*. Agnoscitur quoque primum Θεός a vero Justino in *Cohortatione ad Græcos*. ab Eusebio *Præp. evang.* ii, 13 et ab Epiphano hæresi 62, cap. 2, apud quem tamen, cap. 7 ejusdem hæres. et hæres. 64, cap. 9, nequaquam leges. Cor.

(54) Φασὶν. Ita Augustan., ubi Nydpruccianus et Florentinus codex habet, φησὶν, et noster interpres « ait » Vulgatus vero παραφραστικῶς: « rursus prophetæ proclamaverunt » (vel « clamaverunt, » ut est in ms. Petaviano) « dicentes. » USSER.

(55) Ἐπὶ τοῦ ὕμου αὐτοῦ. Abest ab utroque vetere Latino interprete. Ib.

(56) Ἄλλ', ἔγραψαν. Vet. vulgat. « sed potius perscripserunt, » vel « exacte scripserunt, » ut Jacobus Faber edidit. Ib.

(57) Ὁ γέγονε. Abest ab utroque vetere Latino interprete. Ib.

ἡμῶν καὶ βιβλος γενέσεως ⁴⁵ Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. Οἱ δὲ ἀπόστολοι, εἰπόντες ὅτι θεὸς εἷς (58) ἐστίν, εἶπον οἱ αὐτοὶ ὅτι εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ τὴν ἐνσωμάτωσιν καὶ τὸ πάθος οὐκ ἐπησχύνθησαν. Τί γὰρ φησιν; Ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ θεὸς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας (59).

V. Πᾶς οὖν ὅστις ἕνα καὶ μόνον (60) καταγγέλλει θεὸν ἐπ' ἀκαίρῳ τῆς τοῦ Χριστοῦ θεότητος, ἐστὶ διάβολος (61), καὶ ἐχθρὸς πάσης δικαιοσύνης· ὃ τε ὁμολογῶν Χριστὸν, οὐ τοῦ ποιήσαντος τὸν κόσμον υἱόν, ἀλλ' ἑτέρου τινὸς ἀγνώστου, παρ' ὃν ἐκήρυξεν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, οὗτος ὄργανόν ἐστίν αὐτοῦ τοῦ διαδόλου. Ὁ τε τὴν ἐνανθρώπησιν παραιτούμενος, καὶ τὸν σταυρὸν ἐπαισχυνόμενος, δι' ὃν δεδαμαί, οὗτος ἐστὶν Ἀντίχριστος. Ὁ τε ψιλὸν ἄνθρωπον λέγων τὸν Χριστὸν, ἐπάρατός ἐστι κατὰ τὸν προφήτην, οὐκ ἐπὶ θεῷ πεποιθώς, ἀλλ' ἐπὶ ἀνθρώπῳ· διὸ καὶ ἄκαρπός ἐστι, παραπλησίως τῇ ἀγριομυρική (62).

VI. Ταῦτα γράφω ὑμῖν, ὡς ⁵⁴ τοῦ Χριστοῦ νεολαία (63), οὐ συνειδώς ὑμῖν (64) τὸ τοιοῦτο φρόνημα ἀλλὰ προφυλαττόμενος ὑμᾶς, ὡς πατὴρ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα. Βλέπετε οὖν τοὺς κκεντραχεῖς ἐργάτας, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια (65), ὧν ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν. Βλέπετε τοὺς κύνες, τοὺς ἐνεούς (66), τοὺς ὄφεις τοὺς συρομένους (67), τὰ φιλόδορα ⁵⁵ (68) δρακόντια, τὰ ἀσπί-

⁴⁵ ms. γεννήσεως ⁴⁶ Matth. i, 1. ⁴⁷ I Cor. viii, 4, 6 : Gal. iii, 30. ⁴⁸ Ephes. iv, 5, 6 : I Tim. ii, 5. ⁴⁹ I Tim. ii, 5, 6. ⁵⁰ Joan. vi, 70. ⁵¹ I Joan. ii, 22 et iv, 3 et II Joan. vii. ⁵² Jerem. xvii, 5. ⁵³ al. ὡς. ⁵⁴ al. νεολαία et νεολέα. ⁵⁵ Philipp. iii, 18, 19. ⁵⁶ Isa. lvi, 10. ⁵⁷ al. φιλόδορα.

(58) Εἷς. Deest in nostro interprete. Usser.

(59) Καὶ σωτηρίας. Abest ab utroque vetere interprete. Id.

(60) Καὶ μόνον. Hoc quoque ab utroque abest. Id.

(61) Διάβολος. « Filius diaboli, » apud utrumque legitur Id.

(62) Παραπλησίως τῇ ἀγριομυρική. Anglican. « proximus agresti myricæ. » Vet. vulgat. « quemadmodum tamariscus quæ est in deserto, » vel, ut in mss. legitur, « quemadmodum tamaritium (tamaricum habet Petavianus codex) quod est in deserto, » ex Jerem. xvii, 6, ubi apud Hieronymum legitur : « Erit enim quasi myrice in deserto ; » apud Augustinum (contra Faustum. lib. xiii, cap. 1) : « Et erit sicut tamarix quæ in deserto est. » Nam « myrice » aliis « tamarix » est. « scopis tantum nascens : » ut apud Plinium videre licet. lib. xiii, cap. 21, et lib. xviii, cap. 9 cum lib. xvi, cap. 26. Id.

(63) Ἡ τοῦ Χριστοῦ νεολαία, Anglican. « o Christi juvenus. » Vet. vulgat. « cum sim Christi novellum olivæ ; » ὧν, pro ὡ, legens. In Nydprucciano codice νεολαία habetur ; quod Julio Polluci (libro ii Onomastici, cap. 6) « juvenum cœtum » significat. Cod. Florentin. : ὡς τοῦ Χριστοῦ νεολέα (pro, νεολαία). Id.

(64) Ὑμῖν. Cod. Nydpruce. ὑμῶν. Id.

(65) Ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, « quorum Deus venter, » ex Philipp. iii, 19 additur in utroque vetere Latino interprete. Id.

(66) Κύνες τοὺς ἐνεούς. Insignis est, sed subobscurus locus S. Epiphaniæ hæresi 78, cap. 3, ridiculo autem sensu in Latinum sermonem conversus : Φασὶ γὰρ τοὺς λυσσῶντας κύνες ἐνεούς καλεῖσθαι, διὰ τὸ νοθεύειν ἀποτελεῖσθαι ἐκ τῆς καταλιμπανούσης αὐτοὺς διανοίας. « Narrant enim rabiosos canes ob id mutos esse quoniam ipsa illos rabies edentulos facit. » Quis, obsecro, intellexerit hæc ? Tu, secutus

necnon : Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham ⁴⁶. Apostoli vero, dicentes quod Deus unus est ⁴⁷ ; iidem dixerunt, quod unus etiam est mediator Dei et hominum ⁴⁸ ; nec de incarnatione ac passione ejus erubuerunt. Quid enim inquit ? Homo Jesus Christus, qd̄i dedit semetipsum pro mundi vita et salute ⁴⁹.

Vr Omnis itaque qui annuntiat unum ac solum Deum, ut tollat Christi divinitatem, is est diabolus ⁵⁰, et hostis omnis justitiæ ; et qui constitetur Christum non esse filium ejus qui mundum fecit, sed alterius cujusdam ignoti, præter eum quem lex prædicavit et propheta : is instrumentum est ipsius diaboli. Pari modo qui incarnationem rejicit, et crucem erubescit, propter quam vincetus sum, hic est Antichristus ⁵¹. Qui vero Christum dicit nudum hominem, maledictus est. juxta prophetam, cum non in Deo confidat, sed in homine, quare et infructuosus est, quasi myrica silvestris ⁵².

VI. Hæc scribo vobis, o Christi novella oliva non quod conscius sim vos ita sentire. sed ut præmuniã vos, quemadmodum pater filios suos. Cavete igitur improbe solertes operarios, inimicos crucis Christi ; quorum finis interitus, quorum gloria in confusione ipsorum ⁵³. Cavete canes mutos ⁵⁴, serpentes obrepentes, dracones squamosos, aspides,

magnum magistrum Hesychium, qui docet per ὠιδόν mutum significari. mecum redde : « Aiunt enim rabiosos canes ἐνεούς (mutos) appellari. quod vocis expertes reddantur defectu sensus inferioris. » Cor. — Τοὺς κύνες τοὺς ἐνεούς. Vetus vulgatus interpret, « canes rabidos, » hic reddidit ; sed supra, in ignatii Epistola ad Ephesios, ex Isai. lxi, 10 « canes inutos. » Noster contra interpret hic, « canes sine voce ; » illic, « canes rabidos, » vertit. Φασὶ γὰρ τοὺς λυσσῶντας κύνες ἐνεούς καλεῖσθαι, διὰ τὸ νοθεύειν ἀποτελεῖσθαι ἐκ τῆς καταλιμπανούσης αὐτοὺς διανοίας, inquit Epiphanius, hæresi, 78 Κατὰ Ἀντιόχειομαριανῶν. « Rabiosos canes ob id mutos esse narrant, quoniam ipsa illos rabies edentulos facit. » Ἐνεός enim, sive ἐνεός vocabulum proprie « mutos » denotat : ut in Act. ix, 7. Usser.

(67) Συρομένους. Verteretur forsã a nonnullo « sibilantes, » ex Lexicis, quæ σὺ εἰν etiam exponunt « sibilare. » Verba Hieronymi sunt ad finem libri ii Commentariorum in Isaiam ad cap. 5, vers. 26 : « Et sibilasse Dominum, vel traxisse eos de finibus terræ. » Idemque observabis apud Olympiodorum Catenæ ad Job. xxvii, 23, in ἐξέλκοντα, et συριγμός. Quem ad textum Latina Commentaria : « Alii dixerunt, Plaudet (male in Hieronymo « planget » ediderunt) super eum manibus suis, et trahet eum de loco suo. » Et mox, « quasi sibilans. » Cor. — Τοὺς ὄφεις τοὺς συρομένους Anglican. « serpentes surrepentes. » Vet. vulgat. « serpentes super (al. supra) pectus repentes : » Brunnerus : « sinuosos serpentes ; » Vedelius : « serpentes qui se trahunt per terram, » transtulit. Usser.

(68) Φιλόδορα. Fronto Ducæus. φοιιδωτά. Borchartus in Hierozoico. αἰολοδορα. Ego minori mutatione, φοιιδωρα conjiciebam. Cor. — Τὰ φιλόδορα δρακόντια. Vetus vulgatus : « dracones squamosos ; » ac si φοιιδωτά legisset, ἀπὸ τῆς φοιιδος (Suidæ enim φοιιδωτόν est λεπιιδωτόν, et Hesychio φοιιδωτῶ λε-

basiliscos, scorpios. Hi namque sunt thoes astuli, A simiæ hominum imitatrices.

VII. Pauli et Petri fuistis discipuli: ne perdati depositum. Mementote Evodii digne beati pastoris vestri, qui primus constitutus est ab apostolis vester antistes. Ne probro afficiamus patrem; simus genuini filii. non autem adulterini. Nostis quo modo vobiscum conversatus sim; quæ præsens dicebam vobis, hæc et absens scribo: Si quis non amat Dominum Jesum, sit anathema. Imitatores mei estote⁶⁰. Vice animarum vestrarum sim, eum Jesum

⁶⁰ al. παρακαταθήκην. ⁵⁹ al. ἄς et ὡς οὖν. ⁶¹ I Cor. xvi, 22, iv, 16.

πίδας ἔχοντι). Anglican. « infoveatos dracones; » hoc est, φωλιώτᾳ ἀπὸ τοῦ φωλεοῦ (unde et φωλιώδης τοῦ ὀρικοντος χείρα, « latebrosus draconis cubile. » a Plutarcho in libello de Defectu oraculorum nominatur). Vairlenius, « dracunculos pelium amictu gaudentes, » hic reddidit, ἀπὸ τῆς ὀροῦς. Brunnerus vero magis ridicule: « amantes munera dracones; » quia in codice Nydprucciano, τὰ φιλόδωρα δρακόντια legerat, quæ etiam Florentini ms. lectio est. UssER.

(69) Θῶες. « Bestiæ sunt ex hyæna et lupo generatæ, et dicuntur lycopantheri; veloces enim sunt, licet habeant tibias breves: » ait hic nostri interpretis glossator, partim Græcum illum lexicographum secutus, ex quo ista transcripsit Phavorinus Camers: Θῶς ὁ λυκοπάνθηρος καὶ κλίνεται Θῶες. Ταχεῖς γὰρ εἶσι, καίπερ βραχυσκελεῖς ὄντες, partim etiam Hesychium, qui Θῶας exponit θῆρας ἐξ ὑαίνης καὶ λύκου γινόμενους. De lycopantheri quoque nomine consentiunt alii apud Eustathium, in illud Iliad. V:

Ἐμορφάτοι μὲν θῶας ἐν ὄρεσι δαρδάνπτουσι. Ὅς λυκοπέδη ζῶα εἰνάζουσιν οἱ πολλοί, διὸ καὶ τῶν λυκοπάνθηρων κλήσιν ἐνεῦθεν ἴσως εἶρον οἱ πολλοί. Thoom vero meminerunt, Herodotus in *Melpomene*, Aristoteles in *Animalium histor.* lib. 1, cap. 17 et cap. 44; Plinius lib. viii *Natur. histor.*, cap. 33; Solinus Polyhist. cap. 30, *Ælianus De animalib.* lib. 1, cap. 7; Oppianus lib. ii *Halienticon*; Julius Pollux in *Onomastic.* lib. v, cap. 13; Hesychius in Θῶας, et alii. Id.

(70) Ἄλωποι. Uterque vetus interpres (ut et recentior Joannes Brunnerus) « vulpes, » reddidit: ac si ἄλωπεκας scriptum fuisset. Et quidem tam in Dilingana Pacæi editione, qua n in Tigurina Brunneri, Θῶας, ἄλωποι, distincte leguntur. Verum posterius hoc ἐπιθετικῶς rectius accepit Morelius, et ad *theos* retulit, Hesychii auctoritate fretus, apud quem legimus: Ἄλωπος, ἄλωπεκώδης, πανούργος, Σφοκλῆς Θυέστη καὶ Ἰνάχω. Οἱ δὲ ἀσανῆς [καὶ] κατὰ τὴν πρόποψιν, apud quem καὶ delendum nolavit Thorndikius noster, et ἀσανῆς intelligendum, ut in illo Evangelii, ἀθανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν, et sic manifestum erit quare sequatur: ἀνθρωπόμιμοι πίθηκοι. Id.

(71) Παραθήκην. Florentin. παρακαταθήκην. Ibid.

(72) Εὐόδιου. « Evodii » in cœlibum catalogo supra etiam facta est mentio ab *Epistola ad Philadelphenos*. interpolatore. Εὐόδον posteriores Græci appellant: eundemque Εὐόδιον esse existimant, cujus in *Philipp.* iv, 2 Paulus meminit: uti ex eorum Menæo. ad Aprilis diem 29 et Septembris 7, colligitur. Ad hujus nominis vero ἐτυμολογίαν alludit Joannes Constantinopolitanus archiepiscopus (sive Chrysostomus ille fuerit sive Nestor potius) in *A sermonibus De pseudo prophetis* (tomo VII editionis Savilianæ, pag 218): Προῦ Εὐόδιος, ἡ εὐόδια τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διέδοχος: « Ubi Evodius ille, bonus odor Ecclesiæ, et sanctorum

δας, τοὺς βασίλισκους, τοὺς σκορπίους. Οὗτοι γὰρ εἰσι θῶες (69) ἄλωποι (70), ἀνθρωπόμιμοι πίθηκοι.

VII. Παύλου καὶ Πέτρου γεγόνατε μαθηταί· μὴ ἀπολέσητε τὴν παραθήκην⁶⁰ (71). Μνημονεύσατε Εὐόδιου (72) τοῦ ἀξιομακαρίστου ποιμένος ὑμῶν, ὃς πρῶτος ἐνεχειρίσθη παρὰ τῶν ἀποστόλων (73) τὴν ὑμετέρην προστασίαν. Μὴ κατασχύνωμεν τὸν πατέρα. Γενώμεθα γνήσιοι πῦδες, ἀλλὰ μὴ νόθοι. Οἴδατε ὅπως συνανεστράφη (74) μεθ' ὑμῶν ἢ⁵⁹ παρῶν (75) ἔλεγον ὑμῖν, ταῦτα καὶ ἀπὸν γράφω· εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ἔστω ἀνάθεμα. Μιμηταί μου

B apostolorum successor? » Id.

(73) Ὁς πρῶτος ἐνεχειρίσθη, παρὰ τῶν ἀποστόλων. Suidas: Ἐπὶ Κλαυδίου βασιλέως Ῥωμαίων, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου χειροτονήσαντος Εὐόδιον ἐν Ἀντιοχείᾳ, μετωνομάσθησαν οἱ πάλαι λεγόμενοι Ναζωραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι, Χριστιανοί. « Sub Claudio Romanorum imperatore, Petro apostolo Enodium Antiochiæ antistidem ordinante; qui olim Nazaræi et Galilæi, mutato nomine Christiani sunt dicti; » et in Ignatii nostri Actis, Metaphrastes: Πέτρον μὲν γὰρ τὸν μέγαν Εὐόδος διαδέχεται, Εὐόδον δὲ Ἰγνάτιος. « Magno Petro successit Evodus. Evodo vero Ignatius; » quem ideo in sede Antiochena tertium post Petrum apostolum episcopum existisse affirmant Hieronymus in *Scriptor. ecclesiast. Catalogo* (in *Ignatio*) et Socrates lib. vi *Histor. ecclesiast.* cap. 8, licet secundum Origenes (homilia 6 in *Lucam*) et Eusebius (lib. iii, *Histor. ecclesiast.* κεφ. λε') eum nominet, ipso videlicet Petro excluso, ut communi

C totius orbis apostolo, potius quam proprio Antiocheni gregis episcopo, Evodius enim, ut idem docet Eusebius (lib. iii, *Hist.* κεφ. κδ'), primus Antiochiæ fuit episcopus; secundus Ignatius. Et Actorum Ignatii vetus scriptor ineditus: Ἰγνάτιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἁγίας τοῦ θεοῦ Ἐκκλησίας δεύτερος μετὰ τοῦ ἀποστόλου γενόμενος. Εὐόδιον γὰρ διαδέξατο quanquam Baronius (ad annum 45, § 14 et an. 71, § 11) et Halloixius (*Notat. in Vit. Ignatii*, cap. 2, p. 394) duos istos simul Antiochiæ constitutos fuisse episcopos colligunt ex pseudo Clementis verbis illis, libro vii *Constitut. apostol.* cap. 47: Ἀντιοχείας δὲ Εὐόδιος μὲν ὑπὲρ Πέτρου, Ἰγνάτιος δὲ ὑπὸ Παύλου, « Antiochiæ Evodius a me Petro, Ignatius a Paulo » episcopus ordinatus est, ita scilicet, ut alter iis qui ex circumcisione, alter vero iis qui ex gentibus ad Ecclesiam venissent, præfectus fuerit, licet et Ignatium ipsius Petri dextra episcopatum suscepisse, doceant Theodoretus in *Ἀτρέπτο*, et Felix III papa in epistola ad Zenonem imp.; quod post mortem Evodii factum, tradit Joannes Malela Antiochenus, de Petro, in x *Chronici* sui libro, ita scribens: Ἐν τῷ δὲ ἀνιέναι αὐτὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ, διερχομένου αὐτοῦ δι' Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης, συνέβη τελευτῆσαι Εὐόδον τὸν ἐπίσκοπον καὶ πατριάρχην Ἀντιοχείας, καὶ ἔλαβεν τὸ σχῆμα τῆς ἐπισκοπῆς Ἀντιοχείας μεγάλης Ἰγνάτιος, τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου χειροτονήσαντος αὐτὸν καὶ ἐνθρονίσαντος « Dum Romam contenderet, per Antiochiam magnam iter eo faciente, Evodum episcopum et patriarcham Antiochenum mori contigit: et episcopatus magnæ Antiochiæ ordinem suscepit Ignatius; sancto Petro apostolo manus illi imponente, et in sede collocante. » Id.

174; Συνανεστράφην. Ita codex Nydpruccianus et Florentinus; consentiente etiam utroque vetere Latino interprete: non συνανεστράφην, ut legebatur in Augustano. Id.

(75) Ἀπαρῶν. Pro ὡς codicis Augustani et Florentini, et ὡς οὖν Nydprucciani, & Morelius reposuit; consentiente quoque utroque Latino interpr. Id.

γίνεσθε. Ἀντιψυχὸν ὑμῶν γενόμην, ὅταν Ἰησοῦ Ἀ
ἐπιτόχω. Μνημονεύετε μου τῶν δεσμῶν.

VIII. Οἱ πρεσβύτεροι, ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν
ποιμνίον, ἕως ἀναδείξῃ, ὁ Θεὸς τὸν μέλλοντα ἄρχειν
ὑμῶν. Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι ⁶³ (76), ἵνα Χριστὸν
κερδήσω. Οἱ διάκονοι γινωσκέτωσαν οἷον εἰσὶν ἀξιόμα-
τος, καὶ σπουδαζέτωσαν ἀμεμπτοὶ εἶναι, ἵνα ὡσι-
μιμηταὶ Χριστοῦ. Ὁ λαὸς ὑποτασσέσθω τοῖς πρε-
σβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις. Αἱ παρθένοι γινωσκέ-
τωσαν τίνι καθιέρωσαν ἑαυτάς.

IX. Οἱ ἄνδρες στεργέτωσαν τὰς ὁμοζύγους, μνημο-
νεύοντες ὅτι μία ἐνὶ, οὐ πολλὰ ἐνὶ (77) ἐδόθησαν ἐν
τῇ κτίσει. Αἱ γυναῖκες τιμάτωσαν τοὺς ἄνδρας, ὡς
σάρκα ἰδίαν· μηδὲ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ τολμάτωσαν
καλεῖν (78)· σωφρονιζέτωσαν δὲ, μόνους ἄνδρας τοὺς
ὁμοζύγους εἶναι νομίζουσαι, οἷς καὶ ἠνώθησαν κατὰ
γνώμην Θεοῦ. Οἱ γονεῖς, τὰ τέκνα παιδεύετε παι-
δείαν ἱεράν. Τὰ τέκνα, τιμᾶτε τοὺς γονεῖς, ἵνα εὖ
ὑμῖν ᾖ.

X. Οἱ δεσπότες, μὴ ὑπερηφάνως τοῖς δούλοις προσ-
έχετε· μιμούμενοι τὸν πληγικὸν (79) Ἰώβ· εἰπόντα·
Εἰ δὲ καὶ ἐφ' αὐλίτα κριμὰ θεράποντός μου, ἢ θερα-
πάτης μου, κρινομένων αὐτῶν πρὸς μέ· τί γὰρ
ποιήσω, ἐάν ἔτασιν (80) μου ὁ Κύριος ποιήτῃται ;
καὶ τὰ ἐξ ἧς ἐπίστασθε. Οἱ δούλοι, μὴ παροργίζετε
τοὺς δεσπότες ἐν μηδενί (81), ἵνα μὴ κακῶν ἀνηκέ-
στιον (82) ἑαυτοῖς αἴτιοι γένησθε.

XI. Μηδεὶς ἀργὸς ἐσθιέτω, ἵνα μὴ βέμβος (83) γέ-
νηται καὶ πορνοκόπος ⁷⁰· μέθη, ὄργη, φθόνος, λοι-
δορία, κραυγή, βλασφημία, μηδὲ ὀνομαξέσθω ἐν
ὑμῖν. Αἱ χεῖραι μὴ σπαταλάτωσαν, ἵνα μὴ κατα-
στρηιάτωσι τοῦ λόγου. Τῷ Καίσαρι ὑποτάγητε (84),
ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἡ ὑποταγή. Τοὺς ἄρχοντας μὴ ἐρε-

adeptus fuero. « Memores estote vinculorum meo-
rum ⁶⁴. »

VIII. Presbyteri, « pascite qui in vobis est gre-
gem ⁶³; » donec Deus designaverit eum qui prin-
cipatum in vobis habiturus est. « Ego enim jam
delibor ⁶⁴, ut Christum lucrifaciam ⁶⁵. » Diaconi
agnoscant cujus sint dignitatis; ac enitentur in-
culpati esse, ut sint Christi imitatores. Populus
pareat presbyteris et diaconis. Virgines agnoscant,
cui seipsas consecrarunt.

IX. Viri ament conjuges suas; memores quod
una uni viro, non plures uni datae sint in creatione.
Mulieres honorent viros suos ut propriam carnem
nec ex nomine eos appellare audeant; sint autem
castae, solos conjuges suos, viros esse existiman-
tes, quibus juxta Dei voluntatem junctae sunt ⁶⁶.
Parentes, erudite liberos vestros sacris disciplinis.
« Filii, honorate parentes, ut bene sit vobis ⁶⁷. »

X. Domini, nolite superbe servis uti: imitantes
patientissimum Jobum, qui dicit: « Si vero et des-
pexi judicium famuli mei, aut ancillae meae, dis-
ceptantium adversum me: quid enim faciam, si
inquisitionem mei faciat Dominus ⁶⁸? et ea quae
sequuntur scitis. Servi, nolite ad iram provocare
dominos in ulla re; ne ipsi vobis sitis auctores
inmedicabilium malorum.

XI. Nemo otiosus edat ⁶⁹; ne vagus fiat et scor-
tator. Ebrietas, ira, invidia, convitium, clamor,
blasphemia, nec nominetur in vobis ⁷¹. Viduae non
dedant se deliciis; ne luxurientur in verbo ⁷². Caesari
subjecti estote in iis, in quibus subdi nullum peric-
ulum est. ⁷³ Principes nolite irritare ac exacerbare,

⁶⁴ I Cor. iv, 16 et xi, 1; Col. iv, 18. ⁶⁵ I Petr. v, 2. ⁶⁶ al. σπένδομαι. ⁶⁷ II Tim. iv, 6. ⁶⁸ Philipp. iii, 8. ⁶⁹ Ephes. v, 25; Col. iii, 19; Matth. xix, 4; Const. ap. vi, 29; I. Tertull. Apolog. 46. Min. Fel in Octavio. ⁷⁰ Ephes. vi, 1-3; Const. ap. i, viii, c. 32 et vii, 13. ⁷¹ Job. xxxi, 13, 14. ⁷² II Thess. iii, 10. ⁷³ ms. πορνοκόπος. ⁷⁴ Ephes. v, 3. ⁷⁵ I Tim. v, 6, 11. ⁷⁶ Damasc. Parall. i, 21.

(76) Σπένδομαι. Vet. vulgat. « festinō; » σπένδομαι. Anglican. « sacrificor, et tempus resolutionis meae instat, » ex II Tim. iv, 6. USSER.

(77) Οὐ πολλὰ ἐνὶ. Vet. vulgat. « et non multae uni, » quae verba ex Magdalenensi ms. reposuimus IBID.

(78) Μηδὲ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ τολμάτωσαν καλεῖν. Roberti Coci dicacitatem non sequi, sed ex loco Constitutionum lib. vi, cap. 39 castigare debuit D USSER. Itaque Epistolae auctor consilium dat uxoribus, ut viros suos ex nomine non appellent; quia sciebat a principe apostolorum laudari Saram, quod maritum vocaverit dominum. Ex recentioribus vide Casaubonum ad Theophrastum, Rittersbusium ad Salvianum, alios.

Mittenda est domino (nunc nunc properate, puellae,) Quamprimum nostra facta lacerna manu.

Lucretia de Collatino marito, apud Nasonem Fa- storum 2. Cot.

(79) Πληγικόν. Vet. vulg. « patientissimum, » quod Jobi Epitheton in nostro interprete deest. USSER.

(80) Ἐτάσιν. Hoc est, ἐξέτασιν: ut ad locum hunc. Job xxxi, 13, Olympiodorus notat. IBID.

(81) Ἐν μηδενί. Anglican. « in ira; » ac si, ἐν μηνιδί, legisset. IBID.

(82) Κακῶν ἀνηκέστιον. Anglican., « malorum in-

sanabilium. » Vet. vulgat: « aliquid mali fiat vobis; » vel, ut Faber edidit, « aliqui male faciant vobis. » IBID.

(83) Βέμβος. Anglican. « negligens » Vet. vulgat. « vagus: ut in additionibus Epistolae ad Philadelphenos. IBID.

(84) Τῷ Καίσαρι ὑποτάγητε, ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἡ ὑποταγή. Citatur a Jo. Damasceno in Parallelis, lib. i, cap. 21, haec sententia: eoque respexit ineditus Actorum Ignatii nostri scriptor, cum Trajanum imp. ita allatum eum fuisse refert: Τίνας δὲ ἡμῶν ἔγνωσ, στάσιν καὶ πόλεμον ἀγαπῶντας; οὐχὶ δὲ ὑποτασσόμενοις ἄρχουσιν, ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἡ ὑποταγή: quod a vetere interprete ita Latine est redditum: « Quam enim nostrum cognovisti bellum meditari? et non potius subjectos esse principibus, ubi non est periculosa subjectio? » Quo spectat et Polycarpi illa professio, in Smyrnensis Ecclesiae epistola de ipsius martyrio: Δεδιδάγημεθα ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναις τιμὴν κατὰ τὸ προσήκον, τὴν μὴ βλάπτουσαν ἡμᾶς, ἀπονέμειν. Magistratibus et potestatibus a Deo constitutis eum honorem, qui nostrae salutis nihil afferat detrimenti, pro dignitate tribuere docemur, » et illud in Constitui. apostolic. lib. vi praecipuum: Πᾶσι βασιλεῖς καὶ ἀρχαὶ ὑποτάγητε ἐν οἷς ἀρέσκει Θεῶ. « Subjecti estote omni re- gno et potestati, in iis quae Deo placent. » IBID.

ne ansam detis eis qui iliam contra vos quærent. De incantatione, vel obsceno puerorum amore, vel homicidio, supervacuum est scribere; quando et gentibus vetitum est illa patrare. Hæc non ut apostolus præcipio, sed ut conservus vester commonefacio vos.

XII. ⁷⁴ Saluto sanctum presbyterium, Saluto sacros diaconos; et desiderabile mihi nomen illius, quem videam in Spiritu sancto locum meum tenere, ubi Christum consecutus fuero: pro cuius anima sim. ⁷⁵ Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas, confessores. Saluto custodes sanctarum portarum, in Christo diaconissas. Saluto sponsas Christi virgines: quibus utinam fruatur in Domino Jesu. Saluto honestissimas viduas. Saluto Populum Domini, a parvo usque ad magnum; et omnes sorores meas in Domino.

XIII. Saluto Cassianum, cum conjuge illius, et charissimis liberis. Salutatur vos Polycarpus, dignissimus episcopus; cui et vos curæ estis: cuique vos commendavi in Domino. Et vero universa Ecclesia Smyrnæorum vestri memor est in precibus in Domino. Salutatur vos Onesimus, Ephesiorum pastor. Salutatur vos Damas, Magnesiæ episcopus. Salutatur

⁷⁴ Gabriel Philadelph. *De ordine sacerdotii* cap. 3, l. ad. Heron. 7. ⁷⁵ *Const. ap.* viii, 26, 23, 20, 28 et ii, 57. ⁷⁶ al. ἐξορκιστάς: ⁷⁷ al. τοὺς. ⁷⁸ add. ex interpp. et *Ep. ad Her.* ἀσπάζομαι τὰς σεμνοτάτας χήρας. ⁷⁹ ms. Φριστῶ.

(85) Ταῦτα οὐχ ὡς ἀπόστολος. Vid. Prolegomen. c. 5. USSER.

(86) Πρεσβυτέριον. Ita legit etiam uterque vetus Latinus interpres: licet in vulgato Faber ediderit, « Presbyterum vestrum. » **C** *IBID.*

(87) Ἀσπάζομαι τοὺς ἱεροὺς διακόνους. Gabriel Philadelphicæ Metropolita apud Morinum: « Ὁ ἅγιος μάρτυς Ἰγνάτιος ἐν ταῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς, κἀν τῇ πρὸς Ἀντιόχον (i. e. Ἀντιοχείας) ταῦτά φησι: « Ἀσπάζομαι ἱεροὺς διακόνους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς ἐπιόρκιστάς, καὶ τοὺς λοιποὺς. » **COT.**

(88) « Ὁν ἐπίδοιμι ἀντὶ ἐμοῦ. » Heronem » diaconum intelligit; ut et postea, sub Epistolæ finem: « Ἀσπάζομαι τὸν ἀντ' ἐμοῦ μέλλοντα ἀρχεῖν ὑμῶν. » Saluto eum qui pro me vobis futurus est antistes. » **USSER.**

(89) Τοὺς κοπιῶντας. Clero ascriptos vel annexos, quibus (ut cum clero Romano apud Cyprianum loquar) incumbere hoc opus, corpora martyrum aut cæterorum sepelire. Copiatus, κοπιατάς, κοπιῶντας, hoc est, laborantes, et laboratores, commemorant Constantius imperator *Cod. Th. D.* l, lib. xiii, tit. 1, l. 15, lib. xvi, tit. 2; Eriphanus in Expositione fidei num. 21. Justinianus novella 59; Græci in Orationibus Lucernarii, Eucologii p. 39 et Glossæ a Vulcanio collectæ p. 30. Fossariorum etiam clericorum mentio in *Epistola de septem gradibus Ecclesiæ* tom. IX Hieronymi. « Clerici, inquit verus Hieronymus *epist.* 49, quibus id officii erat, cruentum linteum cadaver obvolvunt, et fossam humum lapidibus construunt, ex more tumulum parant » Mitto nota nomina vespillonum, lecti-ariorum, decanorum, bajulorum, sandapilariorum, νεκροθαπτῶν, νεκροφόρων, τῶν τῇ κλίνῃ ὑπηρετουμένων, ἡγουμένων τῶν κλινῶν vel τῆς κλίνης, etc., item locum Eriphanii *hæc.* 76, num. 1 aliaque sexcenta. **COT.** — Κοπιῶντας. Vid. Prolegomen. cap. 16. **USSER.**

(90) Ἐπορκιστάς. *Cod. Nydrunc.* ἐξορκιστάς. *Constitut. apostol.* lib. viii, cap. 26: Ἐπορκιστῆς οὐ χειροτονεῖται, εὐνοίας γὰρ ἐκουσίῳ τὸ ἐκασθῆναι καὶ

A θίξετε εἰς προξυσμὸν, ἵνα μὴ δῶτε ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσι καθ' ὑμῶν. Περὶ δὲ γοητείας, ἢ παιδεραστίας, ἢ φόνου, περιττὸν τὸ γράφειν, ὅποτε ταῦτα καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπηγόρευται πράττειν, Ταῦτα οὐχ ὡς ἀπόστολος (85) παρακελεύομαι, ἀλλ' ὡς σύνδουλος ὑμῶν ὑπομιμνήσκω ὑμᾶς.

XII. Ἀσπάζομαι τὸ ἅγιον πρεσβυτέριον (86). Ἀσπάζομαι τοὺς ἱεροὺς διακόνους (87), καὶ τὸ ποθεινὸν μοι ὄνομα, ὃν ἐπίδοιμι ἀντὶ ἐμοῦ (88) ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, ὅταν Χριστοῦ ἐπιτόχω: οὐ ἀντίψυχον γενοίμην. Ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς, τοὺς κοπιῶντας (89), ἐπορκιστάς ⁷⁶ (90), ὁμολογητάς (91). Ἀσπάζομαι τὰς ⁷⁷ φρουροὺς τῶν ἁγίων πυλώνων, τὰς ἐν Χριστῷ διακόνους (91'). Ἀσπάζομαι τὰς χριστολήπτους παρθένους, ὧν ὀναίμην ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ (92) ⁷⁸. Ἀσπάζομαι τὸν λαὸν Κυρίου ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ πάσας τὰς ἀδελφάς μου ἐν Κυρίῳ.

XIII. Ἀσπάζομαι Κασσιανὸν (93), καὶ τὴν ὁμόζυγον αὐτοῦ, καὶ τὰ φίλιτατα αὐτοῦ (94) τέκνα. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Πολύκαρπος, ὁ ἀξιοπροεπὴς ἐπίσκοπος, ὃς καὶ μέλει περὶ ὑμῶν ὧ καὶ παρεθέμην ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ ⁷⁹. Καὶ πάντα δὲ ἡ Ἐκκλησία Σμυρναίων μνημονεύει ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ὀνήσιμος ὁ Ἐφεσίων ποιμὴν. Ἀσπάζεται ὑμᾶς

B χάριτας Θεοῦ, διὰ Χριστοῦ, ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος: ὁ γὰρ λαθὼν χάρισμα ἰαμάτων, δι' ἀποκαθάρσεως ὑπὸ Θεοῦ ἀναδεικνύεται, φανερᾶς οὐσίας πᾶσι τῆς ἐν αὐτῷ χάριτος. « Exorcista non sit ordinatione. Spontaneæ enim benevolentiae est hoc certamen et gratiæ Dei per Christum, superventione Spiritus sancti; nam qui accipit charisma curationum, per revelationem a Deo declaratur, cum pateat omnibus gratia quæ est in ipso. *IBID.*

(91) Ὁμολογητάς. *Constitut. lib.* viii, cap. 23: Ὁμολογητῆς οὐ χειροτονεῖται, γνώμης γὰρ τοῦτο καὶ ὑπομονῆς τιμῆς δὲ μεγάλης ἐπάξιός, ὡς ὁμολογήσας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ἐνώπιον ἔθνων καὶ βασιλέων. « Confessor non sit ordinatione: hoc enim voluntatis est, et tolerantiae. magno autem honore dignus est, ut qui nomen Dei et Christi ejus coram gentibus et regibus confessus sit. » *IBID.*

(91') Ἀσπάζομαι τὰς φρουροὺς τῶν ἁγίων πυλώνων, τὰς ἐν Χριστῷ διακόνους. *Anglican.* « Saluto custodes sanctarum portarum, existentes in Christo ministros, » masculina pro femininis substituit; quod apud alium fortasse veterum nullum, præter hunc, et (quem eundem nos quidem esse existimamus) *Clementinarum Constitutionum* (lib. viii, cap. 28) interpolatoem, portarum custodia diaconissis commissa fuisse legeretur. *Apo-graphum* vero nostrum *Florentinum* hic habet: Ἀσπάζομαι τοὺς φρουροὺς τῶν ἁγίων πυλώνων τὰς ἐν Χριστῷ διακόνους ἀσπάζομαι, τὰς χριστολήπτους παρθένους. *IBID.*

(92) Ἰησοῦ, Noster interpres hic addit: « Saluto venerabilissimas viduas, » ut et vetus alter: « Saluto pudicissimas viduas. » Sic enim ex *Magdalensensi* codice edidimus: ubi alii « virgines » habent. *IBID.*

(93) Κασσιανόν. « Hospitem meum, » addit editio vulgata Latina: ut in *Epistola ad Heronem*, et (quod notandum) *ad Marianam Castubalensem* quoque. *IBID.*

(94) Φίλιτατα αὐτοῦ. Abest a nostro interprete. *IBID.*

D

IBID.

Δημᾶς⁸⁰ (95), ὁ Μαγνησίας ἐπίσκοπος. Ἀσπάζεται A vos Polybius, Trallæorum. Salutant vos Philo et ἄμας Πολύβιος, ὁ Τραλλαίων. Ἀσπάζονται⁸¹ ἄμας Φίλων καὶ Ἀγαθόπους, οἱ διάκονοι, οἱ συνακόλουθοί μου. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἀγίῳ φιλήματι.

XIV. Ταῦτα ἀπὸ Φιλίππων γράφω ὑμῖν. Ἐβρώ- μένους (96) ἄμας ὁ ὢν μόνος ἀγέννητος, διὰ τοῦ πρὸ αἰώνων γεγεννημένου, διαφυλάξαι πνεύματι καὶ σαρκί· καὶ ἴδωμι ὑμᾶς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ βασιλείᾳ (97). Ἀσπάζομαι τὸν ἀντ' ἐμοῦ μέλλοντα ἀρχεῖν ὑμῶν· οὐ καὶ ὀναιμην ἐν Χριστῷ. Ἐβρώσθε θεῷ καὶ Χριστῷ, πεφωτισμένοι τῷ ἀγίῳ Πνεύματι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΗΡΩΝΑ.

Διάκονον Ἀντιοχείας (98).

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῷ θεοτιμῆται καὶ ποθει- νοτάτῳ, ⁸² σεμνοτάτῳ (99), Χριστοφόρῳ, Πνευ- ματοφόρῳ, γνησίῳ τέκνῳ (1) ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἠρωονι διακόνῳ Χριστοῦ, ὑπηρέτῃ Θεοῦ, χάρις, εὐλας, καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ παντοκράτο- ρος Θεοῦ, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, « τοῦ ὄντος ἐαυ- τὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν (2), ὅπως ἐξέλθη- ται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ (3), » καὶ σώσῃ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπου- ράνιον.

I. Παρακαλῶ σε ἐν θεῷ προσθεῖναι τῷ ὁρῶμα σου, C καὶ ἐκδικεῖν σου τὸ ἀξίωμα. Τῆς συμφωνίας τῆς πρὸς τοὺς ἁγίους φρόντιζε. Τοὺς ἀθνεστερέους βιάσασθε, ἵνα πληρώσῃς τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Νηστεύεις καὶ δεύσεις· στήλαζε, ἀλλὰ μὴ ἀμέτρος, ἵνα μὴ σαυτὸν καταβάλης. Οἴνου καὶ κρεῶν μὴ πάντῃ ἀπέχου· οὐ ⁸³ f. Δύμας. ⁸¹ al. ἀσπάζεται. ⁸² II Cor. xiii, 12. ⁸³ ap. vii, 20.

(95) Δημᾶς. Vel. vulgat. « Damas ; » rectius, ut in *Epistola ad Magnesianos*, indeque apud Euse- bium, lib. iii *Hist.* κεφ. λε'. Hic vero desideratur nomen hoc in nostro interprete. Ussea.

(96) Ἐβρώμένους. Anglican. « Sanet ; » sed le- gendum « sanos. » *Ibid.*

(97) Βασιλεία. Anglican. « adventu. » *Ibid.*

(98) In hac epistola notata sunt nonnulla, Cle- mentinarum *Constitutionum* imaginem præferentia: ut illa sub ipsum epistolæ initium: Οἴνου καὶ κρεῶν μὴ πάντῃ ἀπέχου· οὐ γὰρ ἐστὶ βδελυκτά (τὰ γὰρ ἀγαθὰ τῆς γῆς, φησί, φάγεσθε, καὶ ἔδεσθε κρέα ὡς λάχανα, etc.), ἀλλὰ μεμετρημένως καὶ εὐτάκτως, ὡς Θεοῦ χορηγοῦντος. Τίς γὰρ φάγεται, ἢ τίς πίεται παρὲς αὐτοῦ ; ὅτι εἴ τι καλόν, αὐτοῦ· καὶ εἴ τι ἀγα- θόν, αὐτοῦ. « Vino et carnibus ne prorsus abstineas: nec enim abominanda sunt. *Bona terræ*, inquit, *comedite*. Et: *Editæ carnes ut olera*, etc. Sed omnia hæc moderate et ordinate usurpa, velut Deo suppeditante. *Quis enim edit, aut quis bibit, sine eo?* Quo- niam *si quid pulchrum, ipsius est; et si quid bonum, ipsius est;* » quibus consimilia sunt ista, libro vii *Constitut.* cap. 21: Περὶ δὲ βρωμάτων λέγει σοι ὁ Κύ- ριος: Τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε, καὶ Πᾶν κρέας ἔδεσθε ὡς λάχανα γλόης, etc., ὅτι εἴ τι καλόν, αὐ- τοῦ, καὶ εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ. Σίτος νεανίσκος, καὶ οἶνος εὐωδιάζων παρθένοις. Τίς γὰρ φάγεται, ἢ τίς πίεται παρὲς αὐτοῦ ; « *De cibis vero ait Dominus: Bona terræ comedite; et: Omnem carnem edite, ut olera*

vos Polybius, Trallæorum. Salutant vos Philo et Agathopus, diaconi, comites mei. « Salutate invicem in osculo sancto ⁸². »

XIV. Hæc e Philippis scribo vobis. Is qui solus ingenitus est, per eum qui ante sæcula natus est, custodiat vos incolumes spiritu et carne; et videam vos in regno Christi. Saluto eum qui vobis pro me princeps erit; quo etiam fruar in Christo. Valete Deo et Christo, illuminati Spiritu sancto.

B

EJUSDEM

AD HERONEM.

Diaconum Antiochiæ

Ignatius, qui et Theophorus, a Deo honorato et ex- optatissimo, ornatissimo, Christifero Spiritifero, germano filio in fide et charitate, Heroni diacono Christi, famulo Dei, gratia, misericordia et pax ab omnipotenti Deo, et Christo Jesu Domino nostro, unigenito ejus Filio, « qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præsentis sæculo nequam ⁸⁴, » et salvaret in regnum suum cæleste.

I. Obsecro te in Deo, ut adjicias ad cursum tuum, et dignitatem tuam vindices. Concordiæ erga san- ctos curam habe. Imbecilliores porta, ut impleas legem Christi ⁸⁵. Jejunis et precibus vaca, at non immodice, ne ipse te dejicias. Vino et carnibus ne prorsus abstineas: nec enim abominanda sunt ⁸⁶; ⁸³ deest in ms. ⁸⁴ Gal. i, 4. ⁸⁵ Gal. vi, 2. ⁸⁶ *Const.*

*herbæ, etc.; quoniam « si quid pulchrum, ipsius est; et si quid bonum, ipsius est. Frumentum adolescentibus et odoratum vinum virginibus. Quis enim edit, aut quis bibit sine eo? » Ubi utrobique eodem modo citatur locus Zachariæ ix, 17, qui apud LXX ordine inverso legitur: « Ὅτι εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ, καὶ εἴ τι καλόν, αὐτοῦ. Adverbia vero illa, μεμετρημένως καὶ εὐτάκτως, ex *Constitutionum* lib. i, cap. 9, traducta fuiss., Carolus Bovius observavit, ut quod ex τῶν τεσσάρων στοιχείων (« ex quatuor elementis »), Adami corpus confectum fuisse dicitur, ex libro vii *Constitut.*, cap. 12, et ejusdem libri capite 32, quæ de mutuo conjugum officio hic habentur: quemad- modum et ex variis *Constitutionum* locis, quæ de diaconi et episcopi munere hic leguntur. *Ibid.**

(99) Σεμνοτάτῳ. Neque in Nydruceiano codice habetur, neque in Florentino, neque in nostro in- terprete. *Ibid.*

(1) Πνευματοφόρῳ, γνησίῳ τέκνῳ. Prius epithe- ton abest a Nydruceiano codice; posterius, ut vi- detur, a nostro interprete: apud quem « spirituali filio. » tantum legitur. *Ibid.*

(2) ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Noster interpres legit: ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. *Ibid.*

(3) Πονηροῦ. Vel. vulgat. « maligno » (non, ut editi libri habent, « in ligno ») vel, « nequam: » ut in Baliolensi codice legitur, et in nostro in- terprete. *Ibid.*

Bona enim terræ, inquit, comedetis ⁸⁷. Ac: « *Edetis* *carnes sicut olera* ⁸⁸. » Item: « *Vinum lactificat cor hominis, et oleum exhilarat, et panis confirmat* ⁸⁹; » sed moderate ac ordinate, velut Deo suppeditante. « *Quis enim comedet, aut quis libet sine illo* ⁹⁰? » Quoniam « *si quid pulchrum, ejus est; et si quid bonum, ipsius* ⁹¹. » Lectioni attende; ut non modo ipse leges noveris, sed et aliis easdem interpreteris, tanquam Dei athleta. « *Nemo militans implicat se negotiis sæcularibus; ut ei placeat qui illum in militiam ascripsit. Si vero etiam quis certet, non coronabitur, nisi legitime certaverit* ⁹². » Vice animæ tuæ sim ego vincetus.

II. Quicumque dixerit quidpiam, præter ea quæ constituta sunt, tametsi fide dignus sit, jejundet licet, quamvis in virginitate degat, quamvis signa edat, quamvis prophetet; lupus tibi censeatur, sub ovina pelle, ovium necem moliens ⁹³. Si quis crucem neget, et passionem erubescat, sit tibi ut ipse adversarius: « *Etsi distribuat in cibos pauperum facultates suas, etsi montes transferat, etsi tradat corpus suum incendio* ⁹⁴, » sit tibi detestandus. Si quis aspernatur legem, aut prophetas, quæ Christus præsens implevit, sit tibi ut Antichristus. Si quis Dominum dicat merum hominem, Judæus est Christi interfector ⁹⁵.

III. « *Viduas honora, quæ vere viduæ sunt* ⁹⁶. » Pupillis patrocinare. Deus enim est pater orphanorum, et iudex viduarum ⁹⁷. Nihil sine episcopis

⁸⁷ Isa. i, 19. ⁸⁸ Gen. ix, 3. ⁸⁹ Psal. ciii, 15; *Const. ap.* i, 9. ⁹⁰ Eccl. ii, 25 in LXX. ⁹¹ Zach. ix, 17. ⁹² II Tim. ii, 3. ⁹³ Matth. vii, 15. ⁹⁴ I Cor. xiii, 2. ⁹⁵ I. *Const. ap.* ii, 61 et vi, 5, 25 et vii, 38. ⁹⁶ I Tim. v, 3. ⁹⁷ Psal. lxxvii, 6.

(4) Οὐ γὰρ ἐστὶ (al. εἶσι) βδελυκτά. Vet. vulgat. « non enim [ex toto] sunt abominabiles. » Sed illud [« ex toto »] a codice Magdalenensi et Petaviano recte abest. Usser.

(5) Ὅτι εἴ τι Augustan. ὅτι εἴ τι. Ibid.

(6) Αὐτοῦ. Anglican. legit, ἀπ' αὐτοῦ Ibid.

(7) Ὡς Θεοῦ ἀθλητῆς. Patricius Junius supplendum existimat ex Apostolo, II Tim. ii, 3, κκοπάθησον, ὡς Θεοῦ ἀθλ. Ibid.

(8) Στρατευόμενος. « Christo, » additur in edit. vulgat. Latina; vel « Deo, » ut in Petaviano codice legitur. Ibid.

(9) Ἀθλητῆς. Vet. vulgat. « vir athleta, » sic enim habent libri editi; ubi ms. Baliolensis et Magdalenensis, « ut athleta; » Petavianus vero, multo rectius, « qui athleta, » legit. Ibid.

(10) Ὁ λέγων παρὰ τὰ. Citatur a Jeremia patriarcha Constantinopolitano, in responso 1, ad *Wittenbergenses*. Ibid.

(11) Κἄν νηστεύῃ. Habetur etiam in Eclogis ms. Regii 2443, cap. 104, sed abest a codice 940. Mox uterque liber, προβάτων loco προβάτου. Cor. — Κἄν νηστεύῃ. Deest in patriarchæ citatione. Usser.

(12) Λύκος σοι φαινέσθω, ἐν προβάτου δορᾷ. Jerem. CP.: οὗτος προβάτου δορᾷ ἀντικρὺς. Vet. vulgat.: « Lupus tibi pareat » (sic enim habet ms., h. e. appareat) « in grege ovium. » Ibid.

(13) Ὡς αὐτὸς ὁ ἀντικείμενος. Vet. vulgat. « tanquam adversarius; » Anglican. « sicut Antichristus et adversarius. » Ibid.

(14) Ἄνθρωπον. Vet. vulgat. « hominem tantum; » unde Morelius vocem μόνον; Anglican. « hominem nudum, » unde nos vocem ψιλόν (quæ in Græco

γὰρ ἐστὶ βδελυκτά (4). Τὰ γὰρ ἀγαθὰ τῆς γῆς, φησὶ, φάγεσθε. Καί· Ἐδεσθε κρέα ὡς λάχνα. Καί· Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου, καὶ ἔλαιον ἠλαρύνει, καὶ ἄρτος στηρίζει· ἀλλὰ μεμετρομένως καὶ εὐτάκτως, ὡς Θεοῦ χορηγοῦντος. Τίς γὰρ φάγεται, ἢ τίς πίεται παρὲς αὐτοῦ; Ὅτι εἴ τι (5) καλόν, αὐτοῦ (6)· καὶ εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ. Τῇ ἀναγνώσει πρόσχε, ἵνα μὴ μόνον αὐτὸς εἰδῆς τοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις αὐτοῦς ἐξηγῆ, ὡς Θεοῦ ἀθλητῆς (7). Οὐδεὶς στρατευόμενος (8) ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλητῆς (9), οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Ἀντίφυγόν σου ἐγὼ ὁ δέσμιος.

II. Πᾶς ὁ λέγων παρὰ τὰ (10) διατεταγμένα, κἄν ἀξιόπιστος ᾖ, κἄν νηστεύῃ (11), κἄν παρθελεύῃ, κἄν σημεῖα ποιῆ, κἄν προφητεύῃ, λύκος σοι φαινέσθω, ἐν προβάτου δορᾷ (12), προβάτων φθορὰν καταργαζόμενος. Εἴ τις ἀρνεῖται τὸν σταυρὸν, καὶ τὸ πάθος ἐπαισχύνεται, ἔστω σοι ὡς αὐτὸς ὁ ἀντικείμενος (13)· κἄν φωμίτῃ τὰ ὑπάρχοντα πτωχοῖς, κἄν ὄρη μεθιστῆ, κἄν παραδῷ τὸ σῶμα εἰς καυσιν, ἔστω σοι βδελυκτός. Εἴ τις φαυλίζει τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας, οὓς ὁ Χριστὸς παρὼν ἐπλήρωσεν, ἔστω σοι ὡς Ἀντίχριστος. Εἴ τις ἄνθρωπον (14) ψιλὸν λέγῃ τὸν Κύριον, Ἰουδαῖός ἐστι Χριστοκτόνος (15).

III. Νήμας εἶμα, τὰς ὄντως γήμρας. Ὁρφανῶν προέστατο. Ὁ Θεὸς γὰρ ἐστὶ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν, καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν. Μηδὲν ἄνευ τῶν ἐπισκόπων

textu desiderabatur) restituimus. Ibid.

(15) Ἰουδαῖός ἐστι Χριστοκτόνος. Salmasium, virum omni exceptione majorem, si meditate scripsisset, secuti imprudenter homines docti affirmant non tantum ætate Ignatii habuisse odium Ecclesiam in Judæos, quantum in pseudo-Ignatio hic et alibi apparet. Sed aut ego fallor, aut ipsi errant. Cur enim, rogo te, apostolicis temporibus non audierint Judæi quod erant, χριστοκτόνοι, κυριοκτόνοι, χριστομάχοι, προφητοκτόνοι, ἀποκτείναντες τὸν Κύριον καὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, ψευδο-Ἰουδαῖοι, etc. Quid vero acrius dici potest his quæ subjungo? Matth. xxiii, 37: « Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, etc. Act. iii, 13: Quem vos quidem tradidistis, et negastis ante faciem Pilati judicante illo dimitti. Vos autem sanctum et justum negastis, et pelistis virum homicidam dari vobis: Auctorem vero vitæ interfecistis. Act. vii, 51: Dura cervice, et incurcuncisi cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis; sicut patres vestri, ita et vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui prænuuntiabant de adventu Justi, cujus vos nunc proditores et homicidæ fuistis. Qui accepistis legem in dispositione angelorum, et non custodistis. I Thessal. ii, 15. Sicut et ipsi a Judæis, qui et Dominum occiderunt Jesum, et prophetas, et nos persecuti sunt, et Deo non placent, et omnibus hominibus adversantur, etc. Apocal. ii, 9: Blasphemarum ab his qui se dicunt Judæos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. » Et cap. iii, vers. 9; capite autem xi, vers. 8: In plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma et

πράττε (16). Ἱερεῖς γάρ εἰσι· σὺ δὲ διάκονος τῶν ἱε-
ρεῶν. Ἐκεῖνοι βαπτίζουσιν, ἱερουργοῦσι, ⁹⁸ χειροτο-
νοῦσι (17), χειροθετοῦσι· σὺ δὲ αὐτοῖς διακονεῖς (18),
ὡς Στέφανος ὁ ἅγιος ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰακώβῳ καὶ
ταῖς πρεσβυτέροις (19). Τῶν συναξέων μὴ ἀμέ-
λει (20). Ἐξ ὀνόματος πάντας ἐπιζήτει. Μηδαίς
σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος
γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ.

IV. Οὐκέτις μὴ ἐπαισιγόνου· κοινώνει ³ γὰρ ἡμῖν
καὶ αὐτοῖς ἡ φύσις ⁴. Γυναῖκας μὴ βδελύττω· αὐταὶ
σε γὰρ γεγέννηκασιν ⁵, καὶ ἐξέθρεψαν (21). Ἀγαπᾶν
οὖν χρὴ τὰς αἰτίας τῆς γεννήσεως, μόνον δὲ ἐκ Κυ-
ρίου ⁶. Ἄνευ δὲ γυναικὸς ἀνὴρ οὐ παιδοποιεῖ· τιμῆν
οὖν χρὴ τὰς συνεργασίας τῆς γεννήσεως. Οὕτε ἀνὴρ
χωρὶς γυναικὸς, οὕτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός, εἰ μὴ
ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων. Τοῦ γὰρ Ἀδάμ τὸ σῶμα ἐκ
ἄνδρων τεσσάρων στοιχείων· τῆς δὲ Εὕας, ἐκ τῆς πλευ-
ρᾶς τοῦ Ἀδάμ. Καὶ ὁ παράδοξος δὲ τοκετὸς τοῦ
Κυρίου, ἐκ μόνης τῆς Παρθένου· οὐ βδελυκτικῆς οὐ-
σης (22) τῆς νομίμου μίξεως, ἀλλὰ Θεοπροποῦς τῆς
γεννήσεως. Ἐπρέπε γὰρ τῷ Δημιουργῷ, μὴ τῇ συν-
ζῆθαι ἀποχρήσασθαι γεννήσαι ¹⁰, ἀλλὰ τῇ παραδόξῳ
καὶ ξένῳ, ὡς δημιουργῷ.

V. Ὑπερηφανίαν φεῦγε. Ὑπερηφάνοις γὰρ ἀν-
τιτάσσεται Κύριος. Ψευδολογίαν βδελύττω. Ἀπο-
λεῖς γὰρ, φησί (23), πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ
ψεῦδος. Φθόνον φυλάττω (24). ἀρχηγὸς γὰρ ¹³
αὐτοῦ ἐστὶν ¹⁴ (25) ὁ διάβολος, καὶ διάδοχος ὁ Κάνν,
ἀδελφῷ βασιλέα, καὶ ἐκ φθόνου φόνον κατεργασά-
μενος. Ταῖς ἀδελφαῖς μου κραίνει ἀγαπᾶν τὸν Θεόν,

⁹⁸ *Const. ap. viii, 28.* ⁹⁹ *deest in ms.* ¹ *al. διακονῆ et διακόναι.* ² *I Tim. iv, 12.* ³ *ms. κοινή.* ⁴ *ms. πίστις.* ⁵ *ms. γεγέννηκασιν.* ⁶ *ms. Χριστῷ.* ⁷ *Const. ap. vi, 29.* ⁸ *I Cor. xi, 11.* ⁹ *Const. ap. viii, 12.* ¹⁰ *ms. γενέσθαι.* ¹¹ *Jac. iv, 6 et I Petr. v, 5.* ¹² *Psal. v, 7.* ¹³ *desunt in ms.* ¹⁴ *ms. ἀδελφόν.* ¹⁵ *I. Const. apost. l. viii, c. 32.*

Egyptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est. Cor.
— Ἰουδαῖός ἐστι Χριστοκτόνος. *Vid. Prolegomen.,*
cap. 14. USSER.

(16) Μηδὲν ἄνευ τῶν ἐπισκόπων πράττε. *Con-*
stitut. apostol. lib. ii, cap. 27: Ἄνευ τοῦ ἐπισκό-
που μηδὲν ποιεῖτε· εἰ δὲ τις ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου ποιῆ-
τι, εἰς μάτην ποιεῖ αὐτό· « *Sine episcopo nihil fa-*
cite. Quod si quis sine episcopo faciat aliquid, fru-
stra illud facit. » *Vid. Prolegomen. cap. 10. IBI.*

(17) Χειροτονοῦσι, χειροθετοῦσι. *Constitut. apo-*
stol. lib. viii, cap. 28: Ἐπίσκοπος χειροθετεῖ, χει-
ροτονεῖ, προσφέρει. « *Episcopus manum imponit,*
ordinat, offert. » ubi per χειροθεσίαν confirmationis
ritus designari putatur, ut ordinationis per χειρο-
τονίαν· de qua Joannes Zonaras, in canonem 1
apostolorum· Νῦν μὲν χειροτονία καλεῖται ἡ τῆς
καθιερώσεως τοῦ ἱερέως λαχόντος τελετουργία τῶν
εὐχῶν, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπίκλησις ἀπὸ τοῦ
τὸν ἀρχιερεῖα τείνειν τὴν χεῖρα εὐλογοῦντα τὸν χειρο-
τονοῦμενον. Ἡ ἄλλα δὲ καὶ αὐτῇ ἡ ψῆφος χειροτονία
ὀνόμαστο. « *Nunc quidem chirotonia vocatur abso-*
lutio precum. sanctique Spiritus invocatio, dum
sacerdotio quis initiatur, et consecrationem sortit-
ur: ex eo dicta, quod pontifex extendat manum
benedicens homini ad sacra deligendo. Sed ipsum
suffragium quondam nominatum est chirotonia. »
Indeque quartum Nicæense synodi canonem cum illo
apostolorum ita conciliat· Ὁ μὲν τῶν ἁγίων ἀπο-
στόλων χειροτονίαν τὴν καθ' ἑρωσιν καὶ χειροθεσίαν
ὀνομάζει· ὁ δὲ τῆς συνόδου ταύτης κανὼν κατάστασιν
καὶ χειροτονίαν τὴν ψῆφον καλεῖ. « *Apostolorum illo*
(canone), χειροτονίας nomine consecratio manum-
que impositio significatur; hujus vero synodi canon,

A facile; sacerdotes enim sunt: tu vero sacerdotum
minister. ⁹⁸ Illi baptizant, sacrificant, ordina-
nt, manus imponunt: tu vero illis ministras, ut Hiero-
solyms sanctus Stephanus Jacobo et presbyteris.
Synaxes ne negligas. Omnes nominatim inquire.
Nemo adolescentiam tuam contemnat; sed exemplum
esto fidelium in verbo, in conversatione ².

IV. Famulorum te non pudeat; communis est
enim et illis et nobis natura. Feminas non abomi-
naberis; ipsæ enim te genuerunt et educarunt.
Amare itaque eas oportet causas nativitatis, verum
duntaxat in Domino; sine femina quippe nunquam
liberos procreabit vir; honorare igitur oportet
cooperatrices generationis ⁷. *Neque vir sine mulie-*
re, neque mulier sine viro ⁸, nisi in primo formatis
hominibus. Adæ namque corpus ex quatuor ele-
mentis; Evæ autem ex Adæ costa ⁹. Et vero admi-
rabilis partus Domini, ex sola Virgine; non quod
detestanda sit legitima commistio, sed quod ejus-
modi partus deceret Deum. Decebat namque Crea-
torem, non consueto sed admirando novoque uti
partu, utpote opificem.

V. Superbiam fuge. *Superbis enim resistit Domi-*
nus ¹¹ *Mendacium detestare. Perdes enim, inquit,*
omnes qui loquuntur mendacium ¹². Invidiam fuge;
auctor siquidem illius diabolus est; et successor
Cain, qui fratri invidit, ac ex invidia homicidium
perpetravit. Sorores meas hortare, ut Deum ament,
solisque viris suis contentæ sint ¹⁵. Itidem hortare

constitutionis et χειροτονίας voce electionem intel-
ligit; » et ad quintum Laodicensi concilii canonem:
Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπὶ παρουσίᾳ
ἀκρωμένων γίνεσθαι. « *Non oportere creationes*
fieri in presentia audientium, » notam hanc ap-
ponit: Χειροτονίας ἐνταῦθα τὰς ψήφους ὀνόμασεν ὁ
κωνσταντῖνος. « *Creationes hoc loco electiones canon no-*
minavit. » Quomodo et ab Hesychio χειροτονία,
ἐκλογή exponitur. Vide Frontonem Ducæum, in
notis ad initium homiliæ 1 Jo. Chrysostomi *ad po-*
pulum Antiochenum. IBI.

(18) Διακονεῖς. Ita cod. Nydpruce. ubi Augustan.
διακονῆ. Florentin. διακόναι. *IBI.*

(19) Τοῖς πρεσβυτέροις. « *Cæteris* » presbyteris,
in editione vulgata Latina legitur; sed contra ma-
nuscriptorum, quibus nos usi sumus, fidem. *IBI.*

(20) Τῶν συναξέων μὴ ἀμέλει. *Vetus vulgat.*
« *Congregationem noli negligere.* » *Anglican.* « *Cong-*
gregationes non negligas. » *IBI.*

(21) Γεγέννηκασιν, καὶ ἐξέθρεψαν. *Florentin.*
γεγέννηκασιν καὶ ἀνέθρεψαν. IBI.

(22) Οὐ βδελυκτικῆς οὐσης. *Vetus vulgatus,* « *Exse-*
crabilis quidem non videtur, » ubi negationem ex
Magdalenensi ms. restituumus. *IBI.*

(23) Φησί. Additum ex codice Nydprucciano. Ab
Augustano enim et Florentino aberat; sicut etiam
a nostro interprete, et Petaviano vulgatæ versionis
exemplari. *IBI.*

(24) Φθόνον φυλάττω. *Vet. vulgat.* « *Invidiam*
cave. » *Anglican.* « *Ab invidia te custodi.* » *IBI.*

(25) Αὐτοῦ ἐστὶν. *Desunt in cod. Florentino.*
IBI.

et fratres meos, ut uxoribus suis sint contenti. **A** Virgines serva, sicut pretiosa Christi monilia. *Longanimis esto, ut sis multus in prudentia* ¹⁶. Pauperes noli negligere, in bonis quæ tibi suppetunt. *Elemosynis enim et fide purgantur peccata* ¹⁸.

VI. Te ipsum castum custodi. ut Christi habitaculum; templum Christi es: Spiritus es instrumentum. Nosti quomodo te enutriverim, Nisi minimus sum, æmulator mei esto; imitare conversationem meam. Non glorior in mundo, sed in Domino, Heronem filium meum adhortor. *Cui autem gloriatur, in Domino gloriatur.* ²¹. Utinam fruatur te, filii exoptate; quem custodiat solus ingenitus Deus, et Dominus Jesus Christus. Ne omnibus credas, ne omnibus confidas, neque si quis blandiatur tibi. **B** Multi enim sunt ministri Satanæ; et qui cito credit, *levis est corde* ²³.

VII. Memento Dei, et nunquam peccabis. *Ne sis duplex animo in peccatione tua* ²⁴. Beatus enim qui non ambigit ²⁵. Credo namque in Patrem Domini Jesu Christi, et in unigenitum ejus Filium; quod ostendet mihi Deus Heronem super thronum meum. ²⁶ Adjice ergo ad cursum; præcipio tibi coram Deo universorum, et coram Christo, præsentem et sancto Spiritu, et coram ministratoriis ordinibus; custodi depositum meum, quod ego et Christus tibi commendavimus; nec indignum te iudices iis quæ de te ostensa sunt a Deo. Commendo tibi Ecclesiam Antiochenam ²⁹. Polycarpo vos commendavi in Domino Jesu Christo.

¹⁶ Prov. xiv, 29; *Const. apost.* vii, 7. *Damasc. Parall.* iii, 30. ¹⁷ al. εὐπορεῖς. ¹⁸ Prov. xv, 27. ¹⁹ ms. Θεοῦ. ²⁰ al. Ἡρώνα τὸ ἐμὸν τέκνον. ²¹ I Cor. i, 31 et II Cor. x, 17. ²² ms. γένοιτο. ²³ Eccli. xix, 4. ²⁴ Jac. i, 6. 8. ²⁵ I. *Const. ap.* vii, 14. ²⁶ I. *ad Antioch.* 12. ²⁷ al. παρακαταθήκην. ²⁸ al. δεχθέντων, ms. δοχθέντων. ²⁹ I inf. in 2 interpr.

(26) Ἀγαπᾶν τὸν Θεόν, καὶ μόνον ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. Ὁμοίως καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου παραίνει ἀρκεῖσθαι ταῖς ὁμοζύγοις. Pro his omnibus, in nostro interprete tantum legimus: « Sufficere conjugibus. » Conferendus locus similis, lib. viii *Constitut. apostol.* cap. 32: Εἰ μὲν οὖν ἔχει γυναῖκα, ἢ ἡ γυνὴ ἄνδρα, διδασκλήσασαν ἀρκεῖσθαι ἑαυτοῖς. « Si uxorem habet, aut mulier si virum, doceantur suis maritis uxores, et suis uxoribus mariti contenti esse. » **USSER.**

(27) Μακρόθυμος ἔσο, ἵνα ἦς πολὺς ἐν φρονήσει. **A** Damasceno, libro iii *Parall.*, cap. 3, producitur similis sententia, tanquam ex Ignatio: « Nulla virtus ita sapientiam parere consuevit, ut lenitas. » Cui plane gemina etiam occurrit, in *Constitut. apostol.* lib. vii, cap. 9: Γίνου μακρόθυμος; ὁ γὰρ τοιοῦτος πολὺς ἐν φρονήσει. Quas omnes originem suam debent loco illi. *Proverb.* xiv, 29: Μακρόθυμος ἄνθρωπος πολὺς ἐν φρονήσει. *Vir longanimus multa prudentia præditus est.* **IBID.**

(28) Ἡρώνα τὸ ἐμὸν τέκνον παραίνω. **Nydprucc.** Ἡρώνα τὸ ἐμὸν τέκνον παραίνω. Priorem syntaxin noster expressit interpres, vertens: « Eroni filio meo moneo. » **IBID.**

(29) Μόνος. Vocem, « solus. » in editione vulgata Latinæ, ex mss. restitimus. **IBID.**

(30) Τοῦ Κυρίου. « Domini nostri. » vel, « mei » (variant enim hic mss.) Iuterque legit interpres,

καὶ μόνον ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. Ὁμοίως καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου παραίνει ἀρκεῖσθαι ταῖς ὁμοζύγοις (26). Μακρόθυμος ἔσο, ἵνα ἦς πολὺς ἐν φρονήσει (27). Τῶν πινύτων μὴ ἀμέλει, ἐν οἷς ἂν εὐπορήσῃς ²⁷. Ἐλεημοσύναις γὰρ καὶ πίστειν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι.

VI. Σεαυτὸν ἀγνὸν τήρει, ὡς Θεοῦ οἰκητήριον ναὸς Χριστοῦ ¹⁹ ὑπάρχεις; ὄργανον εἰ τὸ πνεύματος. Οἶδας ὅπως σε ἀνέθρεψα. Εἶ καὶ ἐλάχιστός εἰμι, ζηλωτὴς μου γένου, μίμησάί μου τὴν ἀναστροφήν. Οὐ καυχώμαι ἐν κόσμῳ, ἀλλ' ἐν Κυρίῳ. Ἡρώνα τῷ ἐμῷ τέκνῳ ²⁰ παραίνω (28). Ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω. Ὁναίμην σου, παιδίον ποθεινόν; οὐ φύλαξ γένηται; ²² ὁ μόνος (29) ἀγέννητος Θεός, καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Μὴ πᾶσι πιστεῦε, μὴ πᾶσι θάρσει, μηδὲ ἂν τις ὑποκορῆζεται σε. Πολλοὶ γὰρ εἰσιν ὑπηρέται τοῦ Σατανᾶ; καὶ ὁ ταχὺ ἐμπιστεύων, κοῦφος τῇ καρδίᾳ.

VII. Μέννησο τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχ ἁμαρτήσεις ποτέ. Μὴ γίνου δίψυχος ἐν προσευχῇ σου. Μακάριος γὰρ ὁ μὴ διψήσας. Πιστεύω γὰρ εἰς τὸν Πτέρα τοῦ Κυρίου (30) Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸν μονογενῆ (31) Υἱόν, ὅτι δείξει μοι ὁ Θεός (32) Ἡρώνα ἐπὶ τοῦ θρόνου μου. Πρόσθεσ οὖν ἐπὶ τῷ δρόμῳ παραγγέλλω σοι ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων, καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, παρόντος καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῶν λειτουργικῶν ταγματίων, φύλαξόν μου τὴν παραθήκην ²⁷ (33), ἣν ἐγὼ καὶ ὁ Χριστός παρεθέμεθά σοι, καὶ μὴ ἑαυτὸν ἀναξίον κρίνης τῶν δευθέντων ²⁸ περὶ σοῦ τῷ Θεῷ (34). Παρατίθημί σοι τὴν Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείων. Πολυκάρπῳ παρεθέμην ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ.

licet a libro Magdalenensi pronomen absit, ut a Græco. **IBID.**

(31) Τὸν μονογενῆ. Αὐτοῦ additum reperitur in utroque vetere Latino interprete. **IBID.**

(32) Δείξει μοι ὁ Θεός. **Vet. vulgat.** « ostendit » (sic enim et vulgati libri habent, et noster legit interpres) « mihi Deus, » quod Dei nomen, in editis desideratum, ex mss. reposuimus. Huc vero (vel ad inscriptionem saltem hujus epistolæ, quæ in vulgatis Latini interpretis officibus legitur) respexit **ADO**: in ejus *Martyrologio*, ad xvi Kal. Novembris, adnotatur: « Natalis sancti Heronis, de quo beatissimo (gnatio pergenti ad passionem revelatum est, quod Antiochenam post eum rectorus esset Ecclesiam. » **IBID.**

(33) Φύλαξόν μου τὴν παραθήκην. **Codex Florentin.** παρακαταθήκην, ut in I *Timoth.* vi, 20. Παρακαταθήκην Ἀττικῶς, παραθήκην Ἑλληνικῶς. dici, notat in dictionum Atticarum et Hellenicarum **Lexico Eumærides.** Vide quæ supra notata sunt in *Epist. ad Polycarp.* **IBID.**

(34) Τῶν δευθέντων περὶ σοῦ τῷ Θεῷ. **Vet. vulgat.** « quæ ostensa sunt mihi de te a Domino » (licet a Petaviano codice postremæ duæ voces absint). **Anglican.** « expectatis de te a Deo, » ac si δευθέντων vel ἐκδεγθέντων legisset. **Vedelius** mavult δευθέντων, « quæ placuerunt, decreta sunt. » **Cod. Florentin.** τῶν δευθέντων περὶ σοῦ Θεῷ. **IBID.**

VIII. Ἀσπάζονται σε οἱ ἐπίσκοποι, Ὀνήσιμος, Βίτας, Δάμας, Πολύβιος, καὶ πάντες οἱ ἀπὸ Φιλιππίων, ἐν Χριστῷ, ὅθεν καὶ ἐπέστειλά σοι. Ἀσπασαί τὸ θεοπρεπὲς πρεσβυτέριον (35). Ἀσπασαί τοὺς ἀγίους συνδιακόνους σου, ὧν ἐγὼ ὀναίμην ἐν Χριστῷ, σαρκί τε καὶ πνεύματι. Ἀσπασαί τὸν λαὸν Κυρίου, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, κατ' ὄνομα· οὓς παρατίθημί σοι, ὡς Μωσῆς Ἰησοῦ τῷ μετ' αὐτὸν στρατηγῷ. Καὶ μὴ σοι φανῆ βαρὺ τὸ λεχθὲν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐσμεν τοιοῦτοι, οἷοι ἐκεῖνοι· ἀλλ' οὖν γὰρ εὐχόμεθα γενέσθαι, ἐπειδὴ καὶ τοῦ Ἀβραάμ ἐσμεν παῖδες. Ἰσχυε οὖν, ὡς Ἴριων, ἡρωϊκῶς (36) καὶ ἀνδρικῶς. Σὺ γὰρ εἰσάξεις ἀπὸ τοῦ νόου καὶ, ἐξαξεις τὸν λαὸν Κυρίου τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ· καὶ οὐκ ἔσται ἡ συναγωγή Κυρίου, ὡς πρόβατα οἳ οὐκ ἔστι ποιμήν.

IX. Ἀσπασαί Κασσιανὸν τὸν ξένον μου, καὶ τὴν σεμνοτάτην αὐτοῦ ὀμόζυγον, καὶ τὰ φίλτατα αὐτῶν παιδιά· οἳς δῶκε ὁ Θεὸς εὐρεῖν ἔλεον παρὰ Κυρίου, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, τῆς εἰς ἡμᾶς διακονίας (37)· οὓς καὶ παρατίθημί σοι ἐν Χριστῷ. Ἀσπασαί τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ (38) πιστοὺς ἅπαντας, κατ' ὄνομα, ἐν Χριστῷ. Τῶν ἐν Ταρσῷ μὴ ἀμέλει. Ἀλλὰ συνεχέστερον αὐτοὺς ἐπίδραπε, ἐπιστηρίζων αὐτοὺς εἰς τὸ εὐαγγέλιον (39). Μάριν τὸν ἐν Νεαπόλει τῇ πρὸς Ἀναζαρβῶ (40) ἐπίσκοπον, προσαγορεύω ἐν Κυρίῳ (40). Πρόσειπε δὲ καὶ τὴν σεμνοτάτην Μαριαν (41), τὴν θυγατέρα μου, τὴν πολυμαθεστάτην (41)· καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῆς Ἐκκλησίαν (42), ἧς ἀντίψυχον γεννίμην (43)· τὸ ἐξεμπλάριον τῶν εὐσεβῶν γυναικῶν. Ὑγιαίνοντά σε καὶ ἐν πᾶσιν εὐδοκίμουόντα, ὁ Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, δι' αὐτοῦ τοῦ Μονογενοῦς φυλάττει ἐπὶ μήκιστον βίου χρόνον, εἰς ὠφέλειαν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας (44). Ἐβρώσω ἐν Κυρίῳ, καὶ προσεύχου ἵνα τελειωθῶ (45)

³⁵ Deut. xxxi. ³⁶ Deut. xxxi, 7, 27. ³⁷ Num. xxvii, 17. ³⁸ ms. δῶκε. ³⁹ II Tim. i, 18. ⁴⁰ al. Λαοδικεία ⁴¹ ms. Χριστῷ. ⁴² abest a ms. ⁴³ Col. iv, 15.

[35] Τὸ θεοπρεπὲς πρεσβυτέριον. Ita et uterque vetus interpres: « Deo decens presbyterium, » licet, « Deo decentes presbyteros, » Jacobus Faber substituerit. USSER.

(36) Ἰσχυε οὖν, ὡς Ἴριων, ἡρωϊκῶς. Etsi affectatum hoc esse notet Vedelius, eaque ratione Ignatianæ simplicitati minus conveniens; tamen ex paronomasia ista colligere liceat non Eros, vel Ἐρῶν; sed « Heros » [ut apud Eusebium, lib. iii *Histor.* κεφλ ε'] vel « Heron, » propriam fuisse Ignatii in sede Antiochena successoris appellationem. IBI.

(37) Τῆς εἰς ἡμᾶς διακονίας. In utroque vetere interprete Latino habentur ista; sed non in Græco Nydrucciano. IBI.

(38) Ἐν Λαοδικείᾳ. « Syriæ, » non « Asiæ. » IBI.

(39) Εἰς τὸ εὐαγγέλιον. Anglican. « secundum Evangelium. » Vet. vulgat. « in Evangelio, » unde præpositionem [quæ ab Augustano, Florentino et Nydrucciano codice aberat], in Græco hic reposuit Morelius. IBI.

(40) Ἐν Νεαπόλει τῇ πρὸς Ἀναζαρβῶ. Non Ἀναζαρβῶ, ut e Nydrucciano codice, a Tigurinis perperam est editum. Vide quæ supra ad epistolam Mariæ Castabalensi attributam adnotavimus. Alia vero est Neapolis Macedoniæ, prope Philippos,

VIII. Salutant te episcopi, Onesimus, Vitus, Damas, Polybius et omnes qui sunt Philippis, in Christo, unde et tibi scripsi. Saluta Deo decens presbyterium. Saluta sanctos condiaconos tuos: quibus ego fruor in Christo, et corpore et spiritu. Saluta populum Domini nominatim, a parvo usque ad magnum: quos commendo tibi, ut Moses Jesu post se duci exercitus³⁵. Nec grave tibi videatur quod dictum est. Etsi enim non sumus tales, quales illi: verum optamus tales fieri; quandoquidem et Abrahamæ filii sumus. *Esto itaque fortis, o Hero, ut heroem ac virum decet.* Nam tu *induces et educes*³⁶ posthac populum Domini, qui est Antiochiæ: *et non erit Synagoga Domini, sicut oves quibus non est pastor*³⁷.

IX. Saluta Cassianum hospitem meum, et pudicissimam ejus conjugem, charissimosque eorum liberos: quibus *det Deus invenire misericordiam a Domino in illa die*³⁸, propter officium et ministerium erga nos: quos et commendo tibi in Christo. Saluta nominatim omnes fideles qui sunt Laodiceæ, in Christo. Eos qui Tarsi sunt ne negligas: verum studio magis continuo illos respice et visita, confirmans eos in Evangelio. Marim episcopum Neapoleos quæ est prope Anazarbum, saluta in Domino. Saluta quoque honestissimam Mariam filiam meam, eruditissimam, *et quæ in domo ejus est Ecclesiam*³⁹, pro qua ego devovear; quæ specimen est piarum feminarum. Incolumem te et in omnibus probatum, Pater Christi per suum Unigenitum custodiat ad longissimum vitæ spatium, in Ecclesiæ Dei utilitatem. Vale in Domino, atque ora ut consummer.

cujus supra in *Epistola ad Polycarpum* facta est mentio: alia hæc in Cilicia, ad Pyramum fluvium sita, Ptolemæo (libro v, *Geograph.*, cap. 12) Κρισάρεια πρὸς Ἀναζαρβῶ appellata. IBI.

(41) Τὴν πολυμαθεστάτην. Anglican. « multumode eruditissimam. » Vel vulgat. « quæ est multum » (ita enim habent ms., non, « abunde, » ut editi) « doctissima. » IBI.

(42) Καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῆς Ἐκκλησίαν. Clausula hæc quæ, ex Coloss. iv, 15, desumpta in utroque etiam Latino interprete habetur, a Græco Nydrucciano abest. IBI.

(43) Ἦς ἀντίψυχον γεννίμην. Anglican. « cui consimilis animæ flam. » Vet. vulgat. « quæ facta est mihi pro anima mea, » licet postrenum hoc pronomen in mss. non invenerim. Vid. Prolegomen. cap. 5.

(44) Τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας. Anglican. « Ecclesiæ Christi. » Vet. vulgat. « Ecclesiæ suæ, » sic enim habet codex Magdalenensis; licet in aliis desit, « suæ. » IBI.

(45) Ἴνα τελειωθῶ. Anglican. « ut perficiar » Vet. vulgat. « ut consummer, » ita enim legunt Magdalenensis et Petavianus mss. non, ut alii, « ut consummem. Amen. »

EJUSDEM

A

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

AD PHILIPPENSES.

De baptisate.

Ignatius, qui et Theophorus, Ecclesie Dei, misericordiam consecuta, in fide et tolerantia, et charitate non ficta, quæ est Philippis: misericordia et pax a Deo Patre, et Domino Jesu Christo « qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium. »⁴⁰

I. Memores charitatis vestrae, propensi in Christo animi; quæ erga nos declarastis; decere existimavimus, ut scriberemus ad charitatem vestram, erga fratres benevolam, quæ ad Deum et animam pertinet; et commonefaceremus vos de cursu vestro in Christo, ut id ipsum dicatis omnes, unanimem, id ipsum sentientes, in eadem fidei regula per-

³⁹ deest in vet. edit. ⁴⁰ I Tim. iv, 10. ⁴¹ ms. αυτό.

(46) Hanc ex omnibus Ignatio ascriptis epistolis unicam, in ea epistolarum Sylloge qua noster usus est interpres prætermittam fuisse, initio 12 Prolegomenorum nostrorum capituli declaravimus; simulque tum in eo, tum in duobus subsequentibus capitulis, descriptionis hujus et cum pseudo-Clementinis Constitutionibus consensionem et a Clementinorum atque Ignatianorum temporum rationibus disensionem, pluribus explicavimus. Quibus et doctissimi Grotii censuram jam adjicimus, ex adnotationibus in Matth. xxvii, 5, petitam: « Qui eam epistolam cum judicio leget, facile deprehendet dictionem et χαρακτήρα του λόγου floridiorem quam est Ignatii. Nimirum scripsit ad Philippenses Ignatius, ut Polycarpus meminit. Sed cum ea epistola non existeret, alia supposita est. Quare nec Theodoretus, nec Hieronymus, nec Rufinus hanc agnoscunt. »

Polycarpi tamen auctoritatem illam premit hic Mæstræus. « Polycarpus ipse (inquit) vir apostolicus, expressum illius quæ ad Philippenses legitur, in suis ad illos litteris reddit testimonium. » Atqui vero singularem illam « quæ ad Philippenses legitur » epistolam, ne vulgatus quidem Latinus Polycarpi interpres (qui non Mæstræum solum, sed etiam perspicacissimum Grotium decepit) sed epistolas numero plures hic expressit: neque ullius omnino epistolæ ab Ignatio ad Philippenses transmissæ genuinus Polycarpus omnino meminit. Ubi enim in vulgato illius interprete « epistolas Ignatii quæ transmissæ sunt vobis, » legimus: « nobis, » pro « vobis, » substituendum esse constat, « secundum Eusebii lectionem, eandemque legitimam, et antiquioribus Græcis codicibus magis consentientem; » ut etiam ad ann. 109, § 19, confitetur Baronius. De quo vidend. Prologomen. noster cap. 2, et not. in ipsam Polycarpi ad Philippenses epistolam.

Itaque Polycarpi auctoritate, ut supervacanea, hic ommissa, non ignotam fuisse antiquis hanc sanctissimi martyris ad Philippenses epistolam ex duobus locis inde desumptis concludit P. Halloixius (*Apolog. pro scriptis Ignatii*, cap. 3, p. 453); altero ab Origene, homilia 6 in *Lucam*, producto; altero ab Anastasio presbytero, in *Eloge χρηστων των δογματικων*, cap. 14, a Jacobo Sirmundo ipsi communicato. Quod posterius de Anastasio, ego quidem facile admiserim; utcumque *Ignatius Θεοφόρος*, ex τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς ἐν Τάρσῳ nominatus hic ab eo reperitur; antiquioribus vero illis Origenis temporibus commentitiam hanc epistolam fuisse co-

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ (46).

Περὶ βαπτίσματος³⁹ (47).

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ ἐλεγμένη, ἐν πίστει καὶ ὑπομονῇ, καὶ ἀγάπῃ ἀποκρίτων, τῇ οὐσῇ ἐν Φιλίπποις, ἔλκος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ (48) Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, « ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. »

I. Μνημονεύοντες τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σπουδῆς, ἣς ἐνεδείξασθε εἰς ἡμᾶς, πρέπον (49) ἡγησάμεθα γράψαι πρὸς τὴν φιλάδελφον ὑμῶν κατὰ Θεὸν ψυχικὴν ἀγάπην, ὑπομνησκαίον (50) ὑμᾶς τοῦ ἐν Χριστῷ ὑμῶν ὁδοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, σύμφυτοι, τὸ⁴¹ ἐν φρονούντες, τῷ αὐτῷ κανόνι τῆς πίστεως στοιχοῦντες (51), ὡς Παῦλος ὑμᾶς ἐνου-

gnitam, prorsus pernego. Ab Origene enim citatus locus [« Principem sæculi hujus latuit virginitas Mariæ, »] in Ignatii ad Ephesios epistola, αὐτολεξεί hodieque legitur: « Ἐλαθε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παρθενία Μαρίας, καὶ ὁ τοκετὸς αὐτῆς, cum simiolus illius in hac ad Philippenses epistola, sententiam tantum ejus in ista ad diabolum apostrophe sic expresserit: Πολλά σε λανθάνει, ἡ παρθενία Μαρίας, ὁ παράδοξος τοκετός. » Nulla te latuerunt: Mariæ virginitas, et admirandus ille partus, » et postea: « Ὅτι παρθένος ἡ τεκοῦσα, ἠγνόεις. » « Virginem esse quæ parit ignorabas. »

Sed et ex hisce imitamentis colorem et lineamenta Ignatii in traditis hic documentis clarior quam in speculo recognoscere se profitetur Halloixius. « Hic enim, inquit, ut in *Epistola ad Tralianos*, Christum vere natum, vere passum, vere crucifixum, non autem opinione tantum et imaginatione docet, verbisque prorsus similibus. Hic etiam illa solita fundit monita: « Subjecti estote episcopo, presbyteris, diaconis, invicem vos diligite in Domino, sicut Dei simulacra, » et alia ejusmodi. Jam illa verba nonne Ignatii? « Orationes vestrae ad Antiochenam usque Ecclesiam extendantur, unde et vinculus abducor Romam. » Item illa nonne styli ejus sunt? « Saluto sanctum episcopum Polycarpum, Saluto sanctum episcopum Vitalium, et sacerum presbyterorum collegium, et conservos meos diaconos, pro quibus velim animam ponere » (ὡν ἐγὼ ἀντίψυχος γενόμεν). » Item illa: Μνησθή μου τῶν δεσμῶν, ἵνα τελειωθῶ ἐν Χριστῷ. « Mementote vinculorum meorum, ut consummer in Christo. » Verum ista, et quæ ejus generis adjici poterant, alia, non tam scripti germanitatem confirmant, quam idem mimi hujus artificium produnt, quod tum generatim in Prolegomenorum nostrorum capite 3, tum speciatim in dicta ad Tarsenses epistola patefecimus. USSER.

(47) Περὶ βαπτίσματος. A codice Nydruceiano additamentum illud abest; neque cum epistolæ argumento convenit. *IBID.*

(48) Θεοῦ. In Mæstræi (et cum secuti Vedelii) editione, vox hæc per incuriam est ommissa. *IBID.*

(49) Πρέπον. Vet. Latin. « decenter, » vel, ut habent libri editi, « decens esse » *IBID.*

(50) Ὑπομνησκαίον. Vet. vulgat. « commonitos vos faciens cursus nostri, » vel, ut nos ex mss. edidimus, « commemorans vos cursus vestri (ad. nostri) in Christo. » *IBID.*

(51) Τὸ ἐν φρονούντες, τῷ αὐτῷ κανόνι τῆς πί-

θεός (52). Εἰ γὰρ εἷς ἐστὶν ὁ τῶν ὅλων θεός, ὁ Πατήρ τοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ τὰ πάντα· εἷς δὲ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς (53) Χριστός, ὁ τῶν ὅλων Κύριος, δι' οὗ τὰ πάντα· ἓν δὲ καὶ Πνεῦμα ἅγιον, τὸ ἐνεργήσαν ἐν Μωσῇ καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις· ἓν δὲ καὶ τὸ βάπτισμα, τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου διδόμενον ⁴⁵ (54)· μία δὲ καὶ ἡ (55) ἐκλεκτὴ Ἐκκλησία· μία ὀφείλει εἶναι καὶ ἡ κατὰ Χριστὸν πίστις· Εἷς γὰρ Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα· εἷς θεός καὶ Πατήρ πάντων (56), καὶ διὰ πάντων (57), καὶ ἓν πᾶσιν.

II. Εἷς οὖν θεός καὶ Πατήρ καὶ οὐ δύο, οὐδὲ τρεῖς εἷς ὁ ὢν, καὶ οὐκ ἔστι πλὴν αὐτοῦ, ὁ μόνος ἀληθινός. Κύριος γὰρ, φησὶν, ὁ θεός σου, Κύριος εἷς ἐστὶ (58). Καὶ πάλιν· Οὐχ εἷς θεός ἐκτίσαν ἡμᾶς (59) ; οὐχ εἷς Πατήρ πάντων ἡμῶν ; Εἷς δὲ καὶ Υἱός, Λόγος θεός (60). Ὁ Μονογενής (61) γὰρ, φησὶν, ὁ ὢν εἷς τοῦς κάλπους τοῦ Πατρὸς. Καὶ πάλιν· Εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ἐν ἄλλῳ· Τί ὄνομα αὐτοῦ, ἢ τί ὄνομα τοῦ Υἱοῦ, ἵνα γινώσκῃς (62) ; Εἷς δὲ καὶ ὁ Παράκλητος (63). Ἐν γὰρ, φησὶ, καὶ Πνεῦμα, ἐπειδὴ ἐκλήθημεν ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ἡμῶν. Καὶ πάλιν· Ἐν Πνεύμα ἐποτίσθημεν, καὶ τὰ ἐξῆς (64). Πάντα δὲ ταῦτα τὰ χαρίσματα δῆλον ὅτι ἐνεργεῖ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα. Οὕτως οὖν τρεῖς Πατέρες (65), οὕτως τρεῖς Υἱοί, οὕτως τρεῖς Παράκλητοι· ἀλλ' εἷς Πατήρ, καὶ εἷς Υἱός, καὶ εἷς Παράκλητος. Διὸ καὶ Κύριος (66) ἀποπέμψων τοὺς ἀποστόλους μαθητεύσαι πάντα τὰ ἔθνη, ἐνετείλατο αὐτοῖς βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὕτως εἷς ἓν τριώνυμον, οὕτως εἷς τρεῖς ἐνανθρωπήσαντας (67), ἀλλ' εἷς τρεῖς ὁμοτίμους (68).

⁴² I Cor. i, 10 ; Philipp. ii, 2 et iii, 16. ⁴³ I Cor. viii, 6. ⁴⁴ I Cor. xii, 11. ⁴⁵ ms. διαδιδόμενον. ⁴⁶ Ephes. iv, 5. ⁴⁷ Deut. vi, 4 cum Marc. ii, 29. ⁴⁸ Mat. ii, 10. ⁴⁹ Joan. i, 18. ⁵⁰ I Cor. viii, 6. ⁵¹ Prov. xxx, 4. ⁵² Ephes. iv, 4. ⁵³ I Cor. xii, 13, 11. ⁵⁴ Matth. xxviii, 19.

στάως στοιχοῦντας. Vet. Latin. « unum sentientes ; in hoc ipso fidei canone fixi, » non, « fidei regulas præceptaque feci ; » ut Faber edidit. Usser.

(52) Ὡς Παῦλος ὑμᾶς ἐνοουθέτει. In epistola ad hos ipsos Philippenses, ubi eos monet, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. Phil. iii, 16. Ibi.

(53) Ἰησοῦς Χριστός in Codice Nydprucciano et Florentino ; « Christus Filius Dei unigenitus, » in editione vulgata Latina additur. Ibi.

(54) Διδόμενον. Cod. Florentin. διαδιδόμενον. Ibi.

(55) Ἀὐτὴ καὶ ἡ Δέ, ex Cod. Nydprucc. additum est. Ibi.

(56) Πατήρ πάντων. In vetere Latina versione additur ex Ephes. iv, 6, ὁ ἐπὶ πάντων. Ibi.

(57) Καὶ διὰ πάντων. In codice Florentino deest. Ibi.

(58) Κύριος εἷς ἐστὶ. Vet. Latin. « Dominus, » vel (ut habent libri impressi) « Deus unus est. » Vid. supr. not. in Epist. ad Antiochen. Ibi.

(59) Οὐχ εἷς θεός ἐκτίσαν ἡμᾶς ; In Genevensi editione, typographi negligentia, ista sunt ommissa. Ibi.

(60) Θεός. Ita cod. Augustanus et Florentinus ; et vetus interpres Latinus cod. Nydprucc. Θεοῦ. Ibi.

(61) Ὁ μονογενής. Græce legi ὁμογενής, perperam hic adnotavit Mæstræus. Ibi.

(62) Τί ὄνομα τῷ Υἱῷ, ἵνα γινώσκῃς. In Græco textu, Proverb. xx, 4, legitur : Τί ὄνομα τοῦς τέκνοις αὐτοῦ, ἵνα γινώσκῃς ; licet in Hebræo et apud Au-

manentes ⁴² ; ut Paulus vos admonebat. Si enim unus est universorum Deus, Pater Christi, ex quo omnia ; unus autem et Dominus noster Jesus Christus, omnium Dominus, per quem omnia ⁴³ ; unus autem et Spiritus sanctus, qui operatus est ⁴⁴ in Moyse et prophetis et apostolis ; unum vero et baptisma, quod in mortem Domini datur ; et una quoque electa Ecclesia, debet esse etiam una secundum Christum fides. Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma : unus Deus et Pater omnium ; et per omnia, et in omnibus ⁴⁶. »

II. Unus igitur Deus et Pater ; et non duo, neque tres ; unus qui est, nec est alius præter ipsum, solus verus, Dominus enim, inquit, Deus tuus, Dominus unus est ⁴⁷. Et iterum : Nonne unus Deus creavit nos ? nonne unus Pater omnium nostrum ⁴⁸ ? Unus quoque et Filius, Verbum Deus. Unigenitus enim, inquit, qui est in sinu Patris ⁴⁹. Rursusque : Unus Dominus Jesus Christus ⁵⁰. Et alibi : « Quod nomen illi, aut quod nomen Filio, ut cognoscamus ⁵¹ ? » Unus autem et Paracletus. Unus enim, inquit, et Spiritus : quoniam vocati sumus « in una spe vocationis » nostræ ⁵². Et iterum : « Unum Spiritum potavimus : » et reliqua. Omnes vero has gratias manifestam est quod « operatur unus atque idem Spiritus ⁵³. » Neque igitur tres Patres, neque tres Filii, neque tres Paracleti, sed unus Pater, et unus Filius, et unus Paracletus. Quare et Dominus mittens apostolos ad docendam omnes gentes, præcepit illis ut « baptizarent in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti ⁵⁴ ; » non in unum trinominem, neque in tres incarnatos, sed in tres ejusdem honoris.

gustin. epist. xlix, quæst. 5, singulariter habeatur, « illi ejus. » Ibi.

(63) Εἷς δὲ καὶ ὁ Παράκλητος. Vet. Latin. « Scitote autem, quia unus est etiam Spiritus sanctus » (abest hæc vox a Petaviano ms) « Paracletus, sicut idem Paulus ait. » Ibi.

(64) Ἐν Πνεύμα ἐποτίσθημεν, καὶ τὰ ἐξῆς. Vet. Lat. Omnes, inquit, in uno spiritu potati sumus, et ita habent verba Apostoli I Cor. xii, 13. Πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν. Ibi.

(65) Οὕτως οὖν τρεῖς Πατέρες, etc. Non absimili modo Symbolum Athanasianum. Cor.

(66) Διὸ καὶ Κύριος. Lectionem Nydprucciani codicis, qui Διὸ καὶ, et Augustani, qui Διὸ Κύριος habebat, simul conjunxi, ut et in vetere Latino interprete conjunctam reperi ; et in ms. Græco Florentino, Διὸ καὶ ὁ Κύρ. Usser.

(67) Εἷς τρεῖς ἐνανθρωπήσαντας, ἀλλ'. Verba ista non reperiuntur in vetere interprete Latino : ut videndum sit, ne adjecta illa fuerint ad tegendam hæresim de trium personarum inæqualitate, quæ in Latinis illis sese prodit : « Non in unum queindam trinominem, neque in tres unius ejusdemque honoris. » Cum quibus comparanda, quæ de auctoris Arianismo in Prolegomenon 12 capite sunt producta. Ibi.

(68) Οὕτως εἷς ἓν τριώνυμον, οὕτως εἷς τρεῖς ἐνανθρωπήσαντας, ἀλλ' εἷς τρεῖς ὁμοτίμους. In codice Regio 1026 citatum reperi, οὕτως εἷς ἓν τριώνυμον, οὕτως εἷς τρεῖς ὁμωνύμους. Hoc est, « neque in unum trinominem, neque in tres cognomines, » tres ni-

III. Unus enim, est homo factus; neque Pater, neque Paracletus; sed solus Filius; non opinione, non phantasia; sed revera. *Verbum enim caro factum est*⁵⁵. *Sapientia enim ædificavit sibi domum*⁵⁶.
⁵⁷ Et natus est ut homo, Deus Verbum, cum corpore, ex Virgine, sine viri commercio. *Virgo namque in utero concipiet, et pariet filium*⁵⁸. Vere igitur genitus est, vere crevit, vere comedit et bibit, vere crucifixus et mortuus est, ac resurrexit. Qui hæc credit, ut res habet, prout factum est, beatus est. Qui non credit hæc, scelestus est, non minus ac ii qui Dominum crucifixerunt. Princeps enim mundi hujus gaudet, cum quis crucem negarit. Cognoscit siquidem crucis confessionem suam esse exitium; id quippe trophæum est contra ipsius potentiam; quod ubi viderit, horret, et audiens timet.

IV. Et vero antequam crucifixio facta esset, studebat ut fieret: et operabatur in filiis diffidentia⁵⁹; operabatur in Juda, in Pharisæis, in Sadducæis, in senibus, in juvenibus, in sacerdotibus. Cum autem jam futura esset, turbatur, et pœnitentiam immittit proditori, et laqueum illi commonstrat, suspendiumque edocet; terret quoque mulierculam, eam in somniis perturbans, atque ut a crucifigendo cessaretur tentat, qui omnem rudentem moverat, ut eadem crux pararetur⁶⁰: non quod pœnitentia duceretur ob tantum malum, sic enim non malus esset

⁵⁵ Joan. i, 14. ⁵⁶ Prov. ix, 1. ⁵⁷ l. Interpol. ad Smyrn. i. ⁵⁸ Isa vii, 14. ⁵⁹ deest in ms. ⁶⁰ ms. πιστεύσας
⁶¹ al. τούτο. ⁶² Ephes. ii, 2. ⁶³ Matth. ⁶⁴ al. τό, ⁶⁵ al. καλών τε καί. ⁶⁶ al. εἶ.
 mirum Patres, aut tres Filios, aut tres Paracletos. Vetus versio ob geminationem vocularum « in tres » ab exscriptoribus manca effecta est. Porro credere ἕνα τριώνυμον, μίαν ὑπόστασιν τριπρόσωπον καὶ τριώνυμον. ἕν τριώνυμον πρόσωπον, trionymam solitarii Dei unionem, trinominem Deum, solam nominis Trinitatem sine subsistentiâ personarum, incurere est in hæresim Simonis magi, et Sabellii; quam catholicis malitiose impingebant Ariani, orthodoxam fidem appellantes trionymam sectam, trium deorum hæresim. Trinitatis infidelitatem, ut et tribulorum seu Trinitatis professorum perfidiam, atque triangulam impietatem. Ita enim deblaterant pseudo Origenes et pseudo-Chrysostomus, ille ad Job i, 17, hic in Matth. vii, 16. Omittebam monere vocem interpretis « trinomium » reperiri in antiqua versione edicti Justiniani, ad calcem 5 synodi; ut « binomius » legitur apud Festum. Cor.

(69) Εἰς γὰρ ὁ ἐνανθρωπήσας, etc., usque ad καὶ ἔπειτα, continet idem codex. Proferunt autem Theodorus Graptus in opere inedito *adversus Ieonomachos*, et Nicephorus CP. in *Antirrheticis ἀνεκδότοις* pariter contra hæreticos eosdem *IBID.*

(70) Μόνος. Cod. Nydpruce. μόνον. Usser.
 (71) Ὁ Λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο. « Et habitavit in ea; » addidit hic vetus interpres; Vairlenius vero (eumque secuti Mæstræus et Vedelius) « et habitavit in nobis; » ex Joan. i, 14. In Græco vero Florentino, γὰρ hic non legitur. *IBID.*

(72) Ἡ γὰρ Σοφία. V. not in *Ep. ad Smyrn.* *IBID.*

(73) Ἄνευ ὁμιλίας ἀνδρός. Vet. Latin. « non ex colloctione scilicet, aut semine viri, » quomodo et supra in loco illo interpolatoris *Epistolæ ad Tralitanos*, eadem verba verterat: « sine semine scilicet, et colloctione viri, » licet in simili loco interpolato *Epistolæ ad Magnesianos*, δίχα ὁμιλίας ἀνδρός simpliciter reddiderit: « sine colloctione

III. Εἰς γὰρ ὁ ἐνανθρωπήσας (69), οὔτε ὁ Πατήρ, οὔτε ὁ Παράκλητος, ἀλλὰ μόνος (70) ὁ Υἱός· οὐ δοκίμαται, οὐ φαντασία, ἀλλ' ἀληθεία. Ὁ Λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο (71). Ἡ γὰρ Σοφία (72) ἠκοδόμησεν ἐκουτῆ οἶκον. Καὶ ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος, ὁ Θεὸς Λόγος, μετὰ σώματος, ἐκ τῆς Παρθένου, ἀνευ ὁμιλίας ἀνδρός (73). Ἡ Παρθένος γὰρ (74) ἐν γαστρὶ λήφεται, καὶ τέξεται υἱόν. Ἀληθῶς οὖν ἐγεννήθη, ⁵⁹ ἀληθῶς ἠρξήθη (75), ἀληθῶς ἔφαγε καὶ ἔπιεν, ἀληθῶς ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη. Ὁ ταῦτα πιστεύσας, ὡς ἔχει, ὡς γεγένηται (76), μακάριος. Ὁ ταῦτα μὴ πιστεύων ⁶⁰, ἐναγής, οὐχ ἦττον τῶν τὸν Κύριον στυρωσάντων. Ὁ γὰρ ἀρχὸν τοῦ κόσμου τούτου, χαίρει ὅταν τις ἀρνήται τὸν σταυρόν. Ὁλεθρον γὰρ ἐκουτοῦ (77) γινώσκει τὴν ὁμολογίαν τοῦ σταυροῦ· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ τρόποσιον κατὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως· ὅπερ ὁρῶν φρίττει, καὶ ἀκούων φοβεῖται.

IV. Καὶ πρὶν μὲν γένηται ὁ σταυρός, ἐσπευδα γανέσθαι τοῦτον ⁶¹ (78) καὶ ἐνήργει (79) ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ἐνήργει ἐν Ἰουδαίᾳ, ἐν Φαρισαίοις, ἐν Σαδδουκαίοις, ἐν πρεσβύταις, ἐν νέοις, ἐν ἱερεῦσι· Μέλλοντος δὲ γίνεσθαι, θορυβεῖται, καὶ μετάμελον (80) ἐμβάλλει τῷ προδότῃ, καὶ βρόχον αὐτῷ δείκνυσιν, καὶ ἀγχόνην διδάσκει φοβεῖ δὲ καὶ τὸ γόναιον, ἐν ὀνείροις αὐτὸ καταταράττων (81), καὶ παθεῖν πειράται τὰ ⁶⁴ (82) μετὰ τὸν σταυρόν, ὁ πάντα καλῶν ⁶⁵ κινῶν (83) εἰς τὴν αὐτοῦ κατασκευὴν (84), οὐ μεταγινώσκων ἐπὶ τῷ τοσοῦτῳ κακῷ· ἢ ⁶⁶ γὰρ

C viri, » quod rectius ab aliis est expressum: « sine viri commercio. » *IBID.*

(74) Γὰρ. « inquis, » vel (ut cod. Petav. habet) « inquit propheta, » in vet. Lat. additur. *IBID.*

(75) Ἀληθῶς ἠρξήθη. Deest in Florentino. *IBID.*

(76) Ὡς ἔχει, ὡς γεγένηται. Morel. « ut se habent, ut facta sunt. » Mæslr. « ut res habet, et prout factum est. » Vet. interpr. « sicut habet, quomodo natus est, » pro quo Faber edidit: « ut vera ejus continet nativitas, » quomodo et paulo post, « nihil differt, » supposuit pro, « non minus est. » *IBID.*

(77) Ἐκουτοῦ. In nostra et Vossiana, quæ ex ea expressa est, editione vitiose habetur positum, pro ἐκουτοῦ. *IBID.*

(78) Τοῦτον. Cod. Nydpruce. et Florentinus, τούτο, et Vet. Latin. « hoc. » *IBID.*

(79) Ἐνήργει. Vet. Lat. « operavit, » al. « operari. » *IBID.*

(80) Μετάμελον. Vet. Latin. « desperationem, » ut Jacobus Faber edidit; nam in mss. eam vocem non reperi. *IBID.*

(81) Αὐτὸ καταταράττων. Cod. Nydpruce. ἀποκαταράττων. Vet. Latin. « ipse (αὐτός) conturbans. » *IBID.*

(82) Τὰ Florentin. τό. *IBID.*

(83) Ὁ πάντα καλῶν κινῶν. Cod. Nydpruce. ὁ πάντα καλῶν τε καὶ κινῶν. Et ex eo Brunnerus: « quique omnia auxilia commoverat evocaveratque, » et vetus interpres consimiliter: « Ipse omnia evocans et movens, » ut habet liber Magdalenensis; vel, ut alii: « Ipse omnia evocans, movet. » Sed πάντα καλῶν κινεῖν, proverbiale est, ut et ἀνασελεῖν apud Philonem, in libro *De agricultura*, πάντα καλῶν εὐσεβείας ἀνασελεῖντες. *IBID.*

(84) Εἰς τὴν αὐτοῦ κατασκευὴν. Vet. Latin. « in suam præparationem; » pro qua, « perniciem, » Faber substituit. *IBID.*

δὴν (85), οὐ πάντα τὴν πονηρός· ἀλλ' ἐκήσθητο τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας· Ἀρχὴ γὰρ αὐτῆ καταδίκης, ὁ τοῦ Χριστοῦ σταυρός, ἀρχὴ θανάτου, ἀρχὴ ἀπωλείας. Διὸ καὶ ἐν τισιν ἐνεργεῖ ἀρνεῖσθαι τὸν σταυρὸν, τὸ πάθος ἐπαισχύνεσθαι, τὸν θάνατον δόκῃσιν καλεῖν, τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν περικόπτειν, τὴν φύσιν αὐτῆν διαβάλλειν (86) ὡς μωσαρὰν. Ἰουδαίους συμμαχεῖ (87) εἰς ἄρνησιν τοῦ σταυροῦ. Ἐλλησιν εἰς συκοφαντίαν μαγείας (88), αἰρετικοῖς εἰς φαντασίαν. Ποικίλος γὰρ ἐστὶν ὁ τῆς κακίας στρατηγός. κλειψίλους, ἄστατος, ἑαυτῶ ἐναντίος· καὶ ἄλλα μὲν προβαλλόμενος (89), ἕτερα δὲ δεινός. Σοφός γὰρ ἐστὶ (90) τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλὸν ὁ τί ποτέ ἐστὶν ἀγνοεῖ. Ἀγνοίας γὰρ (91) πεπλήρωται, δι' ἐκαύσιον παράνοیان πῶς γὰρ οὐκ ἐστὶ τοιοῦτος, ὅς μηδὲ πρὸ ποδῶν τῶν ἑαυτοῦ λόγον βλέπει (92) ;

V. Εἰ γὰρ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ Κύριος, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος μόνον, τί περικόπτεις τὴν γέννησιν τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ; Τί δὲ, ὡς παράδοξόν τι ἐπ' ἀνθρώπου γενόμενον, τὸ πάθος, δόκῃσιν καλεῖς ; καὶ τὸν θάνατον τοῦ θνητοῦ, δόξαν νομίζεις (93) ; Εἰ δὲ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος (94), τί παράνομον (95) καλεῖς τὸν τῆς δόξης Κύριον, τὸν τῆ φύσει ἄτρεπτον ; τί παράνομον λέγεις τὸν νομοθέτην, τὸν ἀνθρωπείαν ψυχὴν ἔχοντα (96) ; Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ τέλειος ἄνθρωπος, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ κατοικήσας. Πῶς

⁸⁷ Jerem. iv, 22. ⁸⁸ I. Const. ap. vi, 6 et viii, 2, 7. Orig. hom. 13 in Num. ⁸⁹ I Cor. ii, 8. ⁹⁰ Joan. i, 14.

(85) Τῶ τοσοῦτῳ κακῶ· ἢ γὰρ ἄν. Florentin. τοσοῦτῳ κακῶ· εἰ γὰρ. USSER.

(86) Τὸν θάνατον δόκῃσιν καλεῖν, τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν περικόπτειν, τὴν φύσιν αὐτῆν διαβάλλειν. Vet. Latin. « qui mortem putant vocare Virginis generationem » (quod Faber edidit : qui ut funestum putant vocari de Virgine generationem), « circumcidere ipsam naturam, et diffamare. » Ubi, δόκῃσιν. legendum (non, ut legisse videtur interpretes, δοκῶσιν) et verbum περικόπτειν ad τὴν γέννησιν esse referendum, ex refutatione, quæ sequitur, apparet. Τί περικόπτεις τὴν γέννησιν τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ; τί δὲ ὡς παράδοξόν τι ἐπ' ἀνθρώπου γενόμενον τὸ πάθος, δόκῃσιν καλεῖς ; « Quid circumcidis nativitatem communis naturæ humanæ ? Quid vero tanquam insolens aliquid in homine factum, passionem appellas phantasiam ? » Ibi.

(87) Συμμαχεῖ. « Satanas » sc. vet. Latin. « auxiliator es, » vel « est, » ut Faber edidit. Ibi.

(88) Μαγείας. « Magiæ » pro, « magiæ, » Faber perperam hic supposuit, quod et sequens refutatio manifestum facit : Πῶς δὲ καὶ μάγος οὗτος ; « Quomodo et magus est hic ? » Ibi.

(89) Προβαλλόμενος. Vet. Latin. « immittens ; » pro quo Faber « suggerens, » substituit. Ibi.

(90) Σοφός γὰρ ἐστὶ. Vid. Prolegomen. cap. 12. Ibi.

(91) Ἀγνοίας γὰρ. Γὰρ ex Nydprucciano codice est additum, et veteri interprete Latino. Ibi.

(92) Μηδὲ πρὸ ποδῶν τῶν ἑαυτοῦ λόγον βλέπει. Florentin. μήτε πρὸ ποδῶν τῶν ἑαυτοῦ λόγων βλέπει. Ibi.

(93) Καὶ τὸν θάνατον τοῦ θνητοῦ δόξαν νομίζεις. Vet. Latin. « et mortem mortalis » (ita enim ex Magdalenensi codice restituimus, ubi in aliis le-

omnino ; sed sentiebat suam ipsius perniciem. Initium quippe damnationis ei fuit, crux Christi ; initium mortis, initium perditionis. Ideo et in quibusdam efficit, ut crucem negent, ut passionis illos pudeat, ut mortem opinionem vocent, partum Virginis circumcidant, naturam ipsam calumniantur quasi detestandam. Judæis auxiliatur ad negationem crucis, gentibus ad magiæ calumniam, hæreticis ad phantasiam prædicationem. Varius enim et multiformis est ille malitiæ, animi seductor, inconstans, sibi ipse contrarius ; et alia quidem objiciens, alia vero faciens. Sapiens enim est ad malefaciendum ; bonum vero quid sit ignorat ⁸⁷. Ignorantia namque oppletus est, propter voluntariam demerentiam ; quo enim modo non est ejusmodi, qui nec ante pedes suos positam rationem videt ⁸⁸ ?

V. Si enim nudus homo est Dominus, ex anima et corpore solum ; quid circumcidis et mutilas nativitatem communis hominum naturæ ? Quid autem tanquam insolens aliquid in homine factum, passionem appellas phantasiam ? et mortem hominis mortalis, censes opinionem esse solam ? Si vero Deus et homo, cur iniquum vocas *Dominum gloriæ* ⁸⁹, qui natura immutabilis est ? cur iniquum appellas legislatorem, qui animam habet humanam ; *Verbum caro factum est* ⁹⁰, et perfectus homo, non qui in ho-

C gitur « immortalis ») « gloriam existimas ? » quod a recentioribus multo rectius est redditum : « et mortem hominis mortalis censes opinionem esse solam ? » Ibi.

(94) Εἰ δὲ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Sic et vet. Latin. « Si Deus et homo, » ubi conjunctionem, in aliis libris desideratam, ex Magdalenensi ms. reposuimus. Ibi.

(95) Παράνομον. Vet. Latin. « iniquum ; » non « unicum, » ut habebatur in editis. Ibi.

(96) Τὸν ἀνθρωπείαν ψυχὴν ἔχοντα ; etc. Non tanta esse debet antiqui interpretis auctoritas, ut hic interpolationem factam fuisse affirmetur. Imo contrarium mihi fit longe credibilius. Sed quidquid sit, mira est viri docti observatio, in vulgatis Latinis ne lectorem crassus error offenderet, « Christum humanam animam non habuisse, » repositum fuisse « naturam » pro « anima. » Quasi non crassius et apertius errare sit, dicere Christum humanam naturam non habuisse, quam dicere eundem caruisse anima humana, præsertim cum sequatur, « Verbum homo. » Cor. — Τὸν ἀνθρωπείαν ψυχὴν ἔχοντα ; ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ τέλειος ἄνθρωπος, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ κατοικήσας. Vid. Prolegomen cap. 12 et 13, ubi Apollinariani erroris suspectum hunc auctorem reddidimus : ita videlicet Christum ψιλὸν ἀνθρώπον esse insipientem, ut in corpore ex Maria assumpto, loco animæ, deitatem inhabitasse crederet quomodo et illa sonant, in assumptis *Epistolæ ad Trallianus* Ἀληθῶς ἐγέννησε Μαρία σῶμα, θεὸν ἐνοικον ἔχον καὶ ἀληθῶς ἐγεννήθη ὁ Θεὸς Λόγος ἐκ τῆς Παρθένου, σῶμα ὁποῦπαθὲς ἡμῖν ἡμοιοσμένος. « Vere genuit Maria corpus, habens in se Deum habitantem ; et reverentis est Deus Verbum ex Virgine vestitus corpore obnoxio iisdem passionibus nobiscum, » nullo omnino animæ aut ejus affectuum mentione facta. USSER.

mine habitavit. Quo modo autem et magus hic, qui olim quidem omnem naturam tam sensibilem, quam intelligibilem condidit voluntate Patris: incarnatus vero omnem languorem et infirmitatem curavit⁷¹?

VI. Perro quomodo non est Deus, ille, qui mortuos suscitavit; claudos dimittit integros ac expeditos; leprosos mundat, cæcis restituit visum⁷², ea quæ sunt vel auget, vel immutat; ut quinque panes et duos pisces; et aquam in vinum⁷³; tuum vero exercitum solo fugat verbo⁷⁴? Quid vero Virginis improbas naturam, et membra turpia nuncupas? qui olim hæc ipsa membra in pompis ostentabas, et nudari jubebas, masculos quidem in conspectum feminarum, feminas vero in effrenem marium libidinem. Nunc hæc ipsa a te judicantur obscæna, atque te pudicum simulas, tu spiritus fornicationis; ignorans tunc demum aliquid esse obscænum, cum scelere pollutum fuerit; at quando abest peccatum, nihil turpe est, nihil malum, eorum quæ facta sunt, sed omnia bona valde. Verum tu qui non vides, improbas ea.

VII. Et quo modo rursus necdum tibi videtur Christus esse ex Virgine, sed esse ille qui est super omnia Deus, quique omnipotens est? Quis igitur, dicito, hunc misit? quis hujus dominus est? cujus vero voluntati hic obedivit? et quas leges implevit, qui nec alicujus voluntati, nec potestati cedit? Cum Christum exinis a nativitate; ingentium sancis, genitum esse; et qui principio caret, hunc dicis cruci affixum; quo permittente, non habeo dicere. Enimvero tua minime me latet versutia, nec ignoro te obliquo et gemino gressu incedere. Tu autem ignoras, quis sit genitus, qui omnia scire te fingis.

⁷¹ Matth. iv, 23 et ix, 35, ⁷² Matth. xi, 5. ⁷³ ms. η. ⁷⁴ Joan. vi et ii. ⁷⁵ Luc. viii, 30. ⁷⁶ deest in ms. ⁷⁷ ms. νομοθετης.

(97) Πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύσας. Ex Matth. ix, 35, ut et supra, in additamentis *Epistolæ ad Magnesianos*. USSER.

(98) Ἡ ἀξίω, ἢ μεταβάλλων. Veteri editioni Latinæ, ex ms. Magdalenensi, restituiimus: « de quinque panibus et duobus piscibus tot millia hominum saturavit. » *IBID.*

(99) Μόνον φυγαδεύων. Cod. Nydruce- μόνω φυγαδεύειν. *IBID.*

(1) Κακίζεις. Vet. Latin. « pessimas; » ut et infra. licet in priore loco pro ea voce Faber, « dejicis; » in posteriore, « pessundas » substituerit. *IBID.*

(2) Ἀποκαλεῖς. Ita cod. Nydruce. ubi Augustan. et Florentin. ἀποκαλεῖς. *IBID.*

(3) Ταῦτα πομπέων. Cod. Nydruce. ταῦτα πομπέων. Vet. Latin. « Hæc præseminans. » Ad ethnicorum vero Phallos et Ithyphallos ista referenda docent hic in Notis suis Vairlenius et Mæstræus. *IBID.*

(4) Καὶ γυμνοῦσθαι κελεύων. Huc perlinent γυμνασίων ἀπογυμνώσεις. Epiphaniæ memoratæ in *Expositione fidei*, c. 40. Item illa apud Gregorium Nazianzenum *invect. 1, adversus Julianum*:

Ὡς εἰπούσα θεὰ, δοιοὺς ἀνεστράτο μηρούς· ἵνα τελέτη τοὺς ἔραστὰς· ἃ καὶ νῦν ἐστὶ τελεῖ τοῖς σήμασιν. Aliaque nimis nota. *COT.*

Α δὲ καὶ μάγος αὐτός, ὁ πάλαι μὲν πᾶσαν αἰσθητὴν καὶ νοητὴν φύσιν κατασκευάσας γνώμη Πατρὸς· ἐν δὲ τῇ ἐνανθρωπήσει, πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύσας (97);

VI. Πῶς δὲ οὐχ οὗτος θεός, ὁ νεκροὺς ἀνιστῶν, χωλοὺς ἀρτίους ἀποστέλλον, λεπροὺς καθαρῶν, τυφλοὺς ὀφθαλμῶν, τὰ ὄντα ἢ ἀξίω, ἢ μεταβάλλων (98). ὡς τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ ⁷³ τοὺς δύο ἰχθύας, καὶ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον· τὸν σὸν στρατὸν ῥήματι μόνον φυγαδεύων (99); Τί δὲ κακίζεις (1) τὴν φύσιν τῆς Παρθένου, καὶ τὰ μύρια ἀποκαλεῖς (2) αἰσχρά; πάλαι ταῦτα πομπέων (3), καὶ γυμνοῦσθαι κελεύων (4)· ἀρβέννας μὲν εἰς ὄψιν θηλειῶν, θηλείας δὲ εἰς ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν ἀρβένων. Νῦν αἰσχρά σοι ταῦτα νενομίσται (5), καὶ σεμνὸς εἶναι προσποιῆ, σὺ τὸ τῆς πορνείας πνεῦμα, ἀγνοῶν ὅτι τότε γίνεται αἰσχρόν τι, ὅταν παρανομία ῥυπανθῇ· ἀμαρτίας δὲ ἀπόουσης, οὐδὲν τῶν γενομένων αἰσχρόν, οὐδὲν φαῦλον, ἀλλὰ πάντα καλὰ λίαν. Καὶ σὺ μὴ βλέπων, κακίζεις αὐτά.

VII. Πῶς δὲ πάλιν οὐκ ἐστὶ σοι δοκεῖ ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκ τῆς Παρθένου, ἀλλ' ὁ ἐπὶ πάντων θεός (6) ὁ ὢν ὁ παντοκράτωρ; Τίς οὖν ὁ τοῦτον ἀποστείλας, εἰπέ· τίς ὁ τοῦτου κυριεύων; γνώμη δὲ εἶνος οὗτος ἐπαρθήσῃ; νόμων δὲ ποίων (7) αληρωτῆς γέγονεν, ὁ μήτε γνώμη τινὸς μήτε ἐξουσίᾳ εἶκων (8) καὶ τὸν Χριστὸν ἐξαιρῶν τῆς γεννήσεως, ⁷⁶ τὸν ἀγέννητον νομοθετῆς ⁷⁷ γεγενῆσθαι, καὶ σταυρῶ προσηλωθῆαι τὸν ἀναρχὸν εἶνος συγχωρήσαντος, οὐκ ἔχω εἰπεῖν. Ἄλλὰ γὰρ οὐ λέληθάς με τοῦ παλιμβόλου (9)· οὐδ' ἀγνοῶ, ὅτι διὰ λοξὰ καὶ δίδυμα βάνεις (10). Ἄγνοεῖς δὲ σὺ τίς ὁ γεννηθεῖς, ὁ πᾶν εἰδέναι προσποιούμενος.

(5) Νῦν αἰσχρά σοι ταῦτα νενομίσται. Vet. Latin. « Nunc omnia tibi turpia videntur. » Ita enim ex Magdalenensi codice restituiimus; ubi editi libri habent: « Tunc omnia turpia videntur. » USSER.

(6) Ἄλλ' ὁ ἐπὶ πάντων θεός. Vid. Prolegomen. cap. 12. *IBID.*

(7) Νόμων δὲ ποίων. Ita codex Florentinus: non, ut Augustanus et Nydruceianus: νόμον δὲ ποίων. Vet. interpres: « cujus legem, » unde, νόμων δὲ ποίου, restituit Morelius, *IBID.*

(8) Ὁ μήτε γνώμη τινὸς μήτε ἐξουσίᾳ εἶκων. Ista vetus interpres non ad præcedentia, sed ad sequentia, ad Satanam videlicet, non ad Christum, retulit. *IBID.*

(9) Οὐ λέληθάς με τοῦ παλιμβόλου. Vet. Latin. « Non me latuisti tuo antiquo consilio, » vel, ut Faber edidit: « Non me latuit tuum antiquum consilium. » *IBID.*

(10) Ὅτι διὰ λοξὰ καὶ δίδυμα βάνεις. Ita ex codice Nydruceiano Græco (ubi tamen ὅτι legebatur) et vetere Latino interprete edidimus; ubi in Florentino, διὸ δόξη καὶ δίδυμα βάνεις, legebatur; et in Augustano adhuc corruptius: διὸ δόξη καὶ δίδυμα βάνει, pro quo, ex conjectura, substituit Morelius διὸ λοξὰ καὶ δίδυμα βάνεις, quod, in notis ad hunc locum, pluribus Mæstræus explicat. *IBID.*

VIII. Πολλὰ γὰρ σε λανθάνει (11) ἡ παρθενίαν Μαρίας ἢ παράδοξος τοκετός, ὅστις ὁ ἐν τῷ σώματι, ὁ ἡγούμενος ἀστὴρ τῶν ἐν ἀνατολῇ, τῶν τὰ ὄψα κομιζόντων μάγων, ἀρχαγγέλου ἀσπασμός πρὸς Παρθένον. Παρθένου παράδοξος σύλληψις μεμνηστευμένης, παιδὸς προδρόμου κηρυκεία (12) ἐπὶ τῷ ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ ἐν κοιλίᾳ σκίρτησις ἐκ τοῦ προθεωρουμένου (13) ἀγγέλων ὕμνοι ἐπὶ τῷ τεχθέντι ποιμένων εὐαγγελία (14). Ἡρώδου φόβος ἐπὶ ἀφαιρέσει βασιλείας, νηπιοκτόνων ἢ πρόσταγμα (15) εἰς Αἴγυπτον μεταστάσις, ἐκείθεν ἐπὶ τὰ τῆδε ἐπάνοδος, σπάργανα παιδικὰ, ἀπογραφή ἀνθρωπίνῃ, γαλακτοτροφία, ὄνομα πατρὸς οὐ σπειραντος· φάτναι, διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον (16)· οὐδεμία παρασκευὴ ἀνθρωπίνῃ, ἀβήσεως προκοπή, ἀνθρώπινα βήματα, πείνα, δίψα, ὄδοιπορία, κόπος, θυσίων προσκομιδαί· ἔπειτα (17) καὶ περιτομή, βάπτισμα· φωνὴ Θεοῦ ἐπὶ τῷ βαπτιζομένῳ, ὅστις καὶ πόθεν, μαρτυρία Πνεύματος καὶ Πατρὸς ἢ (18) ὑπεράνωθεν· φωνὴ Ἰωάννου προφήτου, σημαίνουσα πάθος διὰ τῆς τοῦ Ἄμνου προσηγορίας· σημείων διαφόρων ἐνέργειαι, ἴσσεις ποικίλαι· ἐπιτίμησις δεσποτικῇ, προστάττουσα θολάτη καὶ ἀνέμοις· πνεύματα πονηρὰ φυγαδεύμενα, σεαυτὸν στρα-

⁷⁸ I. νηπιοκτόνον. ⁷⁹ al. Θεοῦ.

(11) Πολλὰ γὰρ σε λανθάνει. Ex doctrina Patrum, diabolus de Christo magis, et sæpius ignoravit quam scivit, plus suspicatus est quam cognovit, resque potius perspectas habuit, quam rerum mysteria, ut firmari posset sexcentis testimoniis, si necessum foret. Verum in paucissimis notabilis est locus Clementinarum *Hypotyposeon* pag. 808, initio col. 1, ad psalmum 18: Καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνώσων. Ὁ διάβολος ἤδει ελευσόμενον τὸν Κύριον· εἰ δὲ αὐτὸς εἶη, οὐκ ἠπίστατο· διὸ καὶ ἐπέραξεν αὐτὸν, ἵνα γινῶ εἰ δυνατός ἐστιν. Ἐάν, φησί. Καὶ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ εἰς καιρὸν· τουτέστιν, ἀνεβάλλετο τὴν εὔρεσιν εἰς τὴν ἀνάστασιν· ἤδει γὰρ τοῦτον εἶναι τὸν Κύριον τὸν ἀναστητόμενον· ἀμείως καὶ οἱ δαίμονες· ἐπεὶ καὶ Σολομώντα ὑπόπτευσαν εἶναι τὸν Κύριον· ἔγνωσαν δὲ μὴ εἶναι, ἀμαρτόντας αὐτοῦ. Νύξ νυκτὶ. Πάντες οἱ δαίμονες ἔγνωσαν ὅτι Κύριος ἦν ὁ ἀναστὰς μετὰ τὸ πάθος. Ita lego, hoc est: « *Et nox nocti indicat scientiam.* Diabolus sciebat, Dominum venturum: an vero is esset, ignorabat: propterea et tentavit eum, ut cognosceret utrum esset potens. Si, inquit. *Et recessit ab illo usque ad tempus,* id est, distulit inventionem in resurrectionem. Noverat enim eum esse Dominum, qui resurrecturus esset. Similiter et demones: quandoquidem et suspicati sunt quod Salomon esset Dominus: non esse autem agnoverunt, quando peccavit. *Nox nocti.* Omnes Dæmones cognoverunt Dominum esse, qui post passionem resurrexit.» Corrige epistolam Acacii CP. ad Petrum Antiochenum Fullonem dictum, in *Conciliis* tom. II, part. 1, et in Zonaræ editione: Κρύψας γὰρ τὸ ἀγκίστρον τῆς αὐτοῦ θεότητος, ἔνδον τῆς ψυχῆς τοῦ ἁγίου αὐτοῦ σώματος, οὕτως τῷ φόβῳ συνεκρίθη. Ac rescribe συνεκρύθη, ex antiqua interpretatione; « Abscondens enim hamum suæ deitatis, intus animam sancti sui corporis, sic inferno occultatus est.» Cor. — Πολλὰ γὰρ σε λανθάνει. Vid. Prolegomen. c. 12. USSER.

(12) Μεμνηστευμένης, παιδὸς προδρόμου κηρυκεία. Cod. Nydpruce. πεπιστευμένη παιδὸς προδρόμου κηρυκείᾳ. Vetus interpres μεμνηστευμένης legit; sed ad sequentem, non præcedentem, sententiam vocem illam referens, παιδὸς προδρόμου mentione prætermissa, « desponsatæ puellæ prædicationem »

VIII. Nam multa te latent: Mariæ virginitas, admirabilis partus, quis sit ille qui in corpore est; stella quæ duxit eos magos, qui in Oriente erant, quique dona obtulerunt, archangeli salutatio Virgini facta; Virginis viro desponsatæ mirabilis conceptus; præcursoris pueri præconium super filio Virginis, illiusque intra maternum uterum, ob id quod prævidebat, exsultatio; angelorum hymni propter natum puerum; pastoribus facta bona nuntiatio; Herodis timor ne regnum sibi eriperetur, mandatum de necandis infantibus; in Ægyptum commigratio, et inde in ista loca reversio; fasciæ pueriles; humana descriptio, lactatus; patris nomen in eo qui non genuerat; præsepe, quod locus non esset; nullus humanus apparatus, incrementi accessio, humana verba, fames, sitis, itineris confectio, lassitudo, sacrificiorum oblatio; deinde etiam circumcisio, baptismus, vox Dei super baptizato, quis esset, et unde profectus, testificatio Spiritus et Patris desuper facta; vox Joannis prophete significans passionem appellatione Agni; diversorum signorum operationes, curationes variæ; inrepatio Dominica, imperans mariæ ac ventis;

tantum hic exhibuit. *Ibid.*

(13) Ἐπὶ τῷ ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ ἐν κοιλίᾳ σκίρτησις ἐκ τοῦ προθεωρουμένου. Vet. Latin. « et Virginis in utero gestientis » (eam vero vocem ex mss. reposuimus) « infantis prævisio. » *Ibid.*

(14) Ἀγγέλων ὕμνοι ἐπὶ τῷ τεχθέντι, ποιμένων εὐαγγελία. Vet. Latin. « Angelorum hymnus gloriam agentium, et pastorum annuntiatio, » Ita ms. Magdalen. ; pro quibus, in aliis libris legitur: « Angelorum hymno gloriæ ad gentium pastores annuntiatio. » *Ibid.*

(15) Νηπιοκτόνων πρόσταγμα. Edidit Georgius Remus Heidelbergæ homiliam ignoti sibi auctoris εἰς τὴν νηπιοκτονίαν. Πάλιν ὁ τάλας, etc. In qua Herodes παιδοκτόνος appellatur, et usurpatur nomen παιδοκτονίας, insuperque jocularè erratum apparet, ἀπὸ δικτοῦς γὰρ ἦν τὸ πρόσταγμα τοῦ δευλαίου καὶ παρανόμου Ἡρώδου. Interpreti: « Nam edictum tyranni meticulosi et tamen crudelis erat instar rellis, » quasi esset δίκτοος. Sed legendum ἀπὸ δικτοῦς, « a bimatu, » ex Matth. II, 16. Eam porro homiliam esse Joannis monachi et presbyteri Eubææ me docuit Leo Allatius, vir de Græcis litteris optime meritis. Ita enim in Catalogo operum quos misit ad Joannem Aubertum lego, apud Phil. Labbeum ad calcem *Conspectus* novæ editionis Joannis Damasceni; Ἰωάννου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου Εὐβόας λόγος εἰς τὰ νήπια τὰ ὑπὸ Ἡρώδου ἀνακρεθέντα. Principium: Πάλιν ὁ πάλας ἐγὼ τὸν νοῦν ἐπὶ τὴν Βηθλεὲμ ἐκπατράσαι (pro ἐκπετάσαι) βούλομαι. Et Diatriba de Symeonum scriptis, p. 103, l. 9: Πάλιν ὁ τάλας ἐγὼ τὸν νοῦν ἐπὶ τὴν Βηθλεὲμ ἐκπατράσαι βούλομαι. Joannis monachi et presbyteri Eubææ λόγος, εἰς τὰ ἅγια νήπια, τὰ ἐν Βηθλεὲμ ἀνακρεθέντα, καὶ εἰς τὴν Πυχίλ. Cor. — Νηπιοκτόνων πρόσταγμα. Νηπιοκτόνον substituit Morelius. Vet. Latin. « præceptio ad parvulorum necem » USSER.

(16) Διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον. Ἐν τῷ καταλόγῳ, ex Luc. II, 7, forte supplendum adnotavit hic Patricius Junius. *Ibid.*

(17) Ἐπειτα Ita Cod. Nydpruce., non ἐπειδὴ, ut in Augustano et Florentino. *Ibid.*

(18) Πατρός. Codd. Florentino. et vet. Latin. Θεοῦ, « Dei. » *Ibid.*

maligni spiritus fugati, tu ipse tortus, et potestate ejus qui apparebat flagellatus, non habens quid faceres.

IX. Hæc videns, vertigine æstuas. Et virginem esse quæ pareret, ignorabas; at obstupesciebant te angelorum hymni, magorum adoratio, stellæ exortus. Ad ignorantiam tu reverteris, ob vilia; exigua enim quædam tibi videntur fasciæ, æramnæ, circumcisio, lactatus; hæc Deo indigna tibi visa sunt. Rursus videbas hominem quadraginta dies et noctes perdurare jejunum, sine humano alimento, angelos ministrantes, quos et horrebas; cum primum vidisses eum, ut communem hominem, baptizatum, causamque ignorares. Post jejunium vero, esurientem, sumpta denuo audacia tentabas, tanquam communem hominem, nesciens quis esset. Dicebas enim: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant* ⁸¹. Illud quippe. *Si Filius es, ignorantiam est.* Nam si revera agnovisses, scivisses ex æquo posse rerum conditorem, et facere quod non est, et mutare quod est. Ac ventris ingluvie tentas eum, qui omnes nutrit cibi indigos. Et tentas *Dominum gloriæ* ⁸², oblitus ex animi malevolentia, quod *non in solo pane vivit homo, sed in omni verba quod procedit de ore Dei* ⁸³. ⁸⁴ Si enim agnovisses Dei Filium esse, scivisses quod is qui quadraginta diebus et totidem noctibus ne corpus corruptibile egeret fecerat, etiam perpetuo idem facere poterat. Cum igitur esurit? ut ostendat, a se revera corpus assumptum fuisse iisdem obnoxiis perpeccionibus, quibus homines. Per primum quidem, ostendit se Deum esse; per secundum vero, etiam hominem.

X. Tu itaque qui excidisti de altissima gloria, sicut fulgur ⁸⁵, audes Domino dicere: *Mitte te hinc deorsum* ⁸⁶; cui ea quæ sunt, reputantur quasi non sint ⁸⁷; et ad vanam gloriam provocare alienum ab omni ostentatione? Præterea simulas te Scripturam de eo legere: *Quia angelis suis mandavit de te;*

⁸⁰ al. καὶ ἐκ. ⁸¹ al. ὑμνωδίαι. ⁸² f. vacat præpositio κατὰ. ⁸³ al. πεινῶντι. ⁸⁴ Matth. iv, 3. ⁸⁵ I Cor. ii, 8; I. Const. ap. viii, 7. ⁸⁶ Matth. iv, 1. ⁸⁷ Citat Anastasius presbyter eclog. 14, γράσεων τῶν δογματιζῶν. ⁸⁸ Anast. τὸ φθαρτὸν σῶμα. ⁸⁹ Luc. x, 18; Const. ap. viii, 7. ⁹⁰ Matth. iv, 6. ⁹¹ Rom. iv, 17.

(19) Ήκ. Καὶ ἐκ, legit Cod. Nydprucc. Similiter et vetus interpres: « et de, » licet illud, « de, » in editis desideretur. USSER.

(20) Ὑμνολογία. Cod. Florentin. ὑμνωδία. IBID.

(21) Ἄγευστον. In Cod. Augustano perperam, ἀγεύστον. Vel. Latin. « ingestibilem existentem; » pro quo Faber, « ingestato » substituit. IBID.

(22) Πεινῶντι. Πεινῶντι, in Augustano, Florentino et Nydprucciano codice legitur. IBID.

(23) Εἰ γὰρ ὄντως. Vid. Prolegomen. IBID.

(24) εἰ γὰρ, etc. Citantur hæc ut Anastasii presbyteri apud Halloixium et Usserium: desumpta, ut videtur, ex illo optimæ notæ libro ms. qui ornatissimam bibliothecam Claromontanam exornat, de quo multa Philippus Labbens in conspectu novæ editionis S. Damasceni, quemque evolvendum perhumaniter mihi dedit Gabriel Cossartius theologus Societatis Jesu, laudibus ingenii, eruditionis, eloquentiæ præcellens. Cor. — Εἰ γὰρ ἐγίνωσκας. Citantur ista ab Anastasio presbytero: qui Εἰ γὰρ

βλούμενον, ἐκ ⁸⁰ (19) τῆς τοῦ φαινομένου δυνάμεως αἰκίζόμενον, οὐκ ἔχοντα ὅτι ποιήσης.

IX. Ταῦθ' ὄρων, ἰλιγγίαις. Καὶ ὅτι παρθένος ἡ τεκοῦσα, ἡ γυνὴ; ἀλλ' ἐξέπληττέ σε ἡ τῶν ἀγγέλων ὑμνολογία ⁸¹ (20), ἡ τῶν μάγων προσκύνησις, ἡ τοῦ ἀστέρος ἐπιτολή. Εἰς ἀγνοίαν σὺ πολυδρομαίς, διὰ τὸ ἀτελεῖ μικρὰ γὰρ σοι δοκεῖ σπέρματα, πάθη, περιτομή, γαλακτοτροφία ἀνέζητά σοι ταῦτα ⁸² κατὰ Θεοῦ κατακλύετο. Πάλιν εἶδες ἄνθρωπον, τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας ἄγευστον (21) μέναντα τροφῆς ἀνθρωπίνης, ἀγγέλους διακονοῦντας, αὐς καὶ ἔφριπτες, ἰδὼν πρῶτον, ὡς κοινὸν ἄνθρωπον, βαπτίζόμενον, καὶ τὴν αἰτίαν ἀγνοῶν. Μετὰ δὲ τὴν νηστείαν πεινῶντα ⁸³ (22) κατεθάρσεις πάλιν, καὶ ἐπείραζες ὡς κοινὸν ἄνθρωπον, ἀγνοῶν ὅστις εἴη. "Ἐλεγες γάρ" Εἰ γιός εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γίνωνται. Τὸ γὰρ, Εἰ γιός εἶ, ἀγνοίας ἐστίν. Εἰ γὰρ ὄντως (23) ἐγίνωσκας, ἠπίστω ὅτι δημιουργῶ καὶ τὸ μὴ ὂν ποιῆσαι, καὶ τὸ ὂν μεταβαλεῖν, ἐπ' ἴσης δυνατόν. Καὶ διὰ γαστρὸς πειράζεις τὸν τρέφοντα πάντας τοὺς τροφῆς δεομένους; καὶ πειράζεις τὸν τῆς δόξης Κύριον, ἐπιλαθόμενος ἐκ κακονοίας, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνων ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ. Εἰ γὰρ (24) ἐγίνωσκας ὅτι γιός Θεοῦ ἦν, ἐγίνωσκας ὅτι ὁ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις καὶ ἰσχυρίμοις νοξίν (25) ἀνεύδεις (26) ποιήσας τὸ σῶμα ⁸⁸ (27), καὶ εἰς τὸ διηγετικὸν ἐδύνατο τοῦτο ποιῆσαι. Διὰ τί οὖν πεινᾷ; ἵνα δείξῃ, ὅτι κατ' ἀλήθειαν (28) ἀνέλαβε σῶμα ὁμοιωθῆς ἡθθρώποις. Διὰ μὲν τοῦ πρώτου (29), εἶδε ξεν ὅτι Θεός; διὰ δὲ τοῦ δευτέρου, ὅτι καὶ ἄνθρωπος.

X. Σὺ οὖν ὁ ἐκπεσὼν ἐκ τῆς (30) ὑψηλοτάτης δόξης, ὡς ἀστραπή, τολμᾷς λέγειν τῷ Κυρίῳ· Βάλλε σεκυτὸν ἐντεῦθεν κάτω· ᾧ τὰ ἐνόητα λελόγισται ὡς μὴ ὄντα (31) καὶ εἰς κενοδοξίαν προκαλέσαι τὸν οὐκ ἐπιδεικτιῶντα; Καὶ προσποιῆ τὴν Γραφὴν ἀναγνώσκων περὶ αὐτοῦ· "Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ

D ἦδεις hic legit. USSER.

(25) Καὶ ἰσχυρίμοις νοξίν. Vet. Latin. « et quadraginta noctibus. » Desunt vero ista in Anastasio. IBID.

(26) Ἄνεύδεις. Vel. Latin. « inindigens, » pro quo a Jacobo Fabro est substitutum « nullo egens. » IBID.

(27) Ποιήσας τὸ σῶμα. Anastas. ποιήσας τὸ φθαρτὸν σῶμα, et vel. Latin. « faciens (Fab., reddens.) corruptibile corpus. » IBID.

(28) Κατ' ἀλήθειαν. Anastas. ἀληθῶς, et vel. Latin. « vere. » IBID.

(29) Διὰ μὲν τοῦ πρώτου. Anastas. διὰ μὲν γὰρ τοῦ πρ. Vet. Latin. « Propterea in primo, » ut habet codex Petavianus; vel, « et primo » ut alii. IBID.

(30) Ὁ ἐκπεσὼν ἐκ τῆς. Vide Prolegomen. IBID.

(31) Ἦ τὰ ἐνόητα λελόγισται ὡς μὴ ὄντα. Confer. Rom. iv, 17 et I Corinth. i. 28. IBID.

ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀρούσῃ σε, τρῶ μὴ προσκόψαι πρὸς λίθον τὸν πόδα σοῦ; Καὶ τὰ λοιπὰ προσποιῆ ἄγνοεῖν, κλέπτων ἃ περὶ σοῦ (32) καὶ τῶν σῶν προπόλων (33) πρῆφῆτευσεν. Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα.

XI. Εἰ τοίνυν σὺ πάτημα τῶν ποδῶν τοῦ Κυρίου, πῶς πειράζεις τὸν ἀπειραστόν, ἐπιλαθόμενος τοῦ νομοθέτου παρακαλουμένου, ὅτι· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου; Ἀλλὰ καὶ τολμᾷς, ἐναγέστατε, τὰ τοῦ Θεοῦ ἔργα ἀικειοῦσθαι, καὶ σοὶ παραδεδοῦσθαι λέγειν (34) τὴν τούτων ἀρχήν· καὶ τὴν σὴν πτωχῶν προτείνεις τῷ Κυρίῳ (35), καὶ διδόναι τὰ αὐτοῦ αὐτῷ ἐπαγγέλλῃ, ἐν πτωχῶν ἐπὶ τῆς γῆς προσκυνήσῃ σοι. Καὶ πῶς οὐκ ἔφριξας τοιαύτην φωνὴν κατὰ τοῦ Δεσπότου (36) προτείνου, ὃ πάντων πονηρῶν πνευμάτων πονηρότερον ἐκ κακονοίας (37) πνέουμα; Διὰ γαστρὸς ἠτιήθης, καὶ διὰ κακοδοξίας ἠτιμάσθης· διὰ φιλοχρηματίας καὶ φιλαρχίας εἰς ἀσίβειαν ἐφέλκῃ (38)· Σὺ ὁ Βελίαρ ⁹² (39), ὁ δράκων,

⁹² Matth. iv, 6. ⁹³ Psal. xc, 13. ⁹⁴ Deut. vi, 16.

(32) Κλέπτων ἃ περὶ σοῦ. Pronomen ἃ, in Augustano codice desideratum, ex Nydrucciano restitimus: quod et a vetere Latino interprete est agnitum, ita locum reddente: « furans, » (auferens substituit Faber) « ea quæ de te. » Sensus enim est (ut in libro II *Observat. sacr.*, cap. 7, notavit Billius): « diabolus Christo quidem hos Davidis versus callide proferre: *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in manibus suis*; quæ autem sequuntur, dissimulare se scire; versule, nimirum, reticentem quæ deinde de eo propheta vaticinabatur: *Super aspidem et basiliscum ambulabis.* » Morelius vero (et eum secutus Vairlenius) loco pronominis ἃ, negativum οὐ supponens (quod etiam in ms. Florentino nos invenimus) participium κλέπτων ad præcedentem sententiam retulit, et sequentem interrogative hunc in modum reddidit: « Nonne de te ac tuis ministris prophetavit? » Usser.

(33) Προπόλων. Vet. Latin. « ministris, » unde Græcam vocem restituit hic Morelius; pro qua, et in Augustano et in Nydrucciano codice, legebatur, πρὸ πολλῶν, *dudum*; in Florentino προπολῶν, conjunctim. *Ibid.*

(34) Λέγειν. Vox hæc ex codice Nydrucciano reposita hic est, ex vetere Latino interprete. *Ibid.*

(35) Προτείνεις τῷ Κυρίῳ. Vet. Latin. « extendis contra Dominum; » vel, ut Faber edidit, « ostendis contra Dominum Deum tuum, » *Ibid.*

(36) Δεσπότου. Cod. Florent. Κυρίου. *Ibid.*

(37) Ἐκ κακονοίας. Vet. Latin. « pro malitia, » vel, « pro tua malitia, » ut alii libri habent. Vid. *Prelegomen.* *Ibid.*

(38) Ἐφέλκῃ. Cod. Nydrucc. ἀφέλκῃ. Vet. Latin. « deductus es, » quod tamen active exponendum censet Jacobus Billius (*Observat. sacr.* lib. II, cap. ult.) « pertrahis, » vel, « allicere conaris. » In hoc enim (inquit) sensu Græci semper ἐφέλκεσθαι dicunt, non ἐφέλκειν: quemadmodum in superiore ad Mariam Castabalitam Epistola: Ἐκείναι τοὺς παριόντας τῷ εἶδει ἐφέλκονται. Et licet ἀφέλκῃ Jacobus Brunnerus hic legerit, active tamen illud et ipse interpretatus est; totum hunc locum ista explicans paraphrasi: « Ventris libidine vincere Dominum non potuisti: honoris cupiditate aggressus cum dedecore recessisti; nunc habendi amore, imperandique aviditate, eundem pertrahere ad impietatem non desistit. » *Ibid.*

(39) Βελίαρ. Interpres, « incensor. » Nihil enim necesse est mutare. Cum Bel seu Belus de sole ac

et in manibus tollent te, ut non offendas ad lapidem pedem tuum ⁹³? Ac cætera fingis te ignorare, surlim ea subtrahens, quæ de te tuisque ministris prophetavit: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem* ⁹⁴.

XI. Si itaque tu es conculcatio pedum Domini, quomodo tentas eum qui tentari non potest, oblitus legislatoris præcipientis: *Non tentabis Dominum Deum tuum* ⁹⁵? Sed etiam audes, scelestissime, Dei opera tibi vindicare, tibi que *traditum* ⁹⁶ horum dominium dicere: et lapsum tuum proponis Domino; quæque ipsius sunt, hæc ipsi te daturum promittis, si *cadens in terram autoraverit te* ⁹⁶. Et quomodo non horruisti ejusmodi vocem adversus Dominum emittere, omnium malorum spirituum spiritus pessime ob malignitatem? Per ingluviem victus es, per vanam gloriam dedecore affectus; per avaritiam et ambitionem pertrahis ad impietatem. Tu. Beliar, draco, desertor, serpens tortuose,

⁹⁵ Luc. iv, 6. ⁹⁶ Matth. iv, 9. ⁹⁷ ms. Βελίας.

igne soleat exponi, facillimumque sit eo Hebraicam originationem adducere. Quas inter interpretationes, has quoque invenit in cod. Regio 772: Βελίαρ· ἀποστῆτης ἢ παραδῆτης, ἢ ἐκζητής, ἢ τυφλῶν (ἢ τυφλῶν) ὡς. *Cor.* — Σὺ ὁ Βελίαρ. In pseudo-Sibyllinis carminibus aliquoties nomen istud occurrit Antichristo attributum, ut in libro II: Καὶ Βελίαρ θ' ἔξει, καὶ σίματα πολλὰ ποιήσει. Et in ipso libri ut initio:

Ἐκ δὲ Σαβαστηγῶν ἔξει Βελίαρ μετόπισθεν.

Apostolus, in loco superius (in additamentis Epistolæ ad Ephesios) ex II Corinth. vi, 15, citato, ipsum diabolum Βελίαρ, ut antiquiores habent codices, vel ut alii cum editione vulgata Latina (terminatione Hebraica retenta) Βελίαλ appellat, « hoc est *absque iugo*; quod de collo suo Dei abjecerit servitutem; » ut libro II, *Comment. in Epist. ad Ephes.*, cap. 4, habet B. Hieronymus Sed Hebraicum *בְּעִיָּא* quod ille a *בְּעַיָּא* deducit alii a *בְּעַיָּא* derivare malunt: ut « filius Belial » sit homo *בְּעַיָּא* *בְּעַיָּא* ἀχρηστὸς ἀνὴρ, Hesiodo dictus, id est « nequam. » Ita enim in Philoxeni Glossario Latino Græco: *Nequam est ἀχρηστὸς, nequitia ἀχρηστότητος* in alio anonymo: *Nequior ἀχρηστὸς* et in alio: *Nequam ἀχρηστὸς, nequitia ἀχρηστότητος*, et in Græco-Latino Cyrilli Glossario, *ἀχρηστὸς nequima, ἀχρηστὸς nequissimus, et ἀχρηστὸς nequitia*, quemadmodum et apud A. Gellium, lib. II, cap. 14. et lib. XVII, cap. 6, *nequam* et *nihili sive nullius pretii*, pro iisdem accipiuntur. Hoc vero in loco pro σὺ ὁ Βελίαρ, tu « incensor, » in vetere legitur interprete: ad quam ἐτυμολογίαν, in illis libri in Sibyllinorum de conflagratione mundi versiculis, allusionem esse factam fortasse quis putaverit.

Ἀλλ' ὅταν μεγάλιο Θεοῦ πελάσωσιν ἀπειλαί, καὶ ὄναμις φλογέουσα εἰς οἶδατος εἰς γαῖαν ἔξει, καὶ Βελίαρ φλέξει, καὶ ὑπερφιάλους ἀνθρώπους πάντας, ὅσοι τούτῳ πιστὴν ἐνεποιήσαντο

*Verum quando Dei prædicta minacia magni
Advenient, terra que petet flammata potestas
Inflata, exuret Beliar, hominesque superbos
Omnes, quotquot ei fuerint per fœdera juncti*

Sed « incensor » hic legendum Thorndikius noster conjicit: « ut tangat interpretes fabulam (sive parabolam appellare placet) veterum Hebræorum, de qua in *More Nebachim*, 2, 3, et apud Abrabanaelem

qui a Deo defecisti, qui a Christo separatus es, qui a Spiritu sancto alienatus, qui e choro angelorum pulsus es, legibus Dei injurie, legitimorum hostis, qui contra primum formatos homines insurrexisti, et a Dei præcepto expulisti eos a quibus læsus non fueras; qui adversus Abelem excitasti homicidam Cainum, qui contra Jobum arma sumpsisti⁹⁹; Domino dicis: *Si cadens adoraveris?* O audaciam! o vesaniam! serve fugitive, serve flagrio, rebellas contra bonum dominum? Tanto domino, Deo omnium intelligibilium et sensibilium dicis: *Si cadens adoraveris me?*

XII. Dominus vero longanimis est, nec in nihilum redigit talia ex inscitia audentem, sed placide respondet: *Vade, Satana.* Non ait: *Vade post me;* nec enim fieri potest, ut convertatur; sed: *Vade, Satana*¹, in ea quæ elegisti, vade in ea ad quæ per malevolentiam provocatus es. Ego enim qui sim, et a quo missus sim cognosco, et quem adorare oporteat scio. *Dominum enim Deum tuum adorabis, et illi soli servabis*² Novi unum; scio solum, cujus tu desertor factus es. Non sum Deo adversus. Confiteor excellentiam; cognovi generationis meæ auctorem, Patrem.

XIII. Hæc, fratres, ex affectu quem habeo erga vos, coactus sum scribere; ad Dei gloriam vos

⁹⁹ al. ἡλίως et ἡ ἀπατήσας. ⁹⁹ I. Interpol. ad Smyrn. 7. ¹ Matth. iv, 10. ² Matth. iv, 10; Deut. vi, 13.

in *Genesis*, de Sannacle serpentem inequitante, quo alludere videtur Methodius in *Origenem*, apud Epiphanium: Ὡ ἐπιβάντων ὁ πονηρὸς καὶ ἐποχούμενος, πολλάκις κατ' ἡμῶν ἐγκαλεῖται. Eodem respicit et alicubi homiliarum in *Legem* Origenes. Ita ille. USSER.

(40) Ὁ δράκων, ὁ ἀποστάτης. Sic et idem supra, in assumptis Epistolæ ad Philadelphenos τὸν δράκοντα τὸν ἀποστάτην nominat, ex Job xxvi, 13, ut et Joannes in Apocalyps. xii, 9, et xx, τὸν δὲ ἀκόντα, τὸν ὄφιν, τὸν ἀρχαῖον ὃς ἐστὶ διάβολος καὶ Σατανᾶς. Videtur autem hic additum ut interpretamentum illius quod proxime præcesserat, ὃ ὁ Βελίαρ. Ita enim Hesychius: Βελίαρ, δράκων. Theophylactus, in II Corinth. vi: Βελίαρ σημαίνει τὸν ἀποστάτην. OEcumenius: Βελίαρ τῆ Ἑβραίων φωνῆ τὸν ἀποστάτην δηλοῦν, quod uterque ex Chrysostomi in eam Epistolam homilia 13 hausit. Sic et Hieronymus in Nahum cap. iii: « Nequaquam ultra pertransibit per te prævaricator et ἀποστάτης hoc enim interpretatur » ἡ ἀποστασία. Id enim « Aquila apostatam transtulit, » ut in commentariis ad cap. iv Epistolæ ad Ephesios notavit idem. Indequæ virum Belial, Proverb. xvi, 27, virum ἀποστασίας sive « rebellionis » Aquila reddidit; et ubi in LXX editione, III Reg. xxi, 13: Υἱοὶ παρανομῶν pro « filiis Belial » leguntur; in vulgatis nostris libris, ἄνδρες τῆς ἀποστασίας positi reperiuntur. Ibi.

(41) Ὁ σκολιὸς ὄφιν. Ex Isai. xxvii, 1: Ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν σκολιόν, unde et Gregorii Nazianzeni illud (in orat. 10) de Juliano Apostata: Κατὰ τὸν σκολιὸν ὄφιν, ὃς τὴν ἐκείνου κατέσχε ψυχὴν. « instar flexuosi illis serpentis, qui ipsius animam obsidebat. » Ibi.

(42) Ὁ τοῦ Θεοῦ ἀποστάς, ὁ τοῦ Χριστοῦ χωρισθεὶς. Desiderantur ista in apographo nostro Florentino. Ibi.

(43) Τῆς ἐντολῆς ἐξώσας. Vet. Latin. « a man-

ἄποστατης (40), ὁ σκολιὸς ὄφιν (41), ὁ τοῦ Θεοῦ ἀποστάς, ὁ τοῦ Χριστοῦ χωρισθεὶς (42), ὁ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀλλοτριωθείς, ὁ τοῦ γοῦρου τῶν ἀγγέλων ἐξώσθεϊς, ὁ τῶν νόμων τοῦ Θεοῦ ὑβριστής, ὁ τῶν νομίμων ἐχθρὸς, ὁ τοῖς πρωτοπλάστοις ἐπαναστᾶς καὶ τῆς ἐντολῆς ἐξώσας (43) τοὺς οὐδὲν ἀδικήσαντάς σε⁹⁶, ὁ τῷ Ἀβελ ἐπαναστήσας τὸν ἀνθρωποκτόνον Κάιν, ὁ τῷ Ἰωὺ ἐπιστρατεύσας, λέγεις τῷ Κυρίῳ Ἐάν περὶν προσκυνήσης μοι; Ὡ τῆς τόλμης, Ὡ τῆς παρακλήσεως! δοῦλος δραπέτης, δοῦλος μαστιγῆς, ἀφρηῖς τοῦ καλοῦ δεσπότη; Δεσπότη τηλικούτω, Θεῷ πάντων τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν λέγεις Ἐάν περὶν προσκυνήσης μοι.

XII. Ὁ δὲ Κύριος μακροθυμεῖ, καὶ οὐκ εἰς τὸ μὴ ὄν ἀναιρεῖ (44) τὸν ἀπὸ ἀγνοίας τοιαῦτα θρασυμένον, ἀλλὰ πρῶτος (45) ἀποκρίνεται Ἵπαγε, Σατανᾶ. Οὐκ εἶπεν Ἵπαγε ἀπίσω μου; οὐ γὰρ ὑποστρέψαι σίός τε ἀλλά. Ἵπαγε, Σατανᾶ, ἐν οἷς ἐπαλέξω (46), Ὑπαγε ἐν οἷς ἠρεθίσθης (47) ἐκ κακότητος. Ἐγὼ γὰρ ὅστις εἰμὶ γινώσκω, καὶ ὑπὸ τίνος ἀπέστλματι, καὶ ὄν χρὴ προσκυνεῖν ἐπίσταμαι. Κύριον γὰρ τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Οἶδα τὸν ἕνα, ἐπίσταμαι τὸν μόνον (48), οὐ σὺ ἀποστάτης γέγονας. Οὐκ εἰμὶ ἀντίθεος (49). Ὁμολογῶ τὴν ὑπεροχὴν ἐπίσταμαι τὸν τῆς ἐμῆς γεννήσεως αἴτιον, τὸν Πατέρα (50).

XIII. Ταῦτα, ἀδελφοὶ ἀπὸ διαθέσεως, τῆς πρὸς ὑμᾶς, ἠναγκάσθη ἐπιστεῖλαι, εἰς ὄψαν Θεοῦ παραινῶν,

⁹⁶ al. ἡλίως et ἡ ἀπατήσας. ⁹⁹ I. Interpol. ad Smyrn. 7. ¹ Matth. iv, 10. ² Matth. iv, 10; Deut. vi, 13.

dato Dei eos avertisti. « Pro ἐξώσας, in Augustano et Florentino codice habetur ἡλίως, in Nydruciano ἡ ἀπατήσας; sed emendavisse se dicit Morelius, « ex collatione loci alterius, ubi hæc prope modum verba repetuntur. » Locus ille habetur in additamentis Epistolæ ad Smyrναeos, τοῦ τὸν Ἀδάμ διὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἐντολῆς ἐξώσαντος, τοῦ τὸν Ἀβελ διὰ τοῦ Κάιν ἀποκτείναντος, τοῦ τῷ Ἰωὺ ἐπιστρατεύσαντος. « Qui Adam a Dei mandato avertit per feminam, Abel per Cain occidit, adversus Job arma sumpsit. » Ibi.

(44) Καὶ οὐκ εἰς τὸ μὴ ὄν ἀναιρεῖ. Vet. Latin. « non in præsentī interficit, » vel, ut Faber edidit, « qui non in præsentī et illico interficit. » Ibi.

(45) Πρῶτος. Ita eod. Nydruce. et Florentin similiterque vet. Latin. « mansuetē. » Augustan. πρῶτος Ibi.

(46) Ἐν οἷς ἐπαλέξω. Vet. Latin. « in ea qua tibi elegisti, » nam « loca, » quæ addit Faber in mss. non invenio. Ibi.

(47) Ἐν οἷς ἠρεθίσθης. Florentin. ἐν οἷς ἠρεθίσθης. Vet. Latin. « in (ea addit Faber) quibus provocatus es. » Vairlenius sine causa legendum putat, ἠρεθίσθης (nam in Pacæi codice, ἠρεθίσθης, forte legisse, inepte notavit hic Mæstræus) id est « elegisti, sectatus es sive amplexus es. » Ibi.

(48) Οἶδα τὸν ἕνα, ἐπίσταμαι τὸν μόνον. Vet. Latin. « Scio enim et novi unum solum, non denego servire. » Vide Prolegomen. cap. 12. Ibi.

(49) Οὐκ εἰμὶ ἀντίθεος. Vet. Latin. : « Non enim sum antitheus; » deinde explicationis gratia additur, « hoc est (vel, id est) contrarius Deo. » Vetus Glossarium ineditum: Ἀντίθεος, ὁ τῷ Θεῷ ἀντιπράττων, ἢ ἐχθρὸς, ἢ ἰσόθεος. Ibi.

(50) Ἐπίσταμαι τὸν τῆς ἐμῆς γεννήσεως αἴτιον, τὸν Πατέρα. Vetus interpres Latinus longe plura hic habet: « Et non recuso adorare eum, quem novi nativitatē meæ auctorem et Dominum, atque

οὐχ ὡς ὢν τί (51), ἀλλ' ὡς ἀδελφός. Ἰποτάσσεσθε τῷ ἐπισκόπῳ, τοῖς πρεσβυτέροις, τοῖς διακόνοις. Ἀγαπάτε ἀλλήλους ἐν Κυρίῳ, ὡς Θεοῦ ἀγάλματα. Ὁρᾶτε, οἱ ἄνδρες, ὡς ἴδια μέλη τὰς γυναῖκας στέργετε (52). Αἱ γυναῖκες, ὡς ἐν οὖται τῇ συναφείᾳ⁵ (53), στέργετε τοὺς ἐαυτῶν ἄνδρας. Εἴ τις ἀγνεύει (54), ἢ ἐγκρατεύεται, μὴ ἐπαίρεισθω, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθόν. Τὰς ἑορτὰς μὴ ἀτιμάζετε (55). Τὴν τεσσαρακοστὴν μὴ ἐξουθενεῖτε (56), μίμησιν γὰρ περιέχει τῆς τοῦ Κυρίου πολιτείας. Μετὰ⁶ τὴν τοῦ Πάθους ἑβδομάδα (57), μὴ παρορᾶτε τετράδα καὶ παρασκευὴν, νηστεύοντες, πένησιν ἐπιχορηγούντες τὴν περισσεύον. Εἴ τις Κυριακὴν ἢ Σάββατον νηστεύει (58), πλὴν ἑνὸς Σαββάτου⁷ τοῦ Πάσχα (59), οὗτος Χριστοκτόνος ἐστίν (60).

³ deest in ms. ⁴ Ephes. v ; *Const. ap.* vi, 29. ⁵ ms. τῆς συναφείας. ⁶ al. καί. ⁷ ms. μόνου. ⁸ l. *Const. ap.* v, 13 ; *Can. ap.* 61. ⁹ l. *Const. ap.* v, 13, 20 et vii, 23. ¹⁰ l. *Const. ap.* v, 13, 15, 18, 19, 20 et vii, 23 et *Can. ap.* 56. ¹¹ l. *Const. ap.* ii, 61 et vi, 5, 25 et vii, 38.

meæ perseverantiæ custodem. Ego enim, inquit, vivo propter Patrem. » USSER.

(51) Οὐχ ὡς ὢν τί. Florentin. οὐχ ὢν τί. Vet. Latin. « non quasi extraneus. » *IBID.*

(52) Ὁρᾶτε, οἱ ἄνδρες, ὡς ἴδια μέλη τὰς γυναῖκας στέργετε. Vet. Latin., « Videte ergo, viri ; diligite (ut diligatis, Faber edidit) uxores vestras, sicut propria membra. » Quoad sententiam, habetur præceptum hoc apud B. Paulum, Ephes. v, 28 : Ὁφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἐαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα, et quoad ipsa verba fere, in *Constitution. apostol.* lib. vi, cap. 23 : Οἱ ἄνδρες, στέργετε τὰς ἐαυτῶν γυναῖκας ὡς ἴδια μέλη. *IBID.*

(53) Ὡς ἐν οὖται τῇ συναφείᾳ. Florentin. ὡς ἐν οὖσαι τῆς συναφείας. Vet. Latin. « sicut unitatis tactu. » Vid. not. in *Epist. ad Philadelph.* *IBID.*

(54) Εἴ τις ἀγνεύει. Usque ad finem capituli, profertur a Nicone serm. 57, τοῦ Πανδέκτου, cod. Reg. 2423, 2424. Ubi habetur τὸν μισθόν αὐτοῦ, quomodo legebat antiquus interpretes ; et τοῦ Πάσχα deest, sicut in codice Joliano aliisque. *COT.*

(55) Τὰς ἑορτὰς μὴ ἀτιμάζετε. Vid. Prolegomen. cap. 13. USSER.

(56) Τὴν τεσσαρακοστὴν μὴ ἐξουθενεῖτε. Vid. *IBID.*

(57) Μετὰ τὴν τοῦ Πάθους ἑβδομάδα. Aut indiligenter versatus est in imitandis apostolicis Constitutionibus, aut scribi debet etiam ex interprete, καὶ τὴν τοῦ Πάθους ἑβδομάδα μὴ παρορᾶτε τετράδα καὶ παρασκευὴν νηστεύετε, πένησιν ἐπιχορηγούντες τὴν περισσεύον, nisi malis cum laudato ms. 2423, τετράδα καὶ παρασκευὴν νηστεύοντες, πένησιν ἐπιχορηγεῖτε τὴν περισσεύον. *COT.* — Μετὰ τὴν τοῦ Πάθους ἑβδομάδα μὴ παρορᾶτε, τετράδα καὶ παρασκευὴν νηστεύοντες Id ita Vairlenius et Mastræus interpretantur : « Post passionis Dominicæ hebdomadam jejunaire quartis et sextis ne negligatis, » et post eos Halloixius in *Vitæ Ignatii* cap. 22 : « Post Passionis hebdomadam diei quartæ et sextæ jejunia nolite despiciere. » Atqui post Passionis Dominicæ hebdomadam, per septem continuas septimanas, quartæ et sextæ feriæ jejunium in veteri Ecclesia intermitti fuisse solitum, ex iis quæ in 8 Prolegomenon capite sunt dicta, satis liquet. Vedelius (exercit. 10 in hanc Epistolam, cap. 4) duplicem ab interpretibus istis errorem commissum esse asserit. Unum, quod τὸ μετὰ ab illis cum sequentibus male fuerit conjunctum : cum hic more Græco absolute ponatur, et ad antecedentia referatur, ut sensus sit : « Postea, » id est « post Quadragesimam, ne negligite hebdomadam Passionis. » Alterum, quod cum verbis τετράδος, etc., determinetur modus quo celebranda sit Sancta, quam vocant, hebdomas ; nimirum, per quarti diei et parasceves jejunium istius

A cohortans, non quasi aliquid sim, sed tanquam frater. Subjecti este episcopo, presbyteris, diaconis⁴. Diligite vos mutuo in Domino, ut Dei simulacra. Videte, viri ; uxores vestras velut propria membra amate. Item, mulieres, diligite vestros viros, utpote quæ unum estis conjunctione. Si quis caste vel continenter vivit, non extollatur, ne perdat mercedem. Festos dies ne debonestetis⁸. Quadragesimam ne spernatis : continet enim imitationem conversationis Dominicæ⁹. Post Passionis hebdomadam, ne quartam et sextam feriam negligatis ; sed jejunate, reliquias pauperibus elargientes¹⁰. Si quis Dominicam aut Sabbatum jejunarit, uno excepto Sabbato Paschæ, hic Christi infector est¹¹.

³ deest in ms. ⁴ Ephes. v ; *Const. ap.* vi, 29. ⁵ ms. τῆς συναφείας. ⁶ al. καί. ⁷ ms. μόνου. ⁸ l. *Const. ap.* v, 13 ; *Can. ap.* 61. ⁹ l. *Const. ap.* v, 13, 20 et vii, 23. ¹⁰ l. *Const. ap.* v, 13, 15, 18, 19, 20 et vii, 23 et *Can. ap.* 56. ¹¹ l. *Const. ap.* ii, 61 et vi, 5, 25 et vii, 38.

ipsius tantum hebdomadis (id quod vocem parasceves sufficienter notare, totumque textum arguere ait) illi omnes ferias quartas et sextas interpretentur. Verum ad vocem « parasceves » quod attinet : ea ab evangelista Marc. xv, 42, simpliciter exponitur προπέδωτον, et a scriptoribus ecclesiasticis non pro sanctæ tantum, sed etiam pro cujusvis hebdomadis feria sexta indifferenter sumitur : ut et loca illa, quæ a doctissimo Brissonio in libro *De spectaculis* sunt citata, evincunt, et quæ a nobis ex libris *Apostolicarum constitutionum* in dicto illo 8° Prolegomenon capite sunt producta, in quo et ex Epiphanio est ostensum, veteris Ecclesiæ catholicæ, in partibus præsertim orientalibus, cum fuisse consuetudinem, ut omnibus totius anni quartis et sextis feriis (septem hebdomadibus, Paschalem Dominicam proxime insequentibus, tantum exceptis) jejunium observaretur. Itaque textu integriore veterem Ignatii interpretem usum fuisse apparet ; duo hic præcepta ita distinguentem : « Hebdomadam etiam Passionis nolite despiciere. Quarta feria et sexta » (ut nos ex Magdalensensi codice edidimus), vel (ut alii habent libri) « quarta vero et sexta feria jejunate. » Ubi, in priore, pro μετὰ legit καί, quomodo etiam in Nydrucciano codice adhuc legitur, in posteriore νηστεύετε pro νηστεύοντες invenisse videtur. Similiter Brunnerus quoque reddidit : nisi quod, festinans, « quintum » diem pro « sexto » substituerit. « Et Passionis hebdomadam ne despiciate : quarto quintoque die (qui Parasceve est) jejuniis vacate. » USSER.

(58) Εἴ τις κυριακὴν ἢ σάββατον νηστεύει. Vid. Prolegomen. cap. 13. *IBID.*

(59) Πλὴν ἑνὸς σαββάτου τοῦ Πάσχα. Cod. Florentin., πλὴν ἑνὸς μόνου. Augustan. πλὴν ἑνὸς σαββάτου. Ab utroque vero aberrat τοῦ Πάσχα, quod ex Nydrucciano, et vetere Latino interprete, restitui-mus. Paschalis autem, sive magna hebdomas, veteribus ea appellata est, quæ Dominicam Resurrectionis proxime antecessit : de cujus jejunio, in Prolegomen. cap. 8 est dictum. Huc vero referatur canon apostol. 66 : Εἴ τις κληρικὸς εὐρεθῇ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ Σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω. « Si quis clericus die Dominico, vel Sabbato, uno duntaxat excepto, jejunaire deprehensus fuerit, deponatur ; » et *Constitutionibus apostol.* libri v, cap. ult. : Πᾶν μὲν τοῦ Σάββατον, ἀνευ τοῦ ἑνὸς, καὶ πᾶσαν Κυριακὴν ἐπιτελοῦντες

[συνόδους
(60) Χριστοκτόνος ἐστίν. Hoc est Christianarum legum contemtor, instar Judæorum. Sed modum excedit Græculus : sicut vice versa Latinus ille Sabbati jejunator, adversus quem S. Augustinus scripsit epistolam 86. *COT.*

XIV. Orationes vestrae extendantur usque ad Antiochenam Ecclesiam, unde et vinculus Romani abducor. Saluto sanctum episcopum Polycarpum; saluto sanctum episcopum Vitalium, et sacrum presbyterium, conservosque meos diaconos; pro quorum animabus ego sim. Extremam iterum salutem dico episcopo et presbyteris in Domino. Si quis cum Judæis celebrat Pascha, aut symbola festi illorum recipit, particeps est eorum qui Dominum occiderunt et apostolos ejus.

XV. Salutant vos Philo et Agathopus diaconi. Saluto cœtum virginum, et ordinem viduarum; quibus utinam fruam. Saluto populum Domini, a parve usque ad magnum¹⁴. Transmisi vobis has litteras meas per Euphanium lectorem, virum a Deo honoratum, ac fidelissimum, naclus eum circa Rhegium, cum jam nave subvehendus esset. Memores estote vinculorum meorum¹⁶, ut consumer in Christo. Valête corpore, anima, spiritu, perfecta

¹² abest hæc salutatio a ms. ¹³ al. αντίψυχον. ¹⁴ ¹⁵ al. Πηγίονα f. Πηγίον. ¹⁶ Col. iv 18.

συνόδους εὐφραίνεσθαι. «Omni Sabbato, præter unum, et cunctis Dominicis diebus, conventus ecclesiasticos celebrantes, lætitia fruimini. : Quodnam vero Sabbatum illud unum fuerit, in libri vii capite 24, explicatur: «Ἐν δὲ μόνον Σάββατον ὑμῖν φυλακτέον ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ, τὸ τῆς τοῦ Κυρίου ταύτης, ὅπερ νηστεύειν προσήκειν, ἀλλ' οὐχ ἑορτάζειν.» Unum autem Sabbatum servandum vobis est in toto anno, illud nimirum sepulture Domini; in quo jejunare oportet, non festum agere;» et lib. v, 14: Οὐχ ὅτι δεῖ τὸ Σάββατον νηστεύειν, κατὰ παυσαν δημιουργίας ὑπάρχον, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνο μόνον γὰρ νηστεύειν, τοῦ Δημιουργοῦ ἐν αὐτῷ ἐστὶ ὑπὸ γῆς οὐτος. « Non quod conveniat in Sabbato jejunium servare, cum in eo cessatio conditi operis sit: sed quod in illo tantum jejunare oportet, in quo ipse Conditor subitus terram mansit.» Unde ratio intelligitur, cur Augustinus in epist. 19 ad Hieronymum, cap. 2, Sabbatico jejunio diem Paschalis vigiliæ, id est Sabbatum magnum excipiat. USSER.

(61) Ἀσπάζομαι τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον Πολύκαρπον. Non habentur ista in Nydprucciano codice. IBID.

(62) Ἀντίψυχος. Cod. Florentin, αντίψυχον. Vid. Prolegomen. cap. 5. IBID.

(63) Συντάσσομαι τῷ ἐπισκόπῳ. Vet. Latin., « dico episcopis;» vel « episcopo,» ut habent libri editi. Συντάσσομαι autem, et pro διατάσσομαι, « edico,» quandoque sumitur; et pro ἀποτάσσομαι, « valedico,» ut ostendit Billius, *Sacrar. observat.* lib. i, cap. 22, et lib. ii, cap. 7, quemodo et hoc in loco accipiendum esse putat, pro « extremam salutem dico.» Hesych.: Συντάξασθαι, ἀσπάζασθαι. IBID.

(64) Ἐῖ τις μετὰ Ἰουδαίων, etc. Lege II Esd. viii, 12; Esth. ix: *Canones apostolorum*, v, 62; Laodicenos xiv, 37, 38; Trullanum 11; Gregorii theologi epistolas 53, 54, 87, 113; Basilii 404, synodum Berytensem actione 10; concilii Chalcedonensis p. 286, et Uranium *De obitu S. Paulini Nolens* s sub finem.

Sequuntur alia adulterina: ad quæ abunde diligentiam adhibuit doctissimus Usserius. Ego in Catalogo manuscriptorum ecclesiæ S. Petri Bellouacensis ita legi: « Epistolæ duæ aut tres, B. Ignatii martyris ad B. Mariam virginem et ad S. Joannem evangelistam, quæ inventæ fuerunt Lugduni, tempore concilii Innocentii papæ IV et de Græco in

XIV. Αἱ προσευχαὶ ὑμῶν ἐκταθείησαν εἰς τὴν Ἀντιοχείας Ἐκκλησίαν, ὅθεν καὶ δέσμιος ἀπάγομαι εἰς Ῥώμην¹². Ἀσπάζομαι τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον Πολύκαρπον (61). Ἀσπάζομαι τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον Βιτάλιον, καὶ τὸ ἱερὸν πρεσβυτέριον, καὶ τοὺς συνδούλους μου τοὺς διακόνους ὡς ἐγὼ ἀντίψυχος¹³ (62) γενόμεν. Ἐτι συντάσσομαι τῷ ἐπισκόπῳ (63) καὶ τοῖς πρεσβυτέροις ἐν Κυρίῳ. Ἐῖ τις μετὰ Ἰουδαίων (64) ἐπιτελεῖ τὸ Πάσχα, ἢ τὰ σύμβολα τῆς ἑορτῆς αὐτῶν δέχεται (65), κοινωνός ἐστι (66) τῶν ἀποκτεινάντων τὸν Κύριον καὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ.

XV. Ἀσπάζονται ὑμᾶς Φίλων καὶ Ἀγαθόπους οἱ διάκονοι. Ἀσπάζομαι τὸ σύστημα τῶν παρθένων, τὸ τάγμα τῶν χηρῶν ὧν καὶ ἐναίμην. Ἀσπάζομαι τὸν λαὸν Κυρίου, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου. Ἀπέστειλα ὑμῖν ταῦτά μου τὰ γράμματα διὰ Εὐφρανίου (67) τοῦ ἐναγνώστου, ἀνδρὸς θεοτιμῆτου καὶ πιστοτάτου, συντοχῶν περὶ Ῥηγίονα¹⁵, ἀναγομένου ἐν πλοίῳ (68). Μέννησθέ μου τῶν δεσμῶν, ἵνα τελειωθῶ ἐν Χριστῷ. Ἐβόρωσθε σαρκί, ψυχῇ, πνεύματι (69), τέλεια φρο-

l. inf. *Can. ap.* v, 62; l. Ignat. interpol. ad Trall. xi

Latinum conversæ.» Quod autem vulgo existimatur S. Bernardum sermone 7 in *Psalmum* xc meminisse epistolæ ad Mariam matrem Domini, hoc refellitur cum per orationis contextum, tum per vocabulum «quandam,» quod ex mss. addidit Joannes Mabilionius, pietate juxta et doctrina spectabilis monachus Benedictinus: «Magnus ille Ignatius,» verba sunt Bernardi, «discipuli quem diligebat Jesus auditor, martyr noster; ejus pretiosis reliquiis nostratata est paupertas; Mariam quandam in pluribus, quas ad eam scripsit, epistolis Christiferam consalutat. Egregius plane titulus dignitatis, et commendatio honoris immensi. Nempe cui servire, regnare est; gestare hunc, non onerari est, sed honorari.» Per «Mariam quandam,» Mariam proselytam designat, non Mariam Dei genitricem. Cot. — Ἐῖ τις μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελεῖ τὸ Πάσχα. Vid. Prolegomen. cap. 14. USSER.

(65) Ἡ τὰ σύμβολα τῆς ἑορτῆς αὐτῶν δέχεται. Vid. *ibid.* IBID.

(66) Κοινωνός ἐστι. Vet. Latin. «communis est eis,» ut habent mss., vel, ut Faber edidit, «comparticipabit eis.» Vide Prolegomen. IBID.

(67) Ἀπέστειλα ὑμῖν ταῦτά μου τὰ γράμματα διὰ Εὐφρανίου, etc. Circumstantiarum, quæ hic memorantur, σμικρολογίαν non sapere Ignatii gravitatem arbitratur Vedelius, qui et ex Mæstræi Latina versione (cum qua consentit et Petavianum veteris interpretationis exemplar) Εὐφρανίου nomen textui Græco inseruit; cum Εὐφρανίου in omnibus libris antea legeretur. IBID.

(68) Συντοχῶν περὶ Ῥηγίονα (vel Πηγίονα, ut est in ms. Florentino) ἀναγομένου ἐν πλοίῳ. Vet. Latin. «qui mihi occurrit in regionem jam navem ascensuro.» Vairlenius, et eum secutus Mæstræus: «forte nactus eum circa regionem, cum jam navem ascensurus esset.» Halloixius (Notat. in cap. 9 *Vitæ Ignatii*): «nactus eum circa Rhegium, jam navigium conscendentem.» In prima enim et antiquissima Valentini Pacæi editione, voci Ῥηγίονα ultimum α, vitio typographiæ, ex sequenti voce ἀναγομένου

(69) Σαρκί, ψυχῇ, πνεύματι. Oratio ἀσύνδετος, quam ex Vairleniana versione supplevit Mæstræus, καὶ πνεύματι legendo; cum pari ratione ex veteris interpretis translatione reponere potuisset, καὶ ψυχῇ καὶ πνεύματι. IBID.

νοῦντας, ἀποστρεφόμενοι τοὺς ἐργάτας τῆς ἀνομίας, καὶ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας φθορεῖς, ἐνδυναμούμενοι ἐν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. **A** sentientes, aversati operarios iniquitatis, et corruptores verbi veritatis; confortati in gratia Domini nostri Jesu Christi ¹⁷.

B. IGNATII

AD S. JOANNEM APOSTOLUM ET EVANGELISTAM EPISTOLA.

Joanni sancto seniori Ignatius (70), et qui cum eo sunt fratres (71).

De tua mora dolemus graviter, allocutionibus et consolationibus tuis roborandi. Si tua absentia pretendatur, multos de nostris destituet. Propere igitur venire, quia credimus expedire. Sunt et hic multæ de nostris mulieribus, Mariam Jesu videre cupientes, et quotidie a nobis (72) ad vos discurrere volentes, ut eam contingant, et ubera ejus tractent, quæ Dominum Jesum aluerunt, et quædam secretiora ejus percunctentur ipsam. Sed et Salome (73) quam diligis, filia (74) Annæ, Hierosoly-

¹⁷ Luc. XIII, 27 cum Matth. VII, 23. ¹⁸ al. Hierosolymis anno, etc. ¹⁹ al. virtutum fecundam. ²⁰ al. et molestata.

γεμένου adhæsisse affirmat, atque ad posteriores editiones sic transisse. Sed longe antiquius hoc fuisse mendum, veteris interpretis versio arguit, qui « regionem » transtulit: licet ab auctore non minus antiquo Πήγιον hic lectum fuisse ego mihi persuadeam. Neque enim aliunde ineditum Actorum Ignatii scriptorem nomen illud hausisse existimaverim, extremum ipsius ita percurrentem: Τὸν ἅγιον δι' Ἀσίας δέσμιον ἦγον· ἐκείθεν τὰ ἐπὶ τῆν Θράκην καὶ Πήγιον, διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, ὑποπιάζοντες τὸν δάσιον νοκτὸς καὶ ἡμέρας. Ἀπάραντες οὖν ἐκ Πηγίου τὸν ἅγιον, παραγίνονται ἐν τῇ Ρώμῃ, quam eandem urbem (Mamerlino freta a Sicilia diremptam) Italicarum primam fuisse ad quam Paulus appulerat, cum Romam similiter ex Asia fuisset abducendus, apostolica (Act. xxviii, 13) nos docet historia. USSER.

(70) *Ignatius.* « Suus Ignat. » in quibusdam editis legitur. **IBID.**

(71) *Qui cum eo sunt fratres.* Ita libri mss. et primæva editio, anni 1493. In aliis enim Fratris nomen ad initium epistolæ est translatum. « Frater de tua mora, » etc. **IBID.**

(72) *A nobis.* « Ad vos, » in iisdem additur. **IBID.**

(73) *Percunctentur.* *Ipsam enim et Salome.* **IBID.** « percunctentur ipsam Mariam Jesu. Est et Salome. » Edit. Paris. an. 1493; « percunctentur ipsam. S. et Salome. » In ms. Cantabrigiensi et D. Montacutii. post « percunctentur, » sequitur: « In Maria Jesu, humanæ naturæ natura sanctitatis angelicæ sociatur, » omissis reliquis omnibus, usque ad Epistolæ finem. **IBID.**

(74) *Filia.* Edit. Paris. an. 1493 « filiam, » **IBID.**

(75) *Annæ, Hierosolymis quinque mensib.* Ita et ea editio; cum 2 mss. collegii Magdalenensis et Lincolnensis apud Oxonienses, ubi nonnulli libri editi legunt: « Hierosolymis anno et quinque mensib. » Christophorus de Castro, in Historia Deiparæ cap. 23: « In priori scripta ad Joannem meminuit Salomæ filiæ Annæ; quam probavimus cap. 3, n. 16, non fuisse Annæ filiam, Deiparæque sororem;

mis ¹⁸ quinque mensibus (75) apud eam commorans (76), et quidam (77) alii noti referunt (78) eam (79) omnium gratiarum abundantiam (80), et omnium virtutum ¹⁹, more virginis, virtutis et gratiæ (81), fecundam. Et, ut dicunt (82) in persecutionibus et afflictionibus est hilaris; in penuriis et indigentis non querula; injuriantibus grata (83), ad molesta ²⁰ lætatur (84); miseris et afflictis conflictata (85) condolet, et subvenire non pigrescit. Contra vitiorum autem pestiferos conflictus (86) in pugna fidei (87) disceptans (88) enitescit. Nostræ (89) novæ religionis et penitentiae (90) est magistra; et apud

quavis hæc verba aliter sic rectius legantur: « Est et Salome quam diligis filia, anno Hierosol. et quinque mensibus apud eam commorata. » **IBID.**

(76) *Commorans.* Edit. Paris. an. 1493 « commorantes. » Colon. an. 1557 « commorata. » **IBID.**

(77) *Et quidam.* Edit. Paris. « Et quidem. » **IBID.**

(78) *Alii noti referunt.* Ita editio illa Paris. et ms. Magdalen ubi Lincoln. « alii vociferant, » edit. Colon. an. 1536 et Fr. Bivarius (in Dextri Chronic. an. Dom. 33, commentar. 1) « sorte notificavere, » edit. Colon. an. 1557, et P. Halloix, simpliciter: « notificavere. » **IBID.**

(79) *Eam.* Pro hac voce, quam in ms. Magdalen. desideratam ex Lincolnensi restitimus, primæva editio habet, « eam Mariam; » aliæ, « eandem matrem Dei. » **IBID.**

(80) *Abundam.* Primæva editio, cum 2 mss. Oxoniensib. legit « habundam: » alii libri editi, « abundantem; » edit. Colon. an. 1559: « esse abundantem » **IBID.**

(81) *Moro virginis, virtutis et gratiæ.* « Virtutis » vox a Bivarii editione abest; in duobus vero Oxoniensib. mss. et prima edit. anni 1493 nihil horum habetur. **IBID.**

(82) *Et, ut dicunt.* Ita duo illi mss. et prima editio; aliæ: « Quæ ut dicunt. » **IBID.**

(83) *Grata.* Ms. Magdalen. « læta. » **IBID.**

(84) *Ad molesta lætatur.* Ita Magdalen. ; edit. Paris. an. 1493 « et molesta » (vel « molestata, » ut est in ms. Lincoln.) « lætatur. » Edit. Colon. an. 1536 et Bivar. « et molesta re lætatur. » Colon. an. 1557 et P. Halloix. « et modesta in re læta. » **IBID.**

(85) *Coafflicta.* Bivar. « afflicta. » **IBID.**

(86) *Conflictus.* Edit. Paris. « insultus. » **IBID.**

(87) *In pugna fidei.* Ead. « impugna fide; » ms. Lincoln. « impugnat, fide. » **IBID.**

(88) *Disceptans.* Edit. Paris. « discooperta tum. » **IBID.**

(89) *Novæ.* Ms. Magdal. « vero. » **IBID.**

(90) *Et penitentiae.* Deest in edit. Paris. et ms. Lincoln. **IBID.**

fideles omnium operum pietatis ministra. Humilibus quidem est devota, et devotis devotius humiliatur: et mirum²¹ (91) ab omnibus magnificatur: cum (92) a Scribis et Phariseis ei detrahatur. Præterea multa (93) alia nobis referunt de eadem; tamen omnibus per omnia non audemus fidem concedere nec tibi referre. Sed, sicut nobis a fide dignis nar-

ratur, in Maria matre (94) Jesu, humanæ naturæ natura sanctitatis angelicæ sociatur. Et hæc talia excitaverunt viscera (95) nostra; et cogunt valde desiderare aspectum hujus [si fas sit fari²² (96)] cœlestis (97) prodigii, et sacratissimi (98) monstri (99). Tu autem diligenti modo disponas cum desiderio nostro (1), et valeas. Amen (2).

AD EUMDEM.

Joanni sancto seniori, suus (3) Ignatius.

Si licitum est mihi apud te, ad Hierosolymæ partes volo ascendere, et videre fideles (4) sanctos qui ibi sunt; præcipue Mariam matrem (5) Jesu, quam dicunt universis admirandam, et cunctis desiderabilem. Quem enim (6) non delectet videre eam et alloqui, quæ verum Deum de se (7) peperit, si nostræ sit fidei et religionis amicus? Similiter et

illum venerabilem Jacobum, qui cognominatur Justus; quem referunt Christo Jesu (8) simillimum facie (9), vita et modo conversationis, ac si ejusdem uteri frater esset gemellus. Quem dicunt si videro, video et ipsum (10) Jesum secundum omnia corporis ejus lineamenta. Præterea cæteros sanctos et sanctas. Heu, quid moror? quid detineor (!1)? Bone præceptor, properare me jubeas, et valeas (12). Amen (13).

AD S. MARIAM VIRGINEM.

MATREM DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

Christiferæ (14) Mariæ, suus Ignatius.

Me neophytum (15), Joannisque tui discipulum, confortare et consolari debueras. De Jesu enim tuo percepi mira (16) dictu, et stupefactus sum ex auditu. A te autem, quæ semper ei fuisti familiaris

et conjuncta (17), et secretorum ejus conscia, desidero ex animo (18) fieri certior de auditis. Scripsi tibi etiam alias (19), et rogavi de eisdem. Valeas; et Neophyti (20) qui mecum sunt, ex te et per te et in te confortentur. Amen (21).

²¹ *al.* mirum in modum. ²² *al.* est ita.

(91) *Mirum.* Ms. Lincoln. « mirum in modum. » USSEN.

(92) *Cum.* Id. ms. « cum tamen. » *IBID.*

(93) *Multa.* Id. ms. et edit. Paris. « multa nobis. » Ms. Magdal. « multa alia. » *IBID.*

(94) *Matre.* Habetur in edit. Halloixii et ms. Lincoln. Deest in aliis. *IBID.*

(95) *Viscera.* Ms. Lincoln. « corda. » Edit. Paris, perperam « in sancta. » *IBID.*

(96) *Si fas sit fari.* Ms. Lincoln. « si fas est ita fari. » *IBID.*

(97) *Cœlestis.* Deest in ms. Lincoln. et edit. Paris. *IBID.*

(98) *Sacratissimi.* In iisd. « sanctissimi. » *IBID.*

(99) *Monstri.* Edit. Colon. an. 1557 et Halloixii « spectaculi. » *IBID.*

(1) *Cum desiderio nostro.* *IBID.* « super desiderio nostro. » Ms. Lincoln. « cum desiderio meo. » *IBID.*

(2) *Amen.* Non habetur in ms. Lincoln. *IBID.*

(3) *Suus.* Non habetur in edit. Colon. ann. 1557 et P. Halloix. *IBID.*

(4) *Fideles.* Deest in ms. Lincoln., Cantabrig. et Montacutii. *IBID.*

(5) *Matrem.* Ita ms. Lincoln. Deest in reliquis. *IBID.*

(6) *Enim.* Edit. Paris. an. an. 1495 « vero. » *IBID.*

(7) *De se.* Edit. Paris. cum ms. Cantabrig. et Montacut. « deorum. » *IBID.*

(8) *Christo Jesu.* Ms. Cantabrig. et Montacut.

« Domino Christo. » *IBID.*

Facie. Deest in edit. Paris. *IBID.*

(10) *Et ipsum.* Conjunctio non habetur in edit. Paris. 1495, neque Colon. an. 1557, neque ms. Cantabrig. et Montacut. *IBID.*

(11) *Quid detineor?* Ita ms. Magdalen. et P. Halloix; reliqui: « cur detineor? » *IBID.*

(12) *Et valeas.* « In Christo, » additur in ms. Lincoln. *IBID.*

(13) *Amen.* Non habetur in edit. Colon. an. 1557. *IBID.*

(14) *Christiferæ.* Vid. Prolegomen. cap. 19. *IBID.*

(15) *Me neophytum.* Vid. Christoph. de Castro *Histor. Deiparæ,* cap. 23. *IBID.*

(16) *Mira.* Edit. Colon. an. 1557 et Bivarii, « innumera. » *IBID.*

(17) *Familiarit et conjuncta.* Conjunctio deest in edit. Colon. an. 1536 et 1557. In edit. Paris. an. 1495 et ms. Lincoln., Cantabrig. et Montacut. « familiarit conjuncta. » *IBID.*

(18) *Ex anima.* Ms. Cantabrig. et Montacut. « ex nunc » Bivarius (in *Dextri Chronic* an. 116) « omnino. » *IBID.*

(19) *Etiam alias.* Edit. Paris. « et etiam alias, » vel, « aliis; » ut in ms. Magdalen., Cantabrig., et Montacut. Vid. Prolegomen. *IBID.*

(20) *Neophyti.* Edit. Paris. « tui neophyti » *IBID.*

(21) *Amen.* Non habetur in ms. Magdalen. et Cantabrig. *IBID.*

BEATISSIMÆ VIRGINIS AD HANC EPISTOLAM RESPONSIO (22).

Ignatio dilecto condiscipulo (23), humilis ancilla Christi Jesu.

De Jesu quæ a Joanne audisti et didicisti, vera sunt. Illa credas, illis inhæreas; et Christianitatis (24) susceptæ votum firmiter (25) teneas, et

mores et vitam voto conformes (26). Veniam autem una cum Joanne, te et qui tecum sunt visere. *Sta in fide, et viriliter age*²³; nec te commoveat persecutionis austeritas; sed valeat et *exsulet spiritus tuus in Deo salutari tuo*²⁴. Amen.

S. IGNATHI ELOGIUM

Ipsius in sede Antiochena successori Heroni falso attributum (28).

*Laus Yronis*²⁴, in B. Ignatium, discipuli ejus et successoris, qui ei per revelationem fuerat ostensus, quod esset sessurus in cathedram ipsius.

Sacerdos et assertor²⁵ (29) sapientissimi Dei, Ignati immaculata stola indute, perenni fonte saturate,

cum angelis laudem canens, Primogeniti certe amice, a peccatis liberate, a diabolo separate, agonista constitutus in stadio veritatis; acquisisti pretiosam salutem; confudisti Trajanum, et senatum Romæ (30) prudentiam nunc non habentem; do-

²³ I Cor. xvi, 13. ²⁴ Luc. i, 47. ²⁴* al. *Hironis* l. s. tit. *Epist. ad Heron.* ²⁵ al. *assessor.*

(22) « An beata Virgo aliquid scripserit, non constat. Nam epistola quædam ad Ignatium quæ ejus nomine circumfertur incertæ auctoritatis est. Si constaret eam a B. Virgine scriptam, nemo, ut existimo, dubitaret quin inter canonicas Scripturas esset numeranda, » inquit Franciscus Suarez, in III, part. Thom. qu. 37, art. 4, disp. 20. Quanquam ego neminem prudentem dubitaturum existimaverim, privatas beatissimæ Virginis litterulas longe alio habendas fuisse loco, quam divinum ipsius hymnum in sacrum canonem relatum, Luc. i, 46, ex quo imposter postremam epistolæ hujus clausulam emendicavit; « et exsulet spiritus tuus in Deo salutari tuo; » sicut et ex Paulina Epistola, post obitum Virginis scripta, parænesim illam: *Sta in fide, et viriliter age* (I Corinthe. xvi, 13). Ut stupidum omnino esse oporteat, qui non in plumbea pot. us legenda (cui eam Jacobus Genuensis curavit inserendam) quam in aureo divinarum Scripturarum canone, epistolium istud collocandum esse dubitaverit. USSER.

(23) *Condiscipulo.* Ita ex prima editione et mss. codicibus exhibuimus; ubi vulgati libri legunt « discipulo. » Magdalen. codex habet « et condiscipulo. » **IBID.**

(24) *Christianitatis.* « Susceptæ, » additur in prima editione, anni 1495; pro quo in ms. Lincoln., Cantabrig. et Montacut. male legitur « ejus ceptæ. » **IBID.**

(25) *Firmiter.* Ms. Magdalen. « firmum. » **IBID.**

(26) *Conformes.* Edit. Paris. an 1495 et Colon. an 1557 « confirmes. » Ista vero locutio, « de moribus et vita voto confirmandis, » Magdeburgensibus historicis (centur. 1, lib. 1, c. 10) a Christi et apostolorum verbis videtur alienior. **IBID.**

(27) *Sta in fide, et viriliter age.* Ita legit P. Halloixius, qui has epistolas edidisse se dicit, « prout in veterissimis reperiuntur exemplaribus. » In aliis verborum ordo paululum habetur inversus in Antonino quidem (parte I *Chronic.* tit. 7, cap. 1, § 11) et prima editione Parisiensi an. 1495 cum mss. Magdalen. Lincoln. Cantabrig. et Montacut.: « Sta et viriliter age in fide; » in editione vero Colon. an. 1536 et 1557 et aliis: « Sta, et in fide viriliter age. » **IBID.**

(28) Ad calcem veteris vulgatæ Ignatii Epistolarum versionis adjectum habebatur hoc illius elogium: indeque ex Vaticano primum codice a Cæsare Baronio (ad annum Christi 110, § 9) et cum aliis tribus mss. collatum, Baliolensi, Magdalensi et Petaviano, nunc denuo a nobis editum. Ut et hujus elegii, et litterarum Mariæ Castabalitæ, et sex Græcarum epistolarum Ignatio affictarum, idem omnino artifex fuisse videatur; idemque interpres, qui secundæ interpolatæ Ignatianarum Epistolarum sylloges, ex tribus illis mss. multo quam antea integrior et correctior a nobis est hic exhibitus. Et in Petaviano quidem codice, post Epistolam ad Romanos, majusculis litteris apposita sunt ista: *Expliciunt Epistolæ sancti Ignatii martyris Antiochenis. Incipit laus, Hironis discipuli sui atque successoris, in eum; in Baliolensi vero, titulus hic, miniatis litteris descriptus, legebatur: Laus Yronis, in beatum Ignatium, discipuli ejus et successoris; qui ei per revelationem fuerat ostensus, quod esset sessurus in cathedram ipsius. Cujus Heronis dies natalitius, sive martyrii memoria, in Bedæ Martyrologio ad xvii, in Romano, Usuardi, Adonis, et Notkeri, ad xvi Kalend. Novembris, celebratur. **IBID.***

(29) *Assessor.* Ms. Petavian. « assessor. » **IBID.**

(30) *Confudisti Trajanum, et senatum Romæ.* Improbata illa Acta secutus fuisse videtur auctor, in quibus (contra historiam fidem) Ignatius Romæ ante martyrium proluxa disputatione cum Trajano et senatu concertavisse fingitur. Sic enim in iis legimus: *Παραγγινοντα: ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ προσήνεγκαν τῷ αὐτοκράτορι Τραιανῷ τὴν ἀφιξίν αὐτοῦ. Καὶ ἐκέλευσεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰσαχθῆναι αὐτὸν, παρούσης τῆς συγκλήτου. « Pervenerunt ad urbem Romam: et nuntiaverunt imperatori de adventu ejus. Et jussit imperator adduci eum, præsentem senatum. » Tum longi sermones inter eos ibi habiti (cum tamen Trajanus longissime abesset, in partibus Orientis) et varia cruciatuum genera Ignatio imposita, commemorantur. Quæ fabula inde non in alia solum Latinorum Martyrologia est traducta, sed etiam in novissimum Romanum, in quo (ad Kalend. Februar.) Ignatius. « Romæ, præsentem Trajano, circumsedente senatu, immanissimis pœnarum sup-*